

VENDIM
Nr.175, datë 19.1.2011

PËR MIRATIMIN E STRATEGJISË KOMBËTARE TË MENAXHIMIT TË MBETJEVE DHE TË PLANIT KOMBËTAR TË MENAXHIMIT TË MBETJEVE

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të pikave 1 e 3 të nenit 9 të ligjit nr.8934, datë 5.9.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit”, të ndryshuar, dhe të neneve 5 pika 2 shkronja “a” e 24 të ligjit nr.9010, datë 13.2.2003 “Për administrimin mjedisor të mbetjeve të ngurta”, me propozimin e Ministrit të Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e strategjisë kombëtare të menaxhimit të mbetjeve, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.

2. Miratimin e planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Sali Berisha

STRATEGJIA KOMBËTARE SHQIPTARE MBI MBETJET

Komponenti D: Planet e menaxhimit të mjedisit

Aktiviteti: Plani kombëtar i menaxhimit të mbetjeve

Zbatimi i planit kombëtar për përafrimin e legjislacionit mjedisor në Shqipëri

Planet e menaxhimit mjedisor

LISTA E AKRONIMEVE

SHRSH	Shoqata e Ricikluesve Shqiptarë
OMPM	Opsioni më i mirë i praktikuar për mjedisin
NSHM	Ndërtimi dhe shkatërrimi i mbetjeve
KM	Këshilli i Ministrave
GJED	Gjykata Evropiane e Drejtësisë
AMP	Agjencia e Mjedisit dhe Pyjeve
VNM	Vlerësimi i ndikimit në mjedis
FMT	Mjetet e transportit jashtë përdorimit
MR	Mbetjet e rrezikshme
SPI	Sistemi i planifikimit të integruar
PZPKPL	BE, CARDS 2006 Projekti për Zbatimin e Planit Kombëtar për Legjislacionit Mjedisor/ INPAEL
METE	Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjisë
MMPAU	Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave
MSH	Ministria e Shëndetësisë
MPPT	Ministria e Punëve Publike dhe Transportit
PBA	Programi buxhetor afatmesëm
PKPL	Plani Kombëtar për Përafrimin e Legjislacionit
SKZHI	Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim
SKZHSE	Strategjia Kombëtare për Zhvillimin Social- Ekonomik
PBB	Difenile polibromure

PBDE	Etere të difenilit polibromur
PCBs	Difenile poliklorur
PCTs	Terfenile poliklorur

PABL	Planifikimi, arsimi, burimet dhe legjislacioni
NOQ	Ndotësit organikë të qëndrueshëm
PVC	Poliklorur vinili
ARM	Agjencitë rajonale të mjedisit
RSH	Republika e Shqipërisë
MSA	Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit

1. Administrimi i mbetjeve në Shqipëri

Administrimi i mbetjeve në Shqipëri është në një nivel shumë të ulët. Me sisteme për grumbullimin e mbetjeve të ngurta janë pajisur vetëm qytetet, por jo zonat rurale. Praktikohet shumë pak riciklimi. Kryesisht mbetjet asgjësohen në vendgrumbullimet e mbetjeve. Me disa përjashtime të vogla (landfill-et e Sharrës dhe të Bushatit) nuk ka venddepozitime të tjera të planifikuara si duhet. Dy venddepozitime të tjera të mëdha që po planifikohen të bëhen brenda një afati të shkurtër janë: një në Korçë/Maliq (mbështetur nga KfW) dhe një tjetër në Sarandë/Bajkaj (mbështetur nga Banka Botërore). Nuk ka sisteme grumbullimi në zonat rurale dhe qytetet e vogla. Pjesa më e madhe e mbetjeve të këtyre zonave depozitohen nëpër lumenj ose në anë të rrugëve, të cilat transportohen nga ujërat dhe në këtë mënyrë zhvendosen në një pjesë tjetër toke dhe në fund në rrjedhat ujore.

Nuk ka një sistem të sigurt për administrimin e mbetjeve të rrezikshme (atyre të prodhuara nga industrinë dhe ato shtëpiake). Sistemi i menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme është shumë i dobët dhe pjesa më e madhe e grumbullimit të mbetjeve kryhet nga sektori privat, gjithashtu, edhe impiantet e riciklimit janë në pronësi të sektorit privat. Sigurimi i këtyre aktiviteteve dhe sistemi i menaxhimit janë ende në fillimet e tyre dhe varen nga disponueshmëria e materialeve të riciklueshme me një cilësi të mirë. Në shumicën e rasteve industria e riciklimit varet nga lëndët e para të riciklueshme që importohen në Shqipëri.

Ekziston një politikë dominuese dhe e përhapur e hapjes së gropave dhe e grumbullimit të mbetjeve në to. Instrumentet ekonomike për administrimin e mbetjeve janë të pakta dhe me vlerë të pakonsiderueshme.

Problemet e administrimit të mbetjeve janë të shumta dhe të ndryshme. Pjesa më e madhe e mbetjeve të krijuara (në peshë) janë të prirura të jenë substanca inerte, në veçanti mbetjet e ndërtimeve, por rreziqet më të mëdha janë të lidhura me vëllime të vogla (kryesisht industriale) të mbetjeve të rrezikshme. Mbetjet komunale kanë nevojë për një grumbullim të kushtueshëm dhe të zgjeruar, transportim dhe rregullim. Kondita të veçanta duhet t'u aplikohen kategorive të ndryshme, si p.sh. mbetjet nga shëndetësia. Sektori i mbetjeve paraqet një nga sfidat më të rëndësishme që ndesh Shqipëria.

Raporti i fundit mjedisor i hartuar nga Qeveria përmbledh këto çështje:

- Sistemet për grumbullimin dhe heqjen e mbetjeve janë të pamjaftueshme dhe joefektive;
- Vendimet për mbledhjen dhe heqjen e tyre nuk mund të bëhen në mungesë të një informacioni të besueshëm;
- Nuk ka një traditë të mirëfilltë për trajtimin dhe heqjen e mbetjeve;
- Burimet financiare dhe teknike janë të pamjaftueshme; dhe
- Publiku ka mungesë informacioni për sa i përket rrezikut që shkaktohet nga administrimi i dobët i mbetjeve.

1.1 Përshkrim i përgjithshëm legjislativ

1.1.1 Kuadri aktual ligjor

Përparimi më i madh për sa i përket administrimit të mbetjeve deri tani është bërë në fushën e legjislacionit. Gjatë periudhës 2003-2008 legjislacioni mbi administrimin e mbetjeve në Shqipëri ka përparuar me aprovimin e ligjeve të reja, vendimeve dhe rregulloreve/udhëzimeve që pasqyrojnë direktivat/vendimet e KE-së dhe kërkesat e Konventës së Baselit. Parimet kryesore të administrimit të mbetjeve janë dhënë më poshtë:

- Ligji nr.8934, datë 5.9.2002 “Mbi mbrojtjen e mjedisit”, ndryshuar nga ligji nr.9890, datë 20.3.2008 dhe ligji nr.9983, datë 8.9.2008;

- Ligji nr.9010, datë 13.2.2003 “Mbi administrimin e mbetjeve të ngurta” dhe

- Ligji nr.9537, datë 18.5.2006 “Mbi administrimin e mbetjeve të rrezikshme”. Një tjetër numër aktesh kanë të bëjnë direkt ose indirekt me mbetjet, përfshirë:

- Vendimin nr.803, datë 4.12.2003 “Mbi miratimin e rregullave dhe procedurave për importimin, riciklimin dhe trajtimin e mbetjeve”.

- Vendimi nr.99, datë 18.2.2005 “Mbi miratimin e listës shqiptare për klasifikimin e mbetjeve”.

- Norma nr.1, datë 30.3.2007 “Mbi trajtimin e mbetjeve të ndërtimit dhe prishjes nga krijimi dhe transportimi për asgjësimin”.

- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.798, datë 29.9.2010 “Për miratimin e rregulloreve “Për administrimin e mbetjeve spitalore””.

- Udhëzuesi nr.6, datë 27.11.2007 “Mbi miratimin e rregullave, përmbajtjes dhe afateve për hartimin e planeve për administrimin e mbetjeve të ngurta”.

Ligjet ekzistuese shqiptare traspozojnë vetëm pjesërisht kërkesat e BE-së, për sa i përket sektorit legjislativ mbi mbetjet. Shumë nga konceptet bazë mungojnë, ashtu si edhe procedurat më të detajuara etj., për administrimin e mbetjeve.

Nene të tjera shqiptare që nuk transponojnë domosdoshmërisht ligjet evropiane mbi mbetjet, përfshijnë:

- Ligji nr.8094, datë 21.3.1996 “Mbi heqjen publike të mbetjeve”.

- Ligji nr.9663, datë 18.12.2006 “Mbi koncesionet”. Ndër çështjet e tjera, ligji mbulon shërbimet publike dhe administrimin e mbetjeve, gjithashtu, përfshin ndërtimin e objekteve për trajtimin e mbetjeve.

- Ligji nr.8652, datë 31.7.2000 “Mbi organizimin dhe funksionimin e qeverisë lokale”.

Duke monitoruar transportin siç është bërë në projektet “Monitorimi i progresit për vendet potenciale kandidate dhe ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë 2006-2007 dhe 2007-2008” në emër të KE-së, është vlerësuar që direktiva 91/689/KEE mbi mbetjet e rrezikshme është transponuar rreth 62%, direktiva 75/442/KEE mbi mbetjet është transponuar 46% (sipas ligjit mbi mbetjet e rrezikshme), po sipas së njëjtës direktivë 75/442/KEE është vlerësuar që vetëm 15% është transponuar sipas ligjit nr.9010, datë 13.2.2003 “Mbi trajtimin e mbetjeve të ngurta”.

Transpozimi i direktivave të reja dhe thellimi i mëtejshëm i tyre është bërë pothuajse gati, gjithashtu, është bërë gati një plan me afat të shkurtër, të mesëm dhe të gjatë. Ky është një rekomandim që bëhet në raporte të ndryshme të KE-së, dokumenti i BE-së mbi bashkëpunimin, Komiteti i Përbashkët i Takimeve etj.

Duke pasur këtë parasysh duhet të bëhet një draft i plotë ligjesh mbi administrimin e mbetjeve, duke marrë për bazë direktivën e re të mbetjeve 2008/98/KE (duke përfshirë mbetjet e rrezikshme dhe ato të parrezikshme). Kjo strukturë është duke u përgatitur dhe duhet të përfundojë brenda gjysmës së parë të 2011-ës. Ky ligj i ri do të shfuqizojë disa pjesë mbi mbetjet që ndodhen në legjislaturat, të cilat u përmendën më lart, kështu do të vendoset një qasje më koherente dhe e integruar mbi administrimin e mbetjeve. Drafti i ri ligjor mbi administrimin e mbetjeve do të rezultojë në shfuqizimin e këtyre dy ligjeve. Kjo, gjithashtu,

do të vendosë bazën ligjore për legjislacionin dytësor, si dhe përputhjen me direktiva të tjera të ndryshme mbi mbetjet.

Dy projektvendimet që po përgatiten, do të plotësojnë paketën e re ligjore mbi mbetjet: një projektvendim mbi landfillin e mbetjeve (ato të rrezikshmet dhe të parrezikshmet bashkë) dhe një projektvendim mbi djegien (gjatë gjysmës së parë të 2011-ës). Përveç kësaj po përgatiten disa projektvendime, duke u transpozuar direktivat për bateritë dhe akumulatorët, ambalazhimin dhe direktiva e paketimit dhe të paketimit të mbetjeve dhe direktivat e MPEE.

Siç u përmend më lart, një numër ligjesh janë aprovuar. Midis tyre përmendim ligjin nr.9010 mbi mbetjet e ngurta (jo të rrezikshme) dhe ligji nr.9537 mbi mbetjet e rrezikshme që janë më të rëndësishmet. Pritet që projektligji i ri mbi menaxhimin e integruar të mbetjeve do të rezultojë në shfuqizimin e këtyre dy ligjeve.

1.1.2 Gjendja aktuale e zbatimit

Siç u shpjegua më sipër, problemi më i madh në administrimin e mbetjeve në Shqipëri nuk qëndron te mungesa e ligjeve (që kanë nevojë të përmirësohen edhe më tej), por te mungesa e planifikimit të menaxhimit institucional, teknik dhe kapaciteteve njerëzore, burimeve financiare dhe investimeve në infrastrukturë; mungesë eksperience/traditë në administrimin e një sektori të tillë; mungesë e mjeteve ekonomike të përdorura për administrimin e mbetjeve; një komunikim i dobët midis qeverisë lokale dhe qendrore mbi çështjet e mbetjeve; një bashkëpunim i dobët midis njerëzve dhe ndërmarrjeve private mbi çështjen e mbetjeve; mungesë mbi monitorimin, treguesin dhe statistikën e mbetjeve, si dhe mungesa e rrjeteve për të mbledhur dhe përpunuar ato etj.

Një analizë e shkurtër mbi zbatimin e çështjeve specifike për sa i përket direktivës së re mbi mbetjet në Shqipëri:

Një hierarki mbetjesh

Është pranuar nga legjislacioni i tanishëm, por ende nuk është vënë në praktikë.

Përgjegjësia e prodhuesit

Nuk janë ndërmarrë ende hapa për të përfshirë këto koncepte në legjislacionin aktual, gjithashtu, nuk janë ndërmarrë as në praktikë.

Përpunimi, ripërdorimi dhe riciklimi i mbetjeve

Shoqata e Ricikluesve Shqiptarë (SHRSH) është krijuar kohët e fundit. Rreth 60 kompani private janë në treg, të cilat po merren me riciklimin e mbetjeve. Jo të gjitha prej tyre kanë leje për të vepruar nga MMPAU-ja. Kompanitë riciklojnë këto rryma mbetjesh:

- Riciklim letre: 3 kompani - plastike: 10 kompani - tekstik: 1 kompani - alumini: 4 kompani - çeliku: 15 kompani - metal skrap: 21 kompani - mbetje inerte (tulla nga shkatërrimet): 1 kompani – druri: 1 kompani - vajrash të mbetura: 1 kompani - gomash të përdorura: 1 kompani.

Grumbullimi i mbetjeve për riciklim nga këto kompani bëhet në mënyrë të thjeshtë. 92% e komunitetit rom merret me mbledhjen e tyre, të cilët janë të regjistruar si të papunë. Janë regjistruar rreth 12 000 individë që merren me mbledhjen e metaleve. Ata nuk janë pajisur mirë dhe të patrajnuar dhe mbi të gjitha nuk kanë një kontratë zyrtare me blerësit e tyre.

Janë identifikuar barrierat që pengojnë riciklimin: çmimi i lartë i energjisë, si dhe çmimi i transportit, fuqia e dobët ekonomike e grumbulluesve, individët dhe kompanitë së bashku; mungesë e veçimit që në fillim; mungesë informacioni në nivel publik, administrativ dhe tregtar; mungesë në stimulimin dhe promovimin e ripërdorimit, riciklimin dhe përpunimin; mungesë eksperience nga vetë bizneset; vështirësi në hyrjen e burimeve financiare për të zhvilluar biznese të tilla.

Asgjësimi i mbetjeve

Shqipëria ka një numër të madh me pirgje plehrash të trashëguara nga e shkuara, që mund t'i kenë kaluar kapacitetet e tyre. Disa janë krijuar kohët e fundit. Gjithashtu, ka të tjera që janë jolegale. Shumë prej tyre janë të rrezikshme. Asnjë prej tyre nuk përputhet me kërkesat që vendosen në direktivat e landfillit. MPPT-ja ka plane për kryerjen e studimeve dhe punimeve për mbylljen e një numri venddepozitimesh, si dhe për ndërtimin e disa të reja.

Administrimi i mbetjeve

Mbledhja e tarifave për mbetjet, e njohur si “Tarifa e pastrimit”, janë vendosur nga njësitë e qeverisë vendore sipas ligjit mbi taksat lokale. Këto taksa janë të ndryshme për bashki të ndryshme. Ato janë shumë të ulëta, me disa ndryshime. Këto taksa kanë të bëjnë vetëm me pastrimin e qytetit, mbledhjen, transportin dhe për heqjen mbetjeve urbane nga gropat përkatëse. Ato nuk mbulojnë asnjë përpunim, supervizim apo një kujdes të mëvonshëm kur hidhen nëpër venddepozitime.

Nuk ka një rrjet të integruar dhe të përshtatshëm impiantesh për trajtimin dhe heqjen e mbetjeve, si dhe rikuperimin e mbetjeve. Ata nuk marrin në konsideratë teknikat më të mira të disponueshme (TMD). Nuk ka pasur asnjë bashkëpunim me shtetet anëtare të tjera për sa i përket administrimit të mbetjeve.

Mbetjet e rrezikshme

Deri më tani, edhe pse e ndaluar me ligj, mbetjet e rrezikshme depozitohen në të njëjtin vend me ato të parrezikshme. Paketimi dhe etiketimi i duhur nuk janë ende pjesë e praktikës, edhe pse legjislacioni e parashikon atë.

Vajrat e mbetura

Ka vetëm një kompani private në Durrës që merret me mbledhjen e vajrave të mbetura me qëllim riciklimin.

Mbetjet bio

Këto lloj mbetjesh depozitohen në të njëjtin vend me mbetjet e tjera.

Lejet dhe regjistrimi

Leje mjedisore janë lëshuar nga MMPAU-ja për një numër venddepozitimesh dhe një landfill në Shkodër. Nuk ka një format standard për ndonjë regjistër që është mbajtur deri më tani.

Administrimi i projekteve mbi mjedisin

Legjislacioni mbi administrimin e projekteve të mbetjeve ekziston, por vetëm disa projekte janë përgatitur deri tanimë. Nuk ka ende programe mbi parandalimin e mbetjeve.

1.2 Transpozimi i sektorit legjislativ mbi administrimin e mbetjeve të BE-së

Qeveria Shqiptare është angazhuar në procesin e anëtarësimit të plotë në BE dhe në këtë drejtim, Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave ka punuar për përputhjen e instrumenteve kryesore legjislative të BE-së në instrumentet ligjore shqiptare. Ky program për përputhjen e legjislacionit është financuar nga BE-ja dhe përfshin projektet aktuale të PZPKPLM/INPAEL.

Ky projekt ka të ngjarë të vazhdojë deri më 2012-ën, pasi statusi aktual i direktivave mbi përputhjen është përfunduar vetëm pjesërisht. Legjislacioni që i përket kësaj politike, strategjia e re dhe projekti është si më poshtë:

- Direktiva 2008/98/KE mbi mbetjet (direktiva kuadër mbi mbetjet);
- Direktiva 99/31/KE mbi landfill-in e mbetjeve;
- Direktiva 75/439/KEE mbi heqjen e vajrave të mbetura;
- Direktiva 2006/66/KE mbi bateritë dhe akumulatorët;
- Direktiva 2002/96/KE mbi mbetjet e pajisjeve elektrike dhe elektronike (MPPEE);
- Direktiva 2000/76/KE mbi djegien e mbetjeve;
- Direktiva 2006/21/KE mbi administrimin e mbetjeve të prodhuara nga industrinë nxjerrëse;
- Direktiva 2000/53/KE mbi makinat jashtë përdorimit (në fund të jetës);

- Direktiva 96/59/KE mbi heqjen e PCB/PCT;
- Direktiva 94/62/KE mbi paketimin dhe paketimin e mbetjeve;
- Direktiva 86/278/KEE mbi llumrat e kanalizimeve.

Më sipër është vetëm një listë specifike e legjislacionit për sa u përket mbetjeve. Ka një draft mbi legjislacionin mjedisor që pritet ose tashmë është duke u kthyer në ligj. Ky është një proces, i cili po vazhdon ende.

1.2.1 Kërkesat e direktivës kuadër të mbetjeve

Legjislacioni kryesor nga Bashkimi Evropian që ka të bëjë me mbetjet është direktiva kuadër e mbetjeve. Direktiva 2008/98/KE mbi mbetjet, adaptuar në nëntor të 2008-ës, parashikon një qasje të re mbi administrimin e mbetjeve bazuar në parandalimin e ndikimeve negative të gjenerimit të mbetjeve dhe administrimit mbi shëndetin e njeriut dhe mjedisin, si dhe duke synuar kufizimin e prodhimit të mbetjeve, si dhe nxitjen e përdorimit të mbetjeve si burim nga riciklimi dhe rikuperimi.

Mbetja është përkufizuar si një substancë ose objekt që zotëruesi e hedh ose ka ndërmend ose i kërkohet ta hedhë. Një koncept i ri është prezantuar nga kjo direktivë nën “statusin e fundit të mbetjes”: një substancë ose objekt mund të mos jetë mbetje, por thjesht një produkt, vetëm atëherë kur ndeshet me këto kushte:

- Përdorimi i mëtejshëm i substancës ose objektit është i sigurt;
- Substanca ose objekti mund të përdoren direkt pa ndonjë përpunim të mëtejshëm;
- Substanca ose objekti konsiderohet si një pjesë e rëndësishme e procesit të prodhimit; dhe
- Një përdorim i mëtejshëm është i ligjshëm, që do të thotë se një substancë ose objekt plotëson kërkesat mjedisore dhe të mbrojtjes shëndetësore të një produkti për një përdorim specifik dhe që nuk shkakton dëmtim mjedisor apo të shëndetit të njeriut.

Disa mbetje mund të ndalohen së qeni “mbetje” kur t’i jenë nënshtruar procesit të rikuperimit (që përfshin riciklimin) dhe që plotëson kriteret e duhura. Këto kriteret mund të konsiderohen për grumbullimin e mbetjeve të tilla, si: letra, qelqi, metali, gomat dhe tekstilet. Nëse këto kriteret nuk janë vendosur në nivel komuniteti, ato mund të vendosen nga vetë shtetet anëtare. Çdo kriter duhet të përmbushë këto kushte:

- substanca ose objekti përdoret për qëllime specifike;
- ekziston në treg një kërkesë për të tilla substanca dhe objekte;
  - substanca ose objekti duhet të përmbushë çdo kërkesë teknike për qëllimet specifike dhe të gjitha standardet e aplikueshme të produkteve që ndodhen në legjislacion; dhe
  - përdorimi i substancës ose objektit nuk do të ketë ndikime negative në mjedis dhe në shëndetin e njerëzve.

Direktiva krijon një hierarki mbi mbetjet dhe shtron pyetje komplekse mbi procesin e transponimit të legjislacionit. Ajo ka për qëllim të përmirësojë parandalimin e mbetjeve duke paraqitur programe mbi parandalimin e mbetjeve, si një instrument politik për shtetet anëtare. Riciklimi dhe përpunimi i mbetjeve po promovohen me objektiva, si kriteret e mbledhjes së veçuar dhe efikasiteti i energjisë. Përgjegjësia e prodhuesit është rritur dhe shtetet anëtare duhet të gjejnë një mënyrë që këtë parim ta transponojnë, duke marrë parasysh strukturat e tyre administrative kombëtare dhe rolin e luajtur nga bashkitë/komunat.

Një hierarki e mbetjeve është vendosur nga direktiva si prioritet për parandalimin dhe administrimin e tyre:

1. Parandalim;
2. Përgatitja për ripërdorim;
3. Riciklimi;
4. Rikuperime të tjera, p.sh., rikuperimi i energjisë;
5. Asgjësimi.

Lista e mbetjeve (vendimi i listës/katalogut të mbetjeve 2000/532/KE, i ndryshuar) përfshin mbetjet e rrezikshme dhe merr parasysh origjinën dhe përbërjen e mbetjeve.

Katalogu merr parasysh çdo përqendrim vlerash, ku është e nevojshme. Mbetjet e rrezikshme nuk duhet të përzihen ose të hollohen ose të klasifikohen si jo të rrezikshme.

Përgjegjësia e prodhuesit

Masa ligjore ose joligjore duhet të merren nga personat që profesionalisht zhvillojnë, prodhojnë, trajtojnë, shesin ose importojnë produktet (prodhuesit e produkteve) dhe kanë përgjegjësinë e zgjeruar të prodhuesit. Këto masa mund të përfshijnë pranimin e çdo produkti të kthyeshëm dhe çdo mbetje që ngelet, pasi këto produkte janë përdorur, administrim mbetjesh dhe përgjegjësi financiare. Kjo mund të përfshijë, gjithashtu, dhe informimin e publikut për ripërdorimin dhe riciklimin.

Rikuperimi i mbetjeve

Rikuperimi është përcaktuar si çdo operacion rezultati kryesor i të cilit është ripërdorimi i mbetjeve për një qëllim të dobishëm duke zëvendësuar materiale të tjera që përmbushin një funksion të caktuar ose mbetje që përgatiten për të përmbushur atë funksion, në fabrikë ose ekonomi më gjerësisht.

Masa duhen ndërmarrë për të garantuar operacionet për rikuperimin e mbetjeve. Nëse është e nevojshme dhe teknikisht e praktikueshme, si nga ana mjedisore ashtu edhe ekonomike, mbetjet duhet të ndahen dhe mos të bashkohen me mbetje të tjera ose materiale me veti të ndryshme.

Shtojca II e direktivës kuadër mbi mbetjet paraqet një listë jo gjithëpërfshirëse mbi operacionet e rikuperimit.

Ripërdorimi dhe riciklimi

Ripërdorimi është përkufizuar si një operacion nga i cili produktet ose përbërësit që nuk janë mbetje, përdoren përsëri për të njëjtin qëllim për të cilin ato ishin konceptuar. Riciklimi është përkufizuar si çdo operacion tjetër rikuperimi nga ku mbetjet përpunohen në produkte, material ose substanca qoftë për qëllimin parësor, ose tjetër. Kjo përfshin ripërpunimin e materialeve organike, por nuk përfshin prodhimin e energjisë, ose ripërpunimin në material që do të përdoret si lëndë djegëse.

Duhet nxitur ripërdorimi i produkteve. Duhet promovuar cilësia e lartë e riciklimit. Grumbullimi i ndarë i mbetjeve duhet të bëhet aty ku është e mundur teknikisht, ekonomikisht, ekologjikisht dhe e përshtatshme për të përmbushur standardet e domosdoshme të cilësisë në sektorët përkatës të riciklimit. Kusht primar për zbatimin e gjitha niveleve të hierarkisë së përmendur më lart, është grumbullimi i ndarë i mbetjeve në burim. Riciklimi duhet të zhvillohet duke përmbushur objektivat si më poshtë:

1. deri më 2015-ën, të paktën duhen bërë mbledhja e ndarë për: letër, metal, plastikë dhe qelq;

2. deri më 2020-ën, përgatitja për ripërdorimin dhe riciklimin e mbetjeve të tilla, si: letër, metal, plastik dhe qelq nga shtëpitë dhe mundësisht dhe mbetje me origjina të tjera për sa kohë ato janë të ngjashme me mbetjet shtëpiake, do të rritet minimalisht me 50% të peshës së përgjithshme të mbetjeve;

3. deri në 2020-ën përgatitja për ripërdorim, riciklim dhe rikuperim i materialeve të tjera, duke përfshirë operacionet për rimbushje, duke përdorur mbetje për të zëvendësuar materiale të tjera, përfshirë mbetjet nga prishjet dhe nga ndërtimi që nuk janë të rrezikshme, duke përjashtuar materialet me origjinë natyrale, siç janë përcaktuar me kategorinë 17 05 04 në Katalogun Evropian mbi Mbetjet, do të rritet minimalisht deri në 70% në peshë.

Asgjësimi i mbetjeve

Hierarkia e menaxhimit të mbetjeve e thekson në mënyrë të qartë faktin që asgjësimi është mënyra e fundit për t'u përdorur, dhe mund të përdoret vetëm në rastet kur mënyrat e tjera të hierarkisë nuk mund të jenë të zbatueshme. Asgjësimi është faza më pak e dëshirueshme e hierarkisë së menaxhimit të mbetjeve për arsye se nëpërmjet asgjësimit humbasin vlerat e materialeve. Aty ku rikuperimi i mbetjeve nuk ka ndodhur duhet që

mbetjet t'u nënshtrohen operacioneve të sigurta të largimit dhe asgjësimit. Ky asgjësim mbetjesh duhet të bëhet pa dëmtuar shëndetin e njerëzve dhe atë të mjedisit. Asgjësimi është përkufizuar si një operacion që nuk është rikuperim edhe pse operacioni ka si një përfundim të dytë rikuperimin e substancave ose energjisë. Shtojca I e direktivës mbi mbetjet parashton një listë të hapur mbi operacionet e asgjësimit.

Administrimi i mbetjeve

Kostot e administrimit të mbetjeve duhet të mbulohen nga prodhuesi i mbetjeve ose nga mbajtësi i mëparshëm në përputhje me parimin ndotësi paguan. Administrimi i mbetjeve do të thotë grumbullimi, transportimi dhe asgjësimi e mbetjeve, përfshirë dhe mbikëqyrjen e operacioneve të tilla si kujdesia më pas e venddepozitimeve të asgjësimit dhe veprimet e ndërmarra si tregtar apo ndërmjetës.

Shtetet anëtare duhet të vendosin dhe instalojnë një rrjet të integruar për sa i përket grumbullimit dhe asgjësimit të mbetjeve bashkiake të përziera, të cilat prodhohen nga familjet. Kjo duhet të marrë në konsideratë teknikat më të mira. Këto masa mund të merren përsipër edhe në bashkëpunim me shtetet e tjera anëtare, atëherë ku është e nevojshme dhe e këshillueshme.

Ky rrjet duhet të mundësojë që BE-ja, si një e tërë, të jetë e vetëfinancueshme në administrimin e mbetjeve dhe në ndarjen e mbetjeve të përziera komunale, si dhe për t'i mundësuar secilit prej shteteve anëtare lëvizjen drejt këtij qëllimi në mënyrë individuale.

Mbetjet duhet të depozitohen në një nga instalimet e duhura që ndodhen më afër në mënyrë që të ketë një nivel të lartë mbrojtjeje të shëndetit publik dhe mjedisit.

Mbetjet e rrezikshme (MRR)

Mbetja e rrezikshme është përkufizuar si mbetje që paraqet një ose më shumë rreziqe, të cilat janë listuar në shtojcën III të direktivës. Mbetjet e rrezikshme nuk duhet të përzihen me kategoritë e tjera të mbetjeve të rrezikshme dhe as me mbetje të tjera, substanca apo materiale. Ky ndalim mbi përzierjen përfshin, gjithashtu, dhe hollimin e substancave të rrezikshme.

Për qëllime të grumbullimit, transportit dhe magazinimit të përkohshëm të MRR-së ato duhet të jenë të paketuara dhe etiketuara në përputhje me standardet ndërkombëtare të komunitetit. Ajo, gjithashtu, duhet të shoqërohet me dokumentacionin përkatës.

Lejet dhe regjistrimi

Çdo institucion që merret me trajtimin e mbetjeve duhet të marrë leje nga autoritetet kompetente. Kjo leje duhet të specifikojë minimalisht:

- tipat dhe sasinë e mbetjeve që do të trajtohen;
- çdo tip operacioni të lejuar, si dhe çdo kërkesë tjetër teknike lidhur me vendin në fjalë;
- sigurinë dhe masat parandaluese që duhet të ndërmerren;
- metodat që do të përdoren për çdo lloj operacioni;
- monitorim dhe operacionet e kontrollit, si të jenë të nevojshme;
- masat e nevojshme pas mbylljes së aktivitetit.

Duke iu nënshtuar këtyre konditave, çdo shtet anëtar mund të çlirohet nga kërkesat e lejes së objekteve apo të ndërmarrjeve ose vetërregullojnë mbetjet jo të rrezikshme te vendi i prodhimit.

Planet e menaxhimit të mbetjeve

Autoritetet kompetente të shteteve anëtare duhet të përcaktojnë një ose më shumë projekte mbi administrimin e mbetjeve. Ky projekt ose këto projekte duhet të përfshijnë të gjitha shtetet anëtare, si dhe të nxjerrin një analizë të qartë të gjendjes aktuale mbi administrimin e mbetjeve dhe sesi ky projekt do të mbështesë zbatimin e direktivave. Planet duhet të jenë në mbështetje me kërkesat e planifikimit të mbetjeve nga pajisjet elektrike dhe elektronike (MPEE), gjithashtu, edhe me strategjinë për reduktimin e asgjësimit në landfill të mbetjeve të biodegradueshme.

Projekti mbi administrimin e mbetjeve duhet të përfshijë të paktën:

- një analizë mbi situatën aktuale të administrimit të mbetjeve në Shqipëri;

- një analizë mbi masat që duhen marrë për zhvillimin ekologjik të ripërdorimit, riciklimit, si dhe asgjësimin e mbetjeve;

- një vlerësim sesi projekti do të mbështesë zbatimin e legjislacionit mbi administrimin e mbetjeve;

- llojin, sasinë dhe burimin e mbetjeve të gjeneruar brenda Shqipërisë, mbetjet që do të dërgohen nga ose në Shqipëri, si dhe një vlerësim për zhvillimin e nivelit të mbetjeve në të ardhmen;

- skemat ekzistuese mbi mbledhjen e mbetjeve, si dhe instalimet e mëdha që ekzistojnë për depozitimin e tyre, përfshirë dhe vajrat e mbetura, mbetjet e rrezikshme apo edhe nivelin e mbetjeve të adresuara nga legjislacioni specifik;

- një vlerësim për skemat e reja të grumbullimit të mbetjeve, mbyllja e venddepozitimeve ekzistuese, vendosja e ndërtimeve të reja dhe infrastrukturës së nevojshme, investimet që lidhen me to;

- informacion të mjaftueshëm mbi kriteret lokale për identifikim e kapaciteteve të venddepozitimeve të ardhshme dhe rehabilitimin e këtyre vendeve nëse është e nevojshme;

- politikat e përgjithshme mbi administrimin e mbetjeve, përfshirë metodat dhe teknologjitë e parashikuara ose politikat mbi mbetjet që paraqesin probleme të caktuara në administrim.

Duhet të vendosen programe mbi parandalimin e mbetjeve, të cilat duhet të integrohen dhe të bëhen pjesë e projekteve mbi administrimin e mbetjeve. Këto projekte dhe programe duhen rishikuar të paktën çdo gjashtë vjet dhe vlerësuar nëse është e nevojshme.

Palët e interesuara, autoritetet dhe publiku duhet të kenë të drejtën të marrin pjesë në hartimin e këtyre projekteve dhe programeve, të cilat mund të bëhen publike në *websites* përkatëse. Zbatimi i hierarkisë së mbetjeve është vendimtar për qëndrueshmërinë afatgjatë të administrimit të mbetjeve në Shqipëri. Kjo si fillim kërkon përmirësimin e strukturës ligjore dhe veçanërisht nëpërmjet zhvendosjes së mbetjeve të ngurta.

Në praktikë kjo kërkon një nivel të lartë organizimi, përfshirë dhe disa masa për ndarjen e mbetjeve që në burim, si dhe kthimin e produkteve (siç është kërkuar nga direktiva - 2002/96/EC për mbetjet nga pajisjet elektrike dhe elektronike), ndarjen e mbetjeve në burim dhe pranimin e produkteve standarde për materiale të derivuara nga ripërpunimi i mbetjeve (siç janë mbetjet e përpunuara nga ndërtimet dhe që mund të përdoren për ndërtim rrugësh). Suksesi i këtij sistemi varet shumë nga sjellja e individëve dhe kompanive, që nga ana e tyre ndikohen nga dëmtimi i bërë nga administrimi i dobët i mbetjeve dhe nga mundësitë që ekzistojnë për zgjidhjen e këtyre çështjeve në një periudhë afatgjatë. Zbatimi i plotë i tyre do të bëhet për një kohë afatmesme nëpërmjet projektit kombëtar për mbetjet.

Direktiva duhet të zbatohet nga shtetet anëtare deri në dhjetor 2010.

1.2.2 Kërkesat e legjislacionit të BE-së për rrymat e mbetjeve

Mbetjet e biodegradueshme

Rreziku më i madh ekologjik nga mbetjet bio është prodhimi i metanit, i cili llogaritet për rreth 3% të totalit të emetimeve të gazit në BE-15 më 1995-ën. Direktiva 1999/31/KE i detyron shtetet anëtare të reduktojnë sasinë e mbetjeve biodegraduese me 35% deri në 2016-ën, gjë që do të reduktonte mjaftueshëm problemin. Prioritet për Komisionin është që të sigurohet që shtetet anëtare të plotësojnë këtë kusht ligjor në kohë dhe plotësisht.

Shtetet anëtare kanë një numër mundësish që mund t'i marrin si alternative për trajtimin e mbetjeve bio, duke marrë në konsideratë kushtet lokale, të tilla si ato klimatike, që kanë të bëjnë në përbërjen e këtyre mbetjeve. Këto zgjedhje duhen bërë në mënyrë transparente, prandaj dhe direktiva mbi mbetjet kërkon që shtetet anëtare t'i përfshijnë këto zgjedhje në projektet e tyre kombëtare për administrimin e mbetjeve. Kjo direktivë,

gjithashtu, kërkon që shtetet anëtare të vlerësojnë zgjedhjet për administrimin e bio-mbetjeve që ndihmojnë në karakterizimin e objektivave ekologjikë. Për të mbështetur shtetet anëtare në këtë detyrim ligjor, Komisioni do të mundësojë kritere, në formën e një dokumenti udhëzues, që të ndihmojë në identifikimin sa më të mirë ekologjik për administrimin e mbetjeve bio të vendeve dhe rajoneve të ndryshme.

Një opsion i mundshëm është kompostimi i mbetjeve. Veprimet që duhet të merren në nivel të BE-së për të promovuar kompostimin e mbetjeve përfshijnë përcaktimin e standardeve të cilësisë së kompostimit, në mënyrë që tregjet për kompostim të mund të zhvillohen. Komisioni filloi të punojë mbi standardet në 2007-ën, në mënyrë që ato të jenë në dispozicion kur direktiva mbi mbetjet të hyjë në fuqi pas miratimit të Këshillit dhe Parlamentit Evropian. Kjo do të luajë një rol të rëndësishëm për të ndihmuar vendet anëtare për të kapërcyer një nga pengesat më të mëdha atë të politikave të kompostimit të mbetjeve, mungesën e besimit të përdoruesit dhe pranimin të tregut përdorues.

Është, gjithashtu, e nevojshme për zhvillimin e standardeve të larta mjedisore që mund të aplikohen në objektet ku ndodh trajtimi biologjik. Kjo do të arrihet nëpërmjet shqyrtimit të ardhshëm të direktivës mbi parandalimin e integruar të ndotjes dhe kontrollit (2008/1/KE), nën të cilat autoritetet kombëtare të japin leje për instalimet e mëdha industriale dhe bujqësore, bazuar në konceptin teknik më të mira të disponueshme (TMD).

Së fundmi, Komisioni Tematik Strategjik mbi Tokën do të adresojë problemin e shterimit të karbonit në tokë, si t'i shmanget atij dhe si ta shërojë atë. Kjo do të marrë parasysh përdorimin e përzierjeve të mbetjeve si një mjet për të rritur përmbajtjen e karbonit në tokë.

Shteteve anëtare do t'u duhet pak kohë të zbatojnë administrimin e shëndoshë ekologjik të mbetjeve bio dhe Komisioni do të rishqyrtojë çështjen duke kontrolluar strategjinë tematike mbi parandalimin dhe riciklimin e mbetjeve në 2010-ën. Rishqyrtimi i këtij procesi do të vlerësojë përparimin e shteteve anëtare dhe nevojën për masa shtesë, përfshirë dhe masat legjislative në krye të masave legjislative të propozuara në paketën e strategjisë.

Zhvillime të reja

Pas sigurimit të strategjisë tematike mbi parandalimin dhe riciklimin e mbetjeve (COM 2005 (666) përfundimtar) në lidhje me nevojën për të adresuar standardin e nivelit të mbetjeve në BE dhe duke iu përgjigjur thirrjes së bërë në nenin 22 të direktivës kuadër mbi mbetjet (2008/98/KE) kërkohet nga Komisioni të kryhet një vlerësim mbi administrimin e mbetjeve bio me qëllim dorëzimin e propozimit dhe nëse është e përshtatshme, Komisioni fillon punën përgatitore për propozimin e mundshëm legjislativ për mbetjet bio.

Mbetjet e gjeneruara nga ndërtimet dhe shkatërrimet

Mbetjet e gjeneruara nga shkatërrimi dhe ndërtimi janë identifikuar si një prioritet nga Bashkimi Europian¹. Ka një potencial të lartë për ripërdorimin dhe riciklimin e MNSH-së, pasi disa prej përbërësve të tyre janë një burim i dobishëm. Në veçanti ka një treg që merret me ripërdorimin e agregateve që rrjedhin nga MNSH-ja nëpër rrugë dhe nga projekte të tjera ndërtimi. Për më tepër, teknologjia e përdorur për ndarjen dhe rigjenerimin e mbetjeve nga ndërtimet dhe shkatërrimet është e mirëvendosur dhe në përgjithësi e lirë.

Gjithsesi niveli i riciklimit dhe ripërdorimit të NSHM-së ndryshon shumë (më pak se 10% dhe mbi 90%) nëpër Bashkim. Në disa shtete anëtare, ky lumë mbetjesh është në një masë të madhe shkatërruese. Për më shumë informacion rreth situatës aktuale të gjendjes në BE, mund të gjendet në faqen e internetit të Qendrës Evropiane mbi Konsumin dhe Prodhimin e Qëndrueshëm.

Për më tepër, nëse këto mbetje nuk ndahen që në burim, MNSH-ja mund të përmbajë sasi të vogla mbetjesh të rrezikshme, përzierja e të cilave mund të jetë një rrezik për mjedisin dhe mund të pengojë riciklimin.

Një nga objektivat e direktivës mbi mbetjet (2008/98/KE) është të sigurojë një kornizë për të vajtur drejt një shoqërie ricikluese evropiane me një nivel dhe efikasitet të lartë burimesh. Në veçanti, artikulli 11.2 përcakton që “Shtetet anëtare duhet të marrin masat e nevojshme të përcaktuara, që brenda 2020-ës të kenë arritur minimum 70% (në peshë) të mbetjeve të gjeneruara nga ndërtimi dhe shembja, duke përjashtuar materialet e përcaktuara në kategorinë 17 05 04 në listën e mbetjeve, duhet të përgatiten për ripërdorim, riciklim ose të kalojnë ndonjë procedurë tjetër.

Makinat në fund të jetës (MFJ)

Makineritë jashtë përdorimit janë një çështje tjetër që duhet marrë në konsideratë. Këto makineri përmbajnë një sasi të lartë substancash ndotëse, duke përfshirë vajin, solucione dhe produkte të tjera petrolike. Edhe pse në të gjithë Shqipërinë ka objekte që po merren me çmontimin e këtyre makinerive, shumica e tyre nuk janë të pajisura me masat e duhura parandaluese.

Direktiva MFJ (2000/53/KE) synon të zvogëlojë sasinë e mbetjeve të prodhuara nga makineritë (makina dhe kamionë) kur ato të jenë braktisur. Në veçanti, ajo përfshin shtrëngimin e standardeve mjedisore për trajtimin e makinerive, si dhe që pronarët të jenë në gjendje të çaktivizojnë makineritë e tyre pa pagesë që prej 2007-ës, përcakton në rritje ripërdorimin, riciklimin, rigjenerimin dhe shtrëngon përdorimin e substancave të rrezikshme për makineritë e reja dhe pjesët e këmbimit.

Paketimi dhe mbetjet nga paketimi

Direktiva (94/62/KE) mbi paketimin dhe mbetjet e paketimit - “Direktiva e paketimit” ka lidhje me minimizimin e paketimit të mbetjeve dhe promovon rigjenerimin e energjisë, ripërdorimin dhe riciklimin e paketimeve. Direktiva ka qëllime tregtare dhe ekologjike në të njëjtën kohë. Ajo përcakton kërkesat esenciale të paketimit (të cilat duhet të merren parasysh në hartimin dhe prodhimin e tij) dhe kufijtë e paketimit të materialeve. Direktiva e paketimit përfshin të gjithë paketimin që ndodhet në tregun e BE-së dhe paketimin e mbetjeve, qofshin ato industriale, tregtare apo shtëpiake. Synimet e direktivës janë:

- të harmonizojë masat kombëtare, në mënyrë që të parandalojë ose të reduktojë impaktet që ka paketimi në mjedisin e të gjitha shteteve anëtare dhe vendeve të treta dhe të heqë pengesat për tregtinë, si dhe shtrembërimin ose kufizimin e konkurrencës; dhe

- të parandalojë prodhimin e mbetjeve të paketimit dhe të ulë sasinë e mbetjes për trajtimin final nëpërmjet ripërdorimit, riciklimit dhe formave të tjera të rigjenerimit.

Rikuperimi dhe riciklimi, të vendosura nga direktiva për paketimin e mbetjeve, janë riparë

---

¹ Mbetjet e gjeneruara nga prishjet dhe ndërtimet janë një nga rrymat e mbetjeve më të mëdha dhe voluminoze në BE. Është llogaritur që 25%-30% e mbetjeve të prodhuara në BE përbëhen nga një numër i madh materialesh duke përfshirë: tulla, dru, qelq, metale, plastike, allçi, asbest pjesa më e madhe e të cilave mund të riciklohet. MNSH-ja vijnë nga veprimtari të tilla si ndërtimi i infrastrukturës dhe ndërtesave, shkatërrimi i pjesshëm ose tërësor i ndërtesave dhe infrastrukturës civile, planifikimit dhe mirëmbajtjes së rrugëve. Përkufizime të ndryshme janë aplikuar nëpër BE, gjë që e bën krahasimin të pavolitshëm. Në disa vende disa materiale të dala nga nivelimi i tokës konsiderohen si mbetje të shkatërrimeve dhe ndërtimeve.

në 2004 dhe amenduar nga direktiva 2004/12/KE për rritjen e objektivave të riciklimit që duhen plotësuar nga shtetet anëtare deri në 2008-ën:

1. për të rikuperuar deri në 60% të mbetjeve të paketimit; dhe
2. për të minimizuar në 55% dhe 80% maksimumi i riciklimit të mbetjeve të paketimit.

Direktiva e amenduar vendos disa objektiva specifike për riciklimin, të cilat bazohen në pesha të tilla, si: 60% për letrën dhe kartonin, 60% për qelqin, 50% për metalet, 22,5 % për plastikën dhe drurin.

Vajrat e mbetura

Direktiva mbi vajrat e mbetura 75/439/KEE, ndryshuar herën e fundit nga amendamenti i direktivës mbi vajrat e mbetura 2000/76/KE, është projektuar për të krijuar një sistem në harmoni për mbledhjen, ruajtjen, rikuperimin dhe asgjësimin/depozitimimin e mbetjeve vajore, siç janë vajrat lubrifikant² për automjete, turbina, motorë dhe vajrat hidraulike. Direktiva ka, gjithashtu, si qëllim mbrojtjen e mjedisit kundër efekteve të dëmshme që vijnë si pasojë e hedhjeve ilegale dhe të përpunimeve. Është e rëndësishme të grumbullohet sa më shumë, në mënyrë që mos të ketë ndotje të mjedisit dhe të përfitohet sa më shumë nga kjo rrymë mbetjesh. Shkalla e mbledhjes në BE15 është rreth 81%, por mund të përmirësohet edhe më tej. Për këtë industrinë, konsumatorët dhe ofiçinat duhet të marrin pjesë jo duke i hedhur këto lëngje, por duke i dorëzuar ato tek autoritetet e caktuara që do të ndërmarrin rigjenerimin e tyre.

Sipas direktivës mbi vajrat e mbetura, ato duhet të mblidhen veçmas aty ku është e mundur teknikisht dhe, gjithashtu, të trajtohen. Mbetjet vajore nuk duhet të përzihen me mbetje të tjera vajore ose me mbetje të llojeve të tjera.

Mbetjet e pajisjeve elektrike dhe elektronike

Legjislacioni i BE-së po shtrëngon përdorimin e substancave të rrezikshme të pajisjet elektrike (direktiva 2001/95/KE) dhe po promovon mbledhjen dhe riciklimin e këtyre pajisjeve (direktiva 2002/96/KE) është në fuqi që prej shkurtit të 2003-it. Legjislacioni parashikon krijimin e skemave të mbledhjes, ku konsumatorët kthejnë mbetjet e përdorura falas. Qëllimi i këtyre skemave është rritja e riciklimit dhe/ose ripërdorimi i produkteve të tilla. Ai kërkon, gjithashtu, metale të rënda, si: plumbi, zhiva dhe kromi që të zëvendësohen nga alternativa më të sigurt.

Pavarësisht rregullave të tilla për mbledhjen dhe riciklimin, vetëm një e treta e mbetjeve të pajisjeve elektrike dhe elektronike në Bashkimin Evropian është raportuar të jetë trajtuar në mënyrën e duhur dhe dy të tretat e tjera do të shkojnë në landfill-e ose do të trajtohen brenda ose jashtë Bashkimit Evropian. Synimi i mbledhjes së 4 kg për person në vit nuk reflekton siç duhet situatën individuale të shteteve anëtare. Transportimi i mbetjeve elektrike dhe elektronike në shtetet që nuk janë pjesë e BE-së vazhdon të përhapet.

Mostrajtimi i duhur i produkteve vë në rrezik mjedisin dhe shëndetin. Në dhjetor të 2008-ës, Komisioni Evropian propozoi rishikimin e direktivave për pajisjet elektrike dhe elektronike, në mënyrë që të merret sa më shpejt me rritjen e këtyre mbetjeve. Synimi është që të rritet sasia e mbetjeve elektrike/elektronike që trajtohet në mënyrën e duhur dhe të ulët numri i atyre që do të groposen. Propozimet, gjithashtu, synojnë të zvogëlojnë barrën administrative.

Komisioni ka propozuar vendosjen e objektivave të detyrueshëm për mbledhjen, të cilat shkojnë deri në 65% të peshës mesatare të pajisjeve elektrike dhe elektronike që kanë dalë në treg gjatë dy viteve të mëparshme në çdo shtet anëtar. Objektivat e riciklimit dhe të rikuperimit të pajisjeve të tilla tani mbulojnë ripërdorimin e të gjitha pajisjeve dhe objektivi mbi bazë peshe do të rritet në 5%. Objektivat do të mbulojnë, gjithashtu, edhe pajisjet mjekësore.

Shtetet anëtare në të cilat konsumi i pajisjeve elektrike dhe elektronike është shumë i përhapur do të vendosin objektiva më ambiciozë, të cilat do të kushtëzohen nga direktiva e re,

---

² Vajrat lubrifikuese janë një faktor i zakonshëm në ditën e përditshme, pasi ato janë të nevojshme për të vënë në lëvizje makineritë. BE-ja ka konsumuar rreth 4.4 milionë tonë në

vit. Gjithsesi, nëpërmjet përdorimit të tyre, ato humbasin vetitë, bëhen ndotëse dhe arrin një pikë ku ato nuk përdoren më për qëllimin e menduar. Këto vajra të përdorura zëvendësohen dhe ne mbetemi me disa mbetje vajore. Rreth 50% e asaj që është blerë do të kthehet në mbetje vajore. Mbetjet vajore janë mbetje të rrezikshme, pasi ato shfaqin disa përbërje të rrezikshme. Mbetjet vajore gjenden nëpër lumenj dhe liqene. Në të vërtetë një litër mbetje vajore ndot një milion litra ujë. Për më tepër, ndotja e rëndë e tokës mund të rezultojë nga mbetjet vajore që lihen në terren.

ndërsa të tjerët me më pak përdorim do të kenë objektiva më pak ambiciozë.
Bateritë dhe akumulatorët

Legjislacioni mbi bateritë (direktiva 2006/66/KE) është i aplikueshëm për të gjitha bateritë dhe akumulatorët (përveç atyre që janë përdorur për çështje mbrojtje dhe interesa sigurie dhe ato që janë parashikuar për t'u dërguar në hapësirë).

Direktiva synon minimizimin e impakteve negative të baterive dhe akumulatorëve në mjedis dhe, gjithashtu, harmonizimin e kërkesave për funksionimin pa probleme të tregut të brendshëm. Për të arritur këta objektiva, direktiva ka vendosur masa për të ndaluar tregtinë e disa baterive që përmbajnë substanca të dëmshme. Ajo përmban masa për stabilizimin e skemave që synojnë një nivel të lartë grumbullimi dhe riciklimi baterish. Direktiva përcakton disa rregulla minimale për përgjegjësitë që ka prodhuesi në lidhje me etiketimin e baterive dhe lëvizshmërinë e tyre nga pajisjet.

Nënproduktet shtazore

Nënproduktet shtazore janë kafshët e ngordhura, pjesët e kafshëve të ngordhura ose produkteve me origjinë shtazore që nuk janë të destinuara për konsum njerëzor. Kjo përfshin përdorimin e vajit të gatimit, ish-ushqimorët, mbetjet e thertoresh, gjak, pupla, lesh, lëkurat, kafshë shtëpiake, kopshtin zoologjik dhe kafshët e cirkut, gjuetinë, plehun organik, embrione dhe spermë. Legjislacioni ekzistues i BE-së mbi nënproduktet shtazore (norma KE/1774/2002) do të zëvendësohet nga një normë e re KE/1069/2009 që nga marsi 2011. Gjatë kësaj periudhe rregullat e detajuara për zbatimin e normës së re do të pranohen.

Llumrat e kanalizimeve

Heqja e llumrave të kanalizimeve në zbatim të direktivës 91/271/KEE mbi trajtimin e mbetjeve ujore urbane po rritet në të gjitha shtetet anëtare³. Në 1992-in janë tharë rreth 5.5 milionë tonë, ndërsa deri nga fundi i 2005-ës ka arritur gati në 9 milionë tonë. Kjo rritje vjen më shumë si pasojë e zbatimit të direktivës, rritjes së lidhjes së banesave me sistemin e kanalizimit dhe rritjes së nivelit të përpunimit.

Direktiva përcakton objektivat e mëposhtëm për përpunimin e llumrave që vijnë nga grumbullimet:

1. jo më vonë se deri më 31 dhjetor 2000, për aglomeratet me më shumë se 15000 PE (ekuivalent i popullsisë);

2. jo më vonë se deri më 31 dhjetor 2005, për aglomeratet midis 10.000 dhe 15.000 PE;

3. jo më vonë se deri më 31 dhjetor 2005, për aglomeratet e PE-së në mes 2000 dhe 10000 të shkarkojnë në ujëra të freskëta dhe grykëderdhjet e gjera.

Ka disa masa më të rrepta për shkarkimet në zona delikate, si në ujërat e freskëta apo grykëderdhjet.

Direktiva 86/278/KEE mbi llumrat e kanalizimeve përpiqet të nxitë përdorimin e këtyre në bujqësi dhe të rregullojë përdorimin e saj, në mënyrë të tillë që të parandalojë efektet e rrezikshme që mund të ketë në tokë, kafshë dhe njerëz. Në fund, ajo ndalon përdorimin e llumrave të papërpunuara në tokat bujqësore vetëm nëse ajo nuk është e injektuar në tokë. Përpunimi i llumrave i është nënshtruar procesit "biologjik, kimik dhe

ruajtjes së gjatë ose çfarëdolloj procesi tjetër aq sa çon në reduktimin e fermentimit dhe rrezikimit të shëndetit”. Për t’iu shmangur rreziqeve që mund t’i shkaktohen shëndetit nga sëmundjeshkaktuesit, llumrat nuk duhet të aplikohen kur perimet apo frutat po rriten ose janë rritur, ose të paktën 10 muaj përpara se frutat apo perimet të korren. Kafshët nuk lejohen të shkelin në fusha të paktën deri pas tri javësh që janë përdorur llumrat. Direktiva, gjithashtu, kërkon që llumrat duhen përdorur në mënyrë të tillë që të jenë marrë parasysh nevojat ushqyese të bimëve dhe që cilësia e tokës dhe e sipërfaqes të mos dëmtohet.

³ Llumi vjen nga procesi i trajtimit të mbetjeve ujore. Për shkak të proceseve fizike dhe kimike të përfshirë në trajtim, ka tendenca që në llum të mbeten metale të rënda dhe të dobëta, si dhe të gjenden përbërës organikë, si viruse dhe baktere. Gjithsesi llumi përmban lëndë ushqyese, si azoti dhe fosfori dhe lëndë organike që janë shumë të rëndësishme kur toka është e varfëruar ose objekt i erozionit. Lëndët organike dhe ato ushqyese janë dy nga elementet kryesore që e bëjnë përhapjen e kësaj lloji mbetjeje si fertilizues për tokën ose si një lëndë organike për tokën.

Direktiva thekson rregullat për monitorimin dhe analizimin e llumrave dhe tokës. Ajo thotë që duhet të mbahen shënime për sasinë e llumit të prodhuar, sasinë e përdorur në bujqësi, përbërjen dhe përmbajtësit e llumit, tipi i përpunimit dhe vendet ku llumi është përdorur. Vlerat kufitare të përqendrimeve të metaleve të rënda në llumrat e destinuar për përdorim bujqësor dhe në tokë janë të trajtuara në shtojcat I A, I B dhe I C të direktivës.

Edhe pse në nivel komunitar, ripërdorimi i llumrave arrin në gati 40% të totalit të prodhuar, groposja dhe djegia në disa shtete anëtare janë metodat më të përdoruara, pavarësisht dëmit që mund t’i shkaktojnë mjedisit.

PCB dhe PCT

Difenilet poliklorur (PCB) dhe terfenilet poliklorur (PCT) hyjnë në grupin e lëndëve kimike të prodhuara nga njeriu dhe njihen si ndotës organikë të qëndrueshëm. PCB/PCT⁴ janë prodhuar në një shkallë të gjerë kombëtare industriale midis viteve 1930 dhe 1980. Duke pasur parasysh stabilitetin e tyre kimik dhe rezistencën ndaj nxehtësisë, ata ishin të punësuar gjerësisht si komponentë në pajisjet elektrike, hidraulike dhe lubrifikante.

Ato janë aplikuar në 2 lloje të ndryshme:

- Përdorime të mbyllura: lëngjeve jopërçuese në pajisjet elektrike, të tilla si: transformatorët, kondensatorëve, (kondensatorëve të mëdhenj industrialë, por edhe kondensatorëve të vegjël në aparatet elektrike shtëpiake), transferimin e nxehtësisë dhe sistemet hidraulike;

- Përdorime të hapura, si: përhapës pesticidesh, letër kopjeje prej karboni, vajra industriale, ngjyra, ngjitës, plastike, si dhe për të kontrolluar pluhurin në rrugë.

Në vitet 1970, për shkak të shqetësimeve që kishin lidhje me helmueshmërinë të njerëzit dhe dyshimet se ishin kancerogjene, vende të ndryshme kufizuan përdorimin e PCB/PCT-së, më së fundi më 1985-ën përdorimi dhe tregtimi i PCB/PCT në Komunitetin Evropian u kufizua shumë. PCB/PCT klasifikohen si shkaktar të kancerit të njerëzit dhe shkakut të shumë efekteve të tjera të njeriu dhe kafshët, përfshirë helmimin riprodhues dhe teratologjinë.

Ato mund të transportohen në distanca të largëta dhe janë zbuluar në qoshet më të largëta të globit, përfshirë dhe vendet që janë shumë larg atyre ku ato janë prodhuar apo përdorur. Ato janë zbuluar në gjithë përbërësit e mjedisit (të brendshëm, të jashtëm, në ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, tokë dhe ushqim).

Direktiva 96/59/KE mbi heqjen e PCB/PCT synon të heqi komplet PCB/PCT dhe pajisjet që përmbajnë PCB/PCT sa më shpejt të jetë e mundur dhe për pajisjet e mëdha përpara fundit të 2010-ës. Shtetet anëtare duhet të bëjnë një inventar të pajisjeve të mëdha që përmbajnë PCB/PCT dhe duhet të miratojnë një plan për shkatërrimin e këtyre pajisjeve, si dhe plane për mbledhjen dhe heqjen e pajisjeve që nuk janë në inventar (pajisje të vogla elektrike, shpesh të pranishme në shtëpi përpara ndalimit në treg).

Për më tepër, Komisioni ka adoptuar një strategji mbi PCB/PCT, me qëllim që të reduktojë sa më shumë të jetë e mundur çlirimin e këtyre substancave në mjedis dhe futjen e tyre në zinxhirët ushqimorë.

Norma nr.850/2004 mbi lëndët organike ndotëse (LON) të KE-së vendos kufizime në prodhimin, tregtimin dhe përdorimin e LON, si dhe administrimin e mbetjeve LON. Komisioni ka bërë një studim mbi zbatimin sa më të thjeshtë të masave që ndodhen në këtë normë.

Mbetjet minerare

Mbetjet e nxjerra nga operacione të dala nga përpunimi i resurseve minerale, d.m.th. mbetjet e nxjerrjeve janë një nga burimet më të mëdha të mbetjeve në BE. Ajo përfshin materiale që duhet të hiqen për të pasur akses te burimet minerale, si shtresa e punueshme, mbingarkesa dhe gurët që mbeten, si dhe mbetjet që ngelen pasi mineralet janë nxjerrë nga xeherori.

---

⁴ PCB/PCT-të klasifikohen si shkaktare të sëmundjeve kancerogjene te njerëzit dhe prodhojnë një spektër të gjerë efektsh të kundërta te kafshët dhe njerëzit, duke përfshirë helmet riprodhuese, teratogenicitet dhe imunotoksicidet.

Ata mund të transportohen në distanca të largëta nga mjedisi dhe janë zbuluar në vendet më të largëta të globit, duke përfshirë këtu edhe vende që ndodhen larg nga vendi në të cilin ato janë përdorur apo prodhuar. Ato janë zbuluar në medien virtuale të mjedisit (brenda dhe jashtë, ujërat sipërfaqësore apo nëntokësore, toka dhe ushqimi).

Disa nga këto mbetje janë të parrezikshme, kështu që nuk paraqesin ndonjë rrezik të madh ndotjeje për mjedisin, thjesht mund të pengojnë shtretërit e lumenjve dhe ndonjë rënie nëse depozitohen me sasi të mëdha. Megjithatë ato të prodhuara jo nga industria minerare metalike mund të përmbajnë sasi të mëdha substancash të dëmshme, si p.sh. metale të rënda.⁵

Një kuadër gjithëpërfshirës për administrimin e sigurt të mbetjeve të nxjerra nga industrinë në nivel, BE-ja është e përbërë nga:

- Direktiva 2006/21/KE mbi administrimin e mbetjeve të nxjerra nga industrinë (direktiva mbi mbetjet minerare);

- Një teknikë më e mirë në dispozicion për administrimin e mbetjeve në aktivitetet minerare; dhe

- Një amendament i direktivës II Seveso që të përfshijë në të qëllimet e saj, përpunimin e xeherorëve dhe në veçanti pellgjet me mbetje dhe digat e përdorura në lidhje me përpunimin e mineraleve të tilla.

Dyoksidi i titaniumit

Dyoksidi i titaniumit është një pluhur i bardhë me një bardhësi të lartë dhe të shkëlqyer. Këto veti e kanë bërë atë një pigment që përdoret për një numër të madh funksionesh, si: në piktura, objekte plastike, bojëra dhe letra. Dyoksidi i titanit, gjithashtu, përdoret edhe për shumë objekte të bardha ose produkte të ngjyrosura, përfshirë ushqimin, kozmetikën, produktet mbrojtëse me element UV, qeramikë dhe produkte të gomës.

Pigmentet e dyoksidit të titanit janë të përbëra nga dy elemente kimike: sulfati dhe klori. Klori prodhon produkte dyoksidit titaniumi nga reaksioni i xeherorëve titanium me gazin klorhidrik. Metoda sulfate e prodhimit të dyoksidit të titanit konsiston në trajtimin e xeherorit me përmbajtje titan me acidin sulfurik, 70% e prodhimeve evropiane vjen nga përpunimi i sulfatit dhe 30% nga ai i klorit.

Mbetjet që dalin nga prodhimi i dyoksidit të titanit⁶ kalojnë mbetjet e ngurta, mbetjet acide të forta dhe të buta, mbetjet e neutralizuara, trajtimin e mbetjeve dhe pluhurat.

Legjislacioni i BE-së (direktiva 78/176/EEC, direktiva 82/883/EEC dhe direktiva 92/112/EEC) mbi mbetjet e industrisë së dyoksidit të titaniumit ka për synim të parandalojë dhe të reduktojë në mënyrë progresive ndotjen e shkaktuar nga mbetjet e industrisë së dyoksidit të titaniumit me qëllim eliminimin e një ndotjeje të tillë. Gjithashtu, synon harmonizimin e ligjeve mbi mbetjet e industrisë së dyoksidit të titaniumit, në mënyrë që të shmangë shtrembërimin e konkurrencës brenda tregut të brendshëm.

Ndotjet organike të qëndrueshme (NOQ)

Komuniteti ndërkombëtar ka kërkuar reduktimin, eliminimin, përdorimin dhe çlirimin e ndotësve organikë të qëndrueshëm (NOQ)⁷. Për t'i dhënë fund kësaj është negociuar dhe është arritur në dy përfundime:

- Protokollin rajonal UNECE i Konventës mbi ndotjen e ajrit përtej kufijve për NOQ u firmos në qershor të 1998-ës dhe hyri në fuqi më 23 tetor 2003.

- Konventa globale në Stokholm për NOQ, u firmos në maj të 2001-it dhe hyri në fuqi më 17 maj 2004.

---

⁵Nëpërmjet nxjerrjes dhe përpunimit minerar, metalet dhe bashkimi i metaleve priret të bëhen kimikisht më të disponueshëm, gjë që mund të çojë në prodhimin e acidit ose kullimin e alkalit. Për më tepër, administrimi i mbetjeve mund të jetë i rrezikshëm, pasi përfshin shpesh kimikatet e mbetura nga përpunimi dhe nivelet e larta të metaleve. Në shumë raste mbetjet ruhen në grumbullime ose në pellgje të mëdha. Shembja e digave apo grumbullimeve mund të ketë pasoja të rënda për mjedisin, për shëndetin dhe sigurinë e njeriut.

⁶Pigmenti i dyoksidit të titaniumit (TiO₂) është një pudër e bardhë me një aftësi të madhe dhe një bardhësi të shkëlqyer. Këto karakteristika e kanë bërë atë një pigment me vlerë dhe që përdoret për lyerje, për të shkruar në materiale plastike, bojëra dhe letër. Dyoksidi i titaniumit përdoret, gjithashtu, edhe në shumë produkte të bardha dhe me ngjyrë duke përfshirë ushqimin, kozmetikën, produktet e mbrojtjes së lëkurës, qeramikë dhe produktet e gomës. Pigmentet e dyoksidit të titaniumit janë prodhuar me anë të dy proceseve kimike: procesin e sulfatit ose të klorit. Procesi klorit prodhon produkte të dyoksidit të titaniumit nëpërmjet reaksionit të xeherorit me gazin klorik. Procesi i sulfatit prodhon produkte të dioksidit të titaniumit nëpërmjet reaksionit të xeherorit të titaniumit me acidin sulfurik. 70% e produkteve evropiane janë përfutur nga procesi i sulfatit dhe 30% nga procesi i klorit.

⁷Ndotjet e përhershme organike (NOP) janë substanca kimike që ndodhen në mjedis, që grumbullohen nëpërmjet rrjetit ushqimor dhe përbëjnë një rrezik për shëndetin e njeriut dhe mjedisit. Ky lloj grupi mbetjesh përbëhet nga pesticide, kimikate industriale si PCB-ja dhe nga produktet e proceseve industriale si dioksina. NOP-ja transportohen përtej kufijve ndërkombëtarë, larg prej burimeve të tyre, madje dhe në rajone që nuk i kanë përdorur apo prodhuar ndonjëherë. Ekosistemet dhe popujt indigjen të Artikës janë veçanërisht në rrezik prej transportimit dhe akumulimit të këtyre substancave. Rrjedhimisht NOP-ja vënë në rrezik mjedisin dhe shëndetin e njeriut në të gjithë rruzullin.

Këto instrumente krijojnë regjime strikte ndërkombëtare për listat fillestare të NOQ-ve (16 në Protokollin e UNECE-s dhe 12 në Konventën e Stokholmit). Të dy instrumentet përmbajnë, gjithashtu, dispozita për të përfshirë kimikate të tjera në këto lista. Ata i përcaktojnë masat e kontrollit, si më poshtë vijon:

- Ndalimi ose kufizimi i produkteve ose përdorimi i NOQ-ve të prodhuara me qëllim.
- Kufizimi i eksportimit dhe importimit të NOQ-ve të prodhuara qëllimisht (Konventa e Stokholmit).
- Masa në trajtimin e sigurt të stoqeve (Konventa e Stokholmit).
- Masa mbi asgjësimin e mbetjeve që përmbajnë NOQ.
- Masa mbi reduktimin e rrezeve që prodhohen në mënyrë jo të qëllimshme nga NOQ-të.

Komiteti Evropian është i angazhuar shumë seriozisht në zbatimin e këtyre dy marrëveshjeve ekologjike. Bazuar në një propozim të Komisionit, Parlamentit Evropian dhe Këshillit të Rregullimit (KE) nr.850/2004 më 29 prill 2004. Rregullorja e re plotëson legjislacionin e hershëm të Komitetit mbi NOQ-të dhe e radhit atë me dispozitat e marrëveshjeve ndërkombëtare mbi NOQ-të. Rregullorja shkon më tej se marrëveshja ndërkombëtare, duke theksuar synimin që ka për të eliminuar komplet prodhimin dhe përdorimin e NOQ-ve të njohura.

Plani i zbatimit i Komitetit Evropian

Çdo palë në Konventën e Stokholmit, shtete të veçanta gjithashtu edhe Komiteti Evropian si një organizatë rajonale për zhvillimin e integruar ekonomik duhet të vendosë një planzbatim për të treguar masat konkrete që do të merren kundër NOQ-ve që janë listuar në Konventë. Plani i zbatimit të Komitetit Evropian, që plotëson planet kombëtare të shteteve anëtare të BE-së, u miratua më 9 mars 2007.

Identifikimi i mëtejshëm i NOQ-ve

Të dyja marrëveshjet ndërkombëtare mbi NOQ përfshijnë masa për shtimin e substancave që paraqesin karakteristikat e NOQ-ve në shtojcat teknike. Komisioni, së bashku me shtetet anëtare po promovon dhe mbështet aksionin për identifikimin e mëtejshëm të NOQ, si dhe nxit aksionin kontrollues ndërkombëtar.

Poliklorur vinili

PVC-ja ka qenë në qendër të debatit gati në pjesën më të madhe gjatë dy dekadave të fundit. Shumë opinione shkencore, teknike dhe ekonomike janë dhënë në lidhje me PVC-së dhe efektet e saj në shëndetin e njeriut dhe mjedisin. Disa shtete anëtare kanë rekomanduar ose kanë marrë masa për disa aspekte të ciklit të jetës së PVC-së. Me qëllim për të vlerësuar të gjithë ciklin e jetës së PVC-së dhe ndikimit të tij të mundshëm në shëndetin e njeriut dhe mjedisit, si dhe funksionimin e rregullt të tregut të brendshëm, Komisioni ka kryer disa studime dhe lëshoi një listë të gjelbër për çështjet mjedisore të PVC-së.

Substancat holluese të ozonit

BE-ja ka aprovuar legjislacionin specifik (rregulloren EC/2037/2000 mbi substancat që hollojnë shtresën e ozonit) me qëllim parandalimin e shpërhapjes së substancave ozonholluese dhe promovimin e rikuperimit pas përdorimit në proceset industriale, edhe pse ky proces nuk kryhet në produktet e prodhuara.

1.3 Rritja e gjenerimit të mbetjeve

Një nga problemet më të mëdha që ndeshet kur hartohet strategjia apo planifikimi i menaxhimit të mbetjeve, është aksesimi për të siguruar informacion të saktë dhe të përditësuar në të cilin të bazohen kërkesat e planifikimit dhe të burimeve për të ardhmen.

Kjo çështje ka qenë një problem për Shqipërinë si në të shkuarën, ashtu edhe në ditët e sotme. Projekti INPAEL ka kryer një studim për të vlerësuar sasinë dhe përbërjen e mbetjeve bashkiake në Shqipëri, në mënyrë që të hartojë një strategji dhe një plan të vlefshëm.

Nga ky studim janë përcaktuar pesha dhe përbërja e rrymave të mbetjeve, të cilat bëjnë pjesë në mbetjet bashkiake, si vijon: mbetjet organike, dërrase, letër, karton, plastikë me densitet të ulët, plastike me densitet të lartë, qelq, tekstile, metale me ngjyrë, metale pa ngjyrë, mbetje spitalore, gomë, inerte, mbetje nga materiale sanitare, mbetje nga pajisje elektrike dhe elektronike MPEE, bateritë dhe mbetje nga produkte shtazore.

Rritja e numrit të popullsisë me ritme të larta dhe përqindja e lartë e migrimit drejt qyteteve më shumë të zhvilluara ka ndikuar shumë në rritjen e prodhimit të mbetjeve dhe në veçanti, të mbetjeve inerte, si rrjedhojë e ndërtimeve të shumta të ndërtesave të reja, si dhe të shkatërrimeve të ndërtesave të vjetra. Megjithatë, duke u bazuar në informacionin mbi sasinë e prodhimit të mbetjeve (për Tiranën, Durrësin, Fierin dhe Shkodrën) vihet re se Shqipëria prodhon gati gjysmën e sasisë mesatare për frymë të vendeve që bëjnë pjesë në Organizatën për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) dhe krahasuar me vendet e tjera të OECD-së, pjesa më e madhe e mbetjeve të prodhuara janë mbetje organike.

Tabela e mëposhtme paraqet rezultatet e studimit të përmendur më lart.

Nr. i zonave të mbetjeve	Qytetet	Banorët	Gjenerimi i mbetjeve për kg/person/ditë	Prodhimi i mbetjeve në ditë	Gjenerimi i mbetjeve për kg/person/vit	Prodhimi i mbetjeve në(vit)	Pesha mesatare e mbetjeve në një kontejner për nr. e kontejnerëve	Kontejnerë grumbullues të mbetjeve	Vol. I kontejnerëve për litër	Frekuenca e mbledhjes	Amplituda e zgjedhjes së popullsisë	Koeficienti i mbetjeve në kg për person në ditë
											Komunat rurale	0.4
8	Ersekë	2,956	0.7	2	247	730	36x124kg	36	1,100	3 x javë	< 25.000	0.7
4	Koplik	3,569	0.6	2	205	730	80x124kg	80	1,100	javore		
6	Klos	4,344	0.7	3	252	1,095	20x124kg	20	1,100	Ditore		
3	Rrëshen	4,498	1.1	5	406	1,825	53x112kg	53	1,000	Ditore		
8	Bilisht	7,966	0.6	5	229	1,825	40x124kg	40	1,100	Ditore		
4	Vau Dejës	10,240	0.3	3	107	1,095	22x124kg	22	1,100	Ditore		
2	Fushë-Krujë	12,154	0.6	7	210	2,555	52x124kg	52	1,100	Ditore		
1	Vorë	16,350	0.6	10	223	3,650	120x124kg	120	1,100	40% Ditore 60 % dita e 2-të		
3	Lezhë	21,150	1.1	24	414	8,760	150 x 124kg 50 x 338kg	200	150 x 1100L 50 x 3000L	Ditor 150 & 2 xjavor 50		
8	Pogradec	27,104	0.7	19	256	6,935	150x124kg	150	1,100	Ditore		
1	Kavajë	28,193	0.9	24	311	8,760	195x124kg	195	1,100	Ditore		
12	Lushnjë	29,649	1.4	41	505	14,965	331 x124kg	331	1,100	Ditore		
9	Berat	36,354	0.9	34	341	12,410	270x124kg	270	1,100	Ditore		
12	Fier	51,773	1.3	66	465	24,090	530x124kg	530	1,100	Ditore		
8	Korçë	56,593	0.9	50	322	18,250	400x124kg	400	1,100	Ditore		
4	Shkodër	75,097	0.9	71	345	25,915	575x124kg	575	1,100	Ditore		
7	Elbasan	78,446	1.1	88	409	32,120	350 x 124kg 250 x 180kg	350 250 1,600	1,100	Ditore		
2	Durrës	127,851	1.1	136	388	49,640	1,100 x 124kg	1,100	1,100	Ditore		
1	Tiranë	468,718	1.5	703	547	256,595	3215x192kg 255x271kg 48x361kg	3,518	3215 x 1700L 255 x 2400L 48 x	Ditore	> 100,000 por < 200,000	1.1
											> 200,000 por < 750,000 banorë	1.5

Në kushtet e peshës së përgjithshme dhe bazuar në shifrat e INSTAT-it, 2009, për popullsinë, 3,2 milionë banorë, prodhimi i mbetjeve bashkiake në Shqipëri është i barabartë me një prodhim vjetor të mbetjeve që shkon deri në 852.360 tonë në Shqipëri, bazuar në një mesatare prej 0,7 kg për person në ditë.

Të dhënat janë zbatuar në secilën bashki të Shqipërisë dhe tabela e mëposhtme ilustron shifrat kombëtare për shqiptarët në nivelin bashkiak dhe bazuar në sektorët e zonave të mbetjeve.

Tabela: Zonat e mbetjeve – Shqipëri

Zona e mbetjeve/ bashkia	Regjistrimi i përgjithshëm i popullsisë 2001	Banorët e popullsisë 2009	Prodhimi i mbetjeve/ person/ditë	Tonët për ditë	Tonët për vit
Zona e mbetjeve 1					
Tiranë	341,453	468,718	1.5	703	256,623
Kamëz	44,443	59,952	1.0	60	21,882
Vorë	12,885	16,350	0.7	11	4,177
Kavajë	24,776	28,193	1.0	28	10,290
Rrogozhinë	7,071	9,398	0.7	7	2,401
Komunat	167,298	217,439	0.4	87	31,746
Zona e mbetjeve 2					
Durrës	98,792	127,851	1.0	128	50,735
Shijak	8,097	7,892	0.7	6	2,016
Manëz	7,587	6,314	0.7	4	1,613
Sukth	13,093	15,784	0.7	11	4,033
Krujë	13,075	8,102	0.7	6	2,070
Fushë-Krujë	18,441	12,154	0.7	9	3,105
Komunat	86,084	132,286	0.4	53	19,314
Zona e mbetjeve 3					
Lezhë	14,420	21,150	0.7	15	5,404
Rrëshen	11,447	4,498	0.7	3	1,149
Rubik	6,842	2,215	0.7	2	566
Laç	19,964	12,988	0.7	9	3,318
Mamurras	17,676	9,798	0.7	7	2,503
Komunat	86,138	108,122	0.4	43	15,786
Zona e mbetjeve 4					
Koplik	3,126	3,569	0.7	2	912
Shkodër	83,273	75,097	1.0	75	27,410
Vau Dejës	9,430	10,240	0.7	7	2,616
Pukë	4,579	2,735	0.7	2	1,460
Fushë-Arrëz	4,090	3,342	0.7	2	1,825
Komunat	148,158	150,986	0.4	60	22,044
Zona e mbetjeve 5					
Kukës	17,157	10,595	0.7	7	2,707
Krumë	6,378	3,146	0.7	2	804
Bajram Curri	6,546	4,456	0.7	3	1,139
Komunat	81,312	61,077	0.4	24	8,917
Zona e mbetjeve 6					
Peshkopi	14,017	12,341	0.7	9	3,153
Burrel	12,123	7,087	0.7	5	1,811
Klos	10,489	4,344	0.7	3	1,110
Bulqizë	10,454	1,966	0.7	1	502
Komunat	142,771	114,272	0.4	46	16,684
Zona e mbetjeve 7					
Elbasan	86,148	78,446	1.0	78	28,633
Cërrik	9,406	9,806	0.7	7	2,505
Belsh	12,162	9,806	0.7	7	2,505
Peqin	7,267	6,740	0.7	5	1,722

Gramsh	10,533	9,323	0.7	7	2,382
Librazhd	7,216	6,291	0.7	4	1,607
Përrenjas	6,643	4,746	0.7	3	1,213
Komunat	223,954	217,832	0.4	87	31,803
Zona e mbetjeve 8					
Korçë	55,017	56,593	1.0	57	20,656
Maliq	5,655	4,921	0.7	3	1,257
Pogradec	23,762	27,104	1.0	27	9,893
Billisht	6,729	7,966	0.7	6	2,035
Leskovik	2,848	2,674	0.7	2	683
Ersekë	5,499	2,956	0.7	2	755
Komunat	159,079	153,859	0.4	62	22,463
Zona e mbetjeve 9					
Berat	44,040	36,354	1.0	36	13,269
Ura Vajgurore	9,181	6,925	0.7	5	1,769
Kuçovë	18,038	16,756	0.7	12	4,281
Çorovodë	6,755	4,330	0.7	3	1,106
Poliçan	6,623	5,293	0.7	4	1,352
Komunat	108,383	101,125	0.4	40	14,764
Zona e mbetjeve 10					
Gjirokastrë	20,601	19,357	0.7	14	4,946
Libohovë	2,317	4,249	0.7	3	1,086
Përmet	7,726	6,510	0.7	5	1,663
Këlcyrë	3,419	3,064	0.7	2	783
Tepelenë	6,539	4,926	0.7	3	1,259
Memaliaj	4,748	4,547	0.7	3	1,162
Komunat	67,478	59,858	0.4	24	8,739
Zona e mbetjeve 11					
Vlorë	77,652	97,729	1.0	98	35,671
Himarë	3,278	9,535	0.7	7	2,436
Orikum	6,376	7,151	0.7	5	1,827
Selenicë	3,949	4,767	0.7	3	1,218
Delvinë	6,421	4,061	0.7	3	1,038
Sarandë	15,247	20,095	0.7	14	5,134
Konispol	2,230	1,513	0.7	1	387
Komunat	77,829	66,844	0.4	27	9,759
Zona e mbetjeve 12					
Fier	56,164	51,773	1.0	52	18,897
Patos	21,812	19,795	0.7	14	5,058
Roskovec	5,939	4,568	0.7	3	1,167
Lushnjë	37,860	29,649	1.0	30	10,822
Divjakë	10,916	7,412	0.7	5	1,894
Ballsh	9,154	7,875	0.7	6	2,012
Komunat	240,702	252,863	0.4	101	36,918

Në vijim të llogaritjes së sasisë së mbetjeve bashkiake të prodhuara në Shqipëri, përbërësi tjetër i studimit ishte llogaritja e sasisë së 17 llojeve specifike të mbetjeve prezente në mbetjet bashkiake në Shqipëri. Kështu, studimi ka matur llojet e 17 mbetjeve në bashkitë kryesore për secilën nga pikat e përcaktuara në studim.

Përqindja e shifrave të përgjithshme, të përdorura në tabelën e mësipërme, rrjedhin nga një mesatare e përqindjes së shifrave të studimit që janë nënvizuar në tabelën më poshtë.

Derdhja e mbetjeve	Tiranë %	Vorë %	Durrës %	Fushë-Krujë %	Shkodër %	Lezhë %	Berat %	Lushnjë %	Kombëtar %
Organike	45.2	51.7	46.5	52.3	45.4	45.3	47.1	49.9	47.36
Druri	1.6	0.9	1.0	3.3	1.5	1.3	0.3	1.3	1.43
Letre	6.7	3.6	6.4	4.9	5.1	5.4	6.2	4.1	5.37
Kartoni	10.6	9.3	9.0	5.2	8.3	8.6	6.8	8.3	8.13
LD-plastike	6.9	6.2	8.0	6.9	10.7	9.8	9.0	10.9	8.46
HD-plastike	6.2	4.4	6.9	4.6	3.5	5.6	5.0	4.1	4.75
Qelqi	5.0	4.7	5.5	5.0	5.4	6.4	6.5	2.2	5.75
Tekstile	6.0	5.4	3.7	4.6	5.1	5.0	6.9	6.9	5.27
Metale -ferrore	0.7	0.8	0.8	0.6	0.5	0.7	0.5	0.20	0.56
Metale me ngjyra	0.5	0.4	0.5	1.0	0.5	0.6	0.5	0.4	0.57
Mbetje spitalore	0.2	0.06	0.1	0.2	0.1	0.6	0.07	0.1	0.17
Produkte kauçuku	0.5	0.2	1.1	0.07	0.3	0.3	0.05	0.06	0.2
Inerte	5.3	6.1	4.2	7.2	7.7	4.9	6.7	5.9	7.20
Mbetje spitalore	3.5	3.3	3.3	2.5	4.3	4.0	3.1	4.5	3.25
MPEE	0.3	0.2	1.2	0.3	0.50	0.07	0.10	0.09	0.31
Bateritë	0.04	0.02	0.3	0.04	0.03	0.01	0.01	0.02	0.02
Prodhime nga kafshët	0.8	3.0	1.6	2.1	1.14	1.5	1.4	1.0	1.08

Tabela e mëposhtme ilustron sasitë kombëtare të llojeve të mësipërme të mbetjeve të prodhuara në Shqipëri, mbi bazën e zbatimit të përqindjes mesatare të shifrave, krahasuar me totalin e shifrave të përgjithshme për mbetjet bashkiake për Shqipërinë. Ky informacion i detajuar është veçanërisht i dobishëm për qeverinë qendrore dhe qeverisjen vendore në interes të planifikimit për objektivat specifike të zhvendosjes së llojeve të mbetjeve.

Rrymat e mbetjeve	% mesatare në hedhjen e mbetjeve bashkiake	Pesha e mbetjeve bashkiake të Shqipërisë/ditë (0.7kg/person/ditë)	Pesha e mbetjeve bashkiake të Shqipërisë/vit (266kg/person/vit)
		2,335 T/ditë	852,360 T/vit
Organike	47.36	1,106	403,690
Druri	1.43	33	12,045
Letre	5.37	125	45,625
Kartoni	8.13	190	69,350
Total i mbetjeve të biodegradueshme	62.3	1,454	530,710
LD plastike	8.46	198	72,270
HD plastike	4.75	111	40,515
Qelqi	5.75	134	48,910
Tekstile	5.27	123	44,895
Metale - ferrore	0.56	13	4,745
Metale me ngjyra	0.57	13	4,745
Mbetjet spitalore	0.17	4	1,460
Produkte kauçuku	0.2	5	1,825
Mbetje inerte	7.20	168	61,320
Mbetje spitalore	3.25	76	27,740
MPEE	0.31	7	2,555
Bateritë	0.02	1	365

Prodhime të mbetjeve nga kafshët	1.08	25	9,125
----------------------------------	------	----	-------

1.4 GJENDJA AKTUALE E INVESTIMEVE

Legjislacioni i menaxhimit të mbetjeve në Shqipëri, nuk është mbështetur nga një infrastrukturë e përshtatshme. Vihet re një mungesë financimi, planifikimi dhe kapaciteti teknik brenda sektorit dhe, si rrjedhojë, vetëm një pjesë shumë e vogël e shërbimit ofrohet, siç është grumbullimi dhe hedhja në vendin e grumbullimit të mbetjeve.

Përgjegjës për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve urbane është autoriteti lokal. Shumë prej tyre kanë nënshkruar kontrata me kompani për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve. Shpesh vihet re mungesa e kontejnerëve dhe zakonisht janë në gjendje shumë të keqe. Frekuenca e grumbullimit të mbetjeve dhe koha e qëndrimit të tyre në kontejnerë ndryshon shumë.

Problemet që dalin me sistemin aktual të menaxhimit të mbetjeve përfshijnë:

- Standarde të dobëta të makinave;
- Gjendje e keqe e kontejnerëve;
- Grumbullim jo i shpeshtë i mbetjeve dhe, si rrjedhojë, kontejnerët mbushen më tepër seç duhet; dhe
- Mbetje nëpër rrugë që shkaktojnë erëra të pakëndshme dhe probleme me shëndetin.

Në komunat e vogla dhe në zonat rurale nuk ofrohet shërbimi i grumbullimit dhe i largimit të mbetjeve, dhe individët janë përgjegjës për largimin dhe asgjësimin e mbetjeve të tyre. Si rrjedhojë, mbetjet shpesh hidhen anash rrugës ose digjen në zonë të hapur. Mbetjet urbane shpesh asgjësohen në një *landfill* të caktuar, por një sasi e konsiderueshme hidhen, gjithashtu, në zona të paautorizuara, në afërsi të vendbanimeve apo përgjatë rrugës.

Para se të grumbullohen mbetjet, nuk ndahen as nga familjet, as nga bizneset. Megjithatë, në qytetet më të mëdha bëhet grumbullimi dhe ndarja informale e mbetjeve me qëllim riciklimin nga grupe që kërkojnë nëpër mbetjet e hedhura në rrugë, për kanaçet e aluminit, të cilat më pas shiten për t'u ricikluar. Procese të tjera riciklimi bëhen edhe në vende asgjësimi, ku grupe të paautorizuara kërkojnë për metal, plastikë, letër dhe dru.

Në rastet më të shumta, vendet e caktuara për asgjësimin nuk janë projektuar apo menaxhuar mirë. Ato janë ndërtuar pa pasur infrastrukturën e nevojshme apo pajisjet inxhinierike, siç janë sistemet e kullimit të liksivateve dhe të gazrave të landfillit. Shumë prej vendeve të grumbullimit nuk janë të sigurta dhe janë të pajisura me pajisje jo të përshtatshme për menaxhimin, siç është një zyrë, stafi, peshorja, vendi për larjen e makinave apo ndriçimi. Si rrjedhojë, të gjithë kanë akses dhe hedhin mbetje pa pasur autorizim, ashtu sikurse mund të marrin zjarr shumë lehtësisht. Inspektimi i mbetjeve në hyrje nuk është një praktikë e zakonshme dhe nuk mbahet një regjistër i depozitimeve.

Asgjësimi i paautorizuar është një procedurë e zakonshme në tokë dhe në rrjedhat e ujit, veçanërisht në afërsi të vendbanimeve të vogla. Materialet shpesh lahen në rrjedhat e ujit apo hidhen në mjedis, duke infektuar kështu tokën dhe rrjedhën e ujit.

Për asgjësimin e mbetjeve urbane nuk ka asnjë impiant incinerimi të licencuar. Megjithatë është procedurë e zakonshme për mbetjet shtëpiake dhe mbetje të tjera të digjen në vend të hapur, duke nxjerrë kështu gaze toksike dhe tym të zi. Disa rryma mbetjesh, duke përfshirë këtu edhe mbetjet e gomave dhe të drurit digjen në furrat e gurëve gëlqerorë, duke çliruar dioksinë dhe ndotës të tjerë.

Niveli i dëmit mjedisor të shkaktuar nga këto probleme është shumë i lartë. Megjithatë, edhe kostot për përmirësimin e këtyre dëmeve janë shumë të larta.

Në ditët e sotme, investimi në këtë sektor është shumë i limituar. Përgjegjësia për sigurimin e këtyre infrastrukturave nga autoritetet lokale (bashkitë dhe komunat) është duke u zhvilluar nga MPPT-ja.

Programi aktual i shpenzimeve kapitale i Ministrisë për menaxhimin e mbetjeve është relativisht i ulët në krahasim me atë që në të vërtetë do të duhej për të përmbushur investimet e nevojshme në Shqipëri. Gjithashtu, autoritetet lokale nuk janë në gjendje të sigurojnë fondet e nevojshme për investim. Përveç mungesës së sigurisë financiare, autoritetet lokale kanë, gjithashtu, probleme teknike dhe administrative, gjë që e bën të vështirë zhvillimin e infrastrukturës së shërbimeve të nevojshme. Në veçanti, huat ose grantet nga donatorët ndërkombëtarë nuk janë mundësi reale për shumë autoritete, duke qenë se autonomia e tyre financiare apo e të ardhurave shpesh nuk është e mjaftueshme për t'i lejuar ata të bëjnë një ofertë. Për më tepër, në shumë raste, struktura menaxheriale për të administruar huat dhe infrastrukturën nuk është në nivelin e duhur.

Këto probleme duhet të zgjidhen në mënyrë që të gjendet financimi i nevojshëm për të mbështetur nivelin e duhur të zhvillimit të infrastrukturës. Një element kyç në zhvillimin e këtij kapaciteti është një fond mjedisor, i cili duhet të vendoset në një linjë me programin e qeverisë. Ky fond duhet të financojë projektet për investimet mjedisore. Parashikohet që fondi mjedisor do të drejtojë investimet nën kompetencën e disa ministrive, duke përfshirë aktivitetet, si: menaxhimin e mbetjeve të ngurta, trajtimin dhe grumbullimin e ujërave të ndotura dhe investime të tjera për mbrojtjen e mjedisit.

1.5 Rolet dhe përgjegjësitë

Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave (MMPAU) është institucioni kryesor i përfshirë në menaxhimin dhe politikën e mbetjeve

Ajo bashkëpunon me organet shtetërore, qendrore dhe vendore për hartimin dhe përmirësimin e strategjisë dhe të legjislacionit në fushën e mbetjeve, në monitorimin e procesit të përpunimit dhe asgjësimit të mbetjeve.

Bashkë me agjencitë rajonale të mjedisit dhe Inspektoratin e Mjedisit është përgjegjëse për ngritjen e një sistemi mbi menaxhimin e mbetjeve dhe monitorimin e zbatimit të tij në të gjitha nivelet dhe fazat (neni 5, ligji nr.9010).

Ministria:

- Harton rregullat/ligjet për menaxhimin e mbetjeve për të gjitha fazat (ndarja, ripërdorimi, riciklimi, kompostimi, hedhja, djegia (neni 11 i ligjit nr.9010), duke ndjekur teknikat standarde dhe udhëzimet për mbetjet e rrezikshme (neni 26 dhe 27 i ligjit nr.9537);

- Jep lejet për mbetjet (neni 25 i ligjit nr.9010) dhe i ndryshon ose i pezullon ato (neni 17 i ligjit nr.9537); vlerëson dhe jep lejet transite për transportimin e mbetjeve (neni 27 dhe 28 i ligjit nr.9010); jep leje për mbetjet e rrezikshme (neni 21 i ligjit nr.9537); harton lejet për importin e mbetjeve (çka më vonë duhet të miratohet edhe nga Këshilli i Ministrave);

- Vendos rregullat për monitorimin dhe inspektimin/kontrollin për zbatimin e akteve lidhur me mbetjet (neni 30 i ligjit nr.9010);

- Organizon dhe menaxhon regjistrat lidhur me çështje të ndryshme të mbetjeve, si lejet e mbetjeve (neni 45/1 i ligjit nr.9890); vendet për mbetjet e rrezikshme; agjentët dhe shitjet e mbetjeve të rrezikshme (neni 11 i ligjit nr.9537); mjetet e transportit lidhur me transportimin e mbetjeve të rrezikshme (neni 10 i ligjit nr.9537); lejet për mbetjet e rrezikshme (neni 18 i ligjit nr.9537).

Rrjeti i agjencive mjedisore (RAM) është pjesë e MMPAU-së, e specializuar në monitorimin dhe mbrojtjen e mjedisit. RAM-i përbëhet nga Agjencia e Mjedisit dhe e Pyjeve (AMP), si organi qendror i saj dhe nga dymbëdhjetë agjenci rajonale të mjedisit (ARM), të cilat punojnë në nivel rajonal. RAM-i është në përgjegjësinë e ministrit. AMP-ja ka një sektor për metalet e rënda dhe mbetjet. Thelbi i punës së saj është mbledhja e të dhënave dhe menaxhimi i tyre.

ARM-të mbajnë regjistrin e lejeve për territorin në juridiksionin e tyre (neni 14 i ligjit nr.9890). Ato janë të përfshira edhe në miratimin e mbledhjes së vendeve të mbetjeve (neni

34 i ligjit nr.8405) dhe punon në bashkëpunim me autoritetet lokale qeverisëse për dhënien e lejeve mjedisore për objektet lokale të mbetjeve (neni 25/2 i ligjit nr.9010).

Inspektorati i Mjedisit (IM), si pjesë e MMPAU-së, është një organ i specializuar në kontrollin dhe forcimin e ligjeve mjedisore (neni 20 i ligjit nr.8990); ai vendos gjoha për shkeljet administrative (neni 84 i ligjit nr.8934); pezullon ose mbyll përfundimisht aktivitetet që nuk zbatojnë ligjet e mjedisit (neni 86 i ligjit nr.8934); ndihmon personat fizikë dhe juridikë të kryejnë vetëmonitorimin dhe zbatimin e sistemeve të integruara të menaxhimit; informon rregullisht autoritetet për gjendjen e mjedisit, për aktivitetet e miratuara, projektet dhe instalimet; kontrollon regjistrat e ndotësve, rregullat e brendshme teknike dhe teknologjike dhe dokumente të tjera të lidhur me aktivitetin dhe rreziqet e ndotjes; publikon rezultatet e çdo kontrolli (neni 71 i ligjit nr.8934).

Inspektorati i Mjedisit bashkëpunon me inspektoratet e tjera për të kryer detyrat e tyre (Inspektoratin Shtetëror të Shëndetit, Inspektoratin Ndërtimor Urbanistik Kombëtar, Policinë Ndërtimore, Policinë Bashkiake etj.).

Ministritë e tjera, institucionet qendrore dhe organet e qeverisjes vendore, bashkë me MMPAU-në, kanë detyrat e mëposhtme: hartojnë planet kombëtare dhe lokale për administrimin mjedisor të mbetjeve; metodologjitë për trajtimin e mbetjeve mjedisore në përputhje me llojin dhe natyrën e mbetjes; vënë në dispozicion dhe sigurojnë përdorimin efikas të burimeve financiare; monitorojnë dhe kontrollojnë vazhdimisht aktivitetet që prodhojnë mbetje; kontrollojnë të ngarkuarit për transportimin, riciklimin, përpunimin dhe depozitimin e mbetjeve në zonat nën juridiksionin e tyre (neni 5 i ligjit nr.9010). Ligji nr.9010 bën përgjegjës një numër aktorësh të bashkëpunojnë me MMPAU-në për të hartuar dhe miratuar rregullat specifike mbi menaxhimin e mbetjeve.

Ministria e Punëve Publike dhe Transportit (MPPT) ka për detyrë të udhëheqë, të planifikojë, të koordinojë dhe të monitorojë aktivitetin e depozitimit të mbetjeve të ngurta urbane dhe mbetjeve të ndërtimit në të gjitha fazat e zhvillimit, si: projektimi, zbatimi i punimeve dhe shfrytëzimin e landfilleve rajonale dhe impianteve të incenerimit të mbetjeve urbane.

Bashkë me MMPAU-në, ajo ka për detyrë të hartojë rregullat në:

- Menaxhimin e mbetjeve të ndërtimit (neni 12 i ligjit nr.9010).

- Të hartojë rregullore për trajtimin e mbetjeve të ndërtimit nga krijimi, transportimi e deri tek asgjësimi i tyre (nr.1, datë 30.3.2007 miratuar nga MMPAU-ja dhe MPPT-ja) rregulloren për menaxhimin e mbetjeve masive (voluminoze) (neni 17 i ligjit nr.9010). Kjo nuk është hartuar ende.

- Kriteret e studimit dhe projektzbatimit për mbylljen dhe ndërtimin e venddepozitave të mbetjeve të ngurta urbane.

- Bashkë me MMPAU-në dhe Ministrinë e Shëndetësisë ajo ka për detyrë të hartojë rregullat në:

- Menaxhimin e mbetjeve ndërkufitare (neni 19 i ligjit nr.9010). Nuk është hartuar ende.

Në përmbushje të misionit të saj, MPPT-ja është autoriteti kontraktues për koncesionet e aktiviteteve ekonomike nën përgjegjësinë e saj (duke përfshirë edhe fushën e shërbimeve publike, pra edhe të menaxhimit të mbetjeve, gjithashtu), pra edhe për projektet me koncesion të mbetjeve (neni 5 i ligjit nr.9663). Kjo duhet të vendoset nga Këshilli i Ministrave (neni 5 i ligjit nr.9663). MPPT-ja, në bashkëpunim me njësinë e koncesionit, bën identifikimin e koncesioneve të mundshme dhe vlerëson efikasitetin e tyre dhe përshtatshmërinë e kostos financiare, në mënyrë që të gjykohet mbi zbatimin ose jo të koncesioneve të caktuara.

MPPT-ja organizon tenderat për identifikimin e ofruesve të përshtatshëm për të zbatuar koncesionin dhe negociacion kushtet e koncesionit dhe nën rrethana të caktuara mund të mbyllë marrëveshjen koncesionare (nenet 11, 15, 16, 20, 21, 28 të ligjit nr.9663).

Inspektorati Ndërtimor dhe Urbanistik Kombëtar (në varësi të MPPT-së) është përgjegjës për kontrollin dhe inspektimin e zbatimit të kësaj rregulloreje për mbetjet e ngurta bashkë me inspektorate të tjera, si Inspektorati i Mjedisit apo Inspektorati Shëndetësor.

Këshilli Kombëtar për Rregullimin e Territorit miraton lejet e vendeve të ndërtimit për çdo lloj objekti (gjithashtu, edhe për landfillet) me një sipërfaqe më të madhe se 0.5 ha, që janë për t'u ndërtuar jashtë kufijve administrativë të qyteteve/fshatrave/zonave të pabanuara (neni 9 i ligjit nr.8405).

Ministria e Shëndetësisë (MSH), bashkë me MMPAU-në ka përgjegjësi për të hartuar rregulloret në:

- Mbetjet urbane (neni 11 i ligjit nr.9010), ashtu si për:

- Menaxhimin e mbetjeve spitalore (neni 18 i ligjit nr.9010). Rregullorja “Mbi menaxhimin e mbetjeve spitalore” është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr.798, datë 29.9.2010. Organet shtetërore të përcaktuar në këtë vendim të Këshillit të Ministrave, kanë përgjegjësi ta zbatojnë atë.

Spitalet dhe të gjithë gjeneruesit e mbetjeve shëndetësore kanë përgjegjësi të hartojnë dhe azhurnojnë planet e tyre të menaxhimit të mbetjeve, në përputhje me planet kombëtare të menaxhimit të mbetjeve dhe planet e menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme.

Inspektorati Sanitar Shtetëror bashkëpunon me Inspektoratin e Mjedisit, dhe në raste të veçanta me inspektoratet e tjera, për të kryer aktivitete të lidhura me inspektimin e mbetjeve. Ajo përfshihet edhe në miratimin e vendeve të grumbullimit të mbetjeve (neni 34 i ligjit nr.8405).

Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës (në bashkëpunim me MMPAU-në) ka për detyrë të hartojë rregulloret mbi:

- Mbetjet industriale (neni 13 i ligjit nr.9010). Rregullorja nuk është hartuar ende.

- Mbetjet minerale (neni 14 i ligjit nr.9010). Rregullorja nuk është hartuar ende.

- Rehabilitimin e vendeve të hedhjes sipas specifikave të përmbajtjes së mbetjeve (neni 22 i ligjit nr.9010). Rregullorja nuk është hartuar ende.

METE ngre një njësi që merret me koncesionet, që ka për detyrë të promovojë dhe të ndihmojë autoritetin kontraktues për vlerësimin e koncesionit dhe negociatat (neni 8 i ligjit nr.9663). Kjo vlen për koncesionet lidhur me grumbullimin, transportin, përpunimin dhe menaxhimin e mbetjeve të ngurta (neni 4 i ligjit nr.9663).

Ministria e Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit (në bashkëpunim me MMPAU-në) ka për detyrë të hartojë rregulloret për mbetjet bujqësore dhe të kafshëve (neni 16 i ligjit nr.9010). Rregullorja nuk është hartuar ende.

Ministria e Mbrojtjes (në bashkëpunim me MMPAU-në) ka për detyrë të hartojë rregulloret lidhur me mbetjet ushtarake (neni 15 i ligjit nr.9010). Rregullorja nuk është hartuar ende.

Ministria e Financave (në bashkëpunim me MMPAU-në) ka për detyrë të hartojë legjislacionin për taksat e ndryshme mjedisore (neni 6 i ligjit nr.9010). Deri tani, ajo ka hartuar ligjin nr.8977, datë 12.12.2002 “Mbi taksat në Republikën e Shqipërisë”, ku janë paraqitur dy taksat e para për mjedisin (taksa e gjelbër dhe taksa e paketimit të pijeve).

Ministria e Financave harton rregullat mbi garancitë financiare për lejet mjedisore të vendeve të mbetjeve të rrezikshme, të cilat miratohen më vonë nga Këshilli i Ministrave (neni 14 i ligjit nr.9537). Këto rregulla nuk janë hartuar ende.

Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (nën Ministrinë e Financave) mbledh të ardhurat nga taksat e mjedisit, të cilat aktualisht i kalojnë Buxhetit të Shtetit.

Organet e qeverisjes vendore kanë për detyrë të organizojnë heqjen e mbetjeve dhe të kontraktojnë kompanitë që pastrojnë qytetet (neni 20 i ligjit nr.8094); të hartojnë dhe të miratojnë rregulloret specifike territoriale për çdo metodë të menaxhimit të mbetjeve, duke

ndjekur prototipat e miratuar nga Ministria e Mjedisit dhe Ministria e Shëndetësisë (neni 11 i ligjit nr.9010).

Bashkitë dhe komunat vendosin tarifën për heqjen e mbetjeve në territoret nën juridiksionin e tyre dhe autorizojnë persona të caktuar për t'i mbledhur ato (nenet 31 dhe 34 të ligjit nr.8094).

Ligji nr.8652, datë 31.7.2000 “Mbi organizimin dhe funksionimin e qeverisë vendore”, neni 10, njeh veprimtarinë për administrimin e mbetjeve (mbledhjen, transportin, trajtimin dhe asgjësimin) në nivelin lokal, si funksione të veta në zonën e investimeve dhe shërbimeve publike.

Autoritetet e qeverisjes vendore janë të përgjegjshme për të përcaktuar mbledhjen e mbetjeve dhe përpunimin e tyre në vende të caktuara, në përputhje me kriteret mjedisore dhe planet e zhvillimit; për organizimin e venddepozitimit për mbetjet dhe substancat e rrezikshme; për mbetjet urbane dhe trajtimin e mbetjeve të impianteve të ujit. Bashkitë kanë sektorë të veçantë për pastrimin e qytetit dhe menaxhimin e mbetjeve.

Këshilli i rregullimit të territorit të qarkut/bashkisë përcakton vendin e grumbullimit (një sipërfaqe të barabartë ose më pak se 0,5 ha) për të gjitha llojet e mbetjeve (teknologjike / urbane/inerte) në territorin e juridiksionit të tyre (nenet 9, 20 dhe 34 të ligjit nr.8405).

Çdo njësi e qeverisjes vendore është autoritet kontraktues për koncesionet e aktiviteteve ekonomike nën juridiksionin e vet, gjithashtu, edhe për projektet koncesionare mbi mbetjet (neni 5 i ligjit nr.9663).

Inspektoratet bashkiake bashkëpunojnë me Inspektoratin e Mjedisit, dhe në raste të veçanta me inspektoratet e tjera, për të kryer inspektime mbi aktivitetet e lidhura me mbetjet në territoret nën juridiksionin e tyre.

Këshilli bashkiak është i përfshirë në procesin e lejimit të vendeve për grumbullimin e mbetjeve të rrezikshme (neni 13 i ligjit nr.9537).

Agjentët ekonomikë të përfshirë në aktivitetet për menaxhimin/trajtimin e mbetjeve:

- Ndarja e mbetjeve që në burimin e prodhimit të tyre; grumbullimi i saktë, magazinimi dhe trajtimi i mbetjeve sipas llojit; ndërtimi i objekteve dhe impianteve për riciklimin e mbetjeve dhe përpunimin e tyre; hartimi i programeve sipas hapave teknikë, teknologjikë dhe organizativë për menaxhimin e mbetjeve (neni 9 i ligjit nr.9010).

Ato janë të detyruara t'i kryejnë aktivitetet e tyre duke mos rrezikuar shëndetin e njeriut, ujin, ajrin, tokën, bimët dhe kafshët; pa zhurmë dhe erë; pa shkaktuar dëme të pakthyeshme ndaj natyrës (neni 21 i ligjit nr.8934);

- Ndarja e mbetjeve të rrezikshme nga mbetjet e tjera, paketimi, etiketimi dhe transporti në përputhje me rregullat kombëtare dhe ndërkombëtare;

- Monitorimi i prodhimit të mbetjeve të veta, mbajtja e të dhënave (mbi llojin, sasinë e mbetjeve që ato prodhojnë, ripërdorimin, riciklimin, mbajtjen, transportin, sistemimin ose shkatërrimin) dhe publikimi i informacionit lidhur me to (nenet 10, 11, 30 dhe 31 të ligjit nr.9010);

- Të informojnë periodikisht ARM-të mbi mbetjet e rrezikshme që ato mund t'u jepen personave të tjerë dhe t'u japin akses në regjistrat e tyre të mbetjeve të rrezikshme (neni 8 i ligjit nr.9537);

- Të raportojnë/informojnë MMPAU-në (neni 55 i ligjit nr.8934) çdo 3 muaj (neni 58 i ligjit nr.8934);

- Të garantojnë me shpenzimet e tyre sigurinë e hedhjes së mbetjeve të eksportuara kur vendet tranzit refuzojnë t'i lejojnë ato të kalojnë (neni 27 i ligjit nr.9010);

- Të paguajnë kostot e transportit, përpunimit dhe hedhjes për mbetjet e tyre (neni 10 i ligjit nr.9537, neni 7 i ligjit nr.9537);

- Të hartojnë dhe të zbatojnë programet e tyre për reduktimin e volumit, sasisë dhe helmueshmërisë së mbetjeve të rrezikshme (neni 7 i ligjit nr.9537).

2. Vizioni, prioritetet dhe qëllimet strategjike

2.1 Shqipëria dhe Bashkimi Evropian: Momentet historike.

Synimi i kësaj strategjie është që t'i shërbejë sektorit të administrimit të mbetjeve në Shqipëri, si dhe anëtarësimit të saj në Bashkimin Evropian (BE), vazhdimin e përforcimit të institucioneve ekonomike dhe sigurisë rajonale, si dhe bashkëpunimin euro-atlantik në fushat e sigurisë dhe të ekonomisë.

Në nëntor të 2005-ës, Qeveria e Shqipërisë pranoi sistemin e integruar të planifikimit (SIP) një grup parimesh operacionale për të siguruar që politikat e ndërmara nga qeveria për planifikimin dhe zbatimin të jenë koherente, eficiente dhe të integruara. Dy janë proceset, shtyllat kryesore të SIP-it:

- Një planifikim strategjik afatmesëm dhe afatgjatë, strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrim (SKZHI), që përcakton synimet strategjike kombëtare prioritetet.

- Një proces afatmesëm i buxhetit, programi buxhetor afatmesëm (PBA), i cili kërkon që çdo ministri të ketë zhvilluar nga mesi i marsit deri në qershor një plan trevjeçar brenda një limiti shpenzimesh të caktuara për arritjen e objektivave të strategjisë, si hapa të ndërmjetëm për arritjen e qëllimeve të SKZHI-së.

Strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrim dhe programi buxhetor afatmesëm përshtatin plotësisht këto procese planifikimi:

- Programin qeveritar 2009-2013;
- Integrimin në Bashkimin Evropian, në veçanti zbatimin e marrëveshjes për stabilizim -asociimit nëpërmjet realizimit të standardeve për anëtarësim;
- Administrimin e investimeve publike, që nën një grup të ri procedurash të zhvilluara për herë të parë në 2007-ën do të bëhen pjesë e rëndësishme e PBA-së;
- Ndhimën e jashtme, në veçanti përpjekjet e qeverisë për të përdorur në mënyrë sa më efektive ndihmat e huaja në marrëveshje me angazhimet e Deklaratës së Parisit mbi efikasitetin e ndihmës që u firmos në mars të 2005-ës.

Në kuadër të SKZHI-së, Këshilli i Ministrave miratoi strategjinë ndërsektoriale të mjedisit (vendimi nr.847, datë 29.11.2007).

Strategjitë, gjithashtu, dhe strategjitë ndërsektoriale të mjedisit, pritet që të ndryshojnë sa herë që të ketë një ndryshim të rëndësishëm në strategji, kurse SKZHI-ja nuk pritet të ndryshojë. Gjithsesi një rishikim i zbatimit të SKZHI-së do të bëhet çdo vit në fillim të PBA-së. Do të publikohet një progres raport vjetor. Qëllimi kryesor i tij nuk do jetë ai i një dokumenti planifikimi, por që të shërbejë si një dokument monitorues për ndërtimin e një llogaridhënieje.

Më 12 qershor 2006, Shqipëria firmosi marrëveshjen e stabilizim-asociimit dhe marrëveshjen e përkohshme me BE-së. Qeveria shqiptare ka përgatitur dhe po vë në zbatim planin kombëtar për zbatimin e marrëveshjes së stabilizim-asociimit, si instrumenti kryesor politik, ekonomik, ligjor dhe institucional, dhe konsiderohet si një pjesë e rëndësishme e planit kombëtar strategjik për zhvillim dhe integrim.

Marrëveshja e stabilizim-asociimit është instrumenti që do të mundësojë integrimin gradual të Shqipërisë në Bashkimin Evropian. Marrëveshja krijon strukturën e duhur për forcimin e ligjit, rrit efikasitetin e saj, si dhe mbështet reformat institucionale dhe ekonomike, me qëllim që të rritë standardet e jetesës për të gjithë qytetarët e saj. Nëpërmjet kësaj marrëveshjeje, Shqipëria synon të realizojë standardet dhe të garantojë statusin e saj si vend kandidat dhe më pas “shoqërinë” me Bashkimin Evropian.

Kushtet për pranimin shkojnë përtej programit të punës të nënkuptuar nga ana e stabilizimit dhe asociimit. Shqipëria do të përdorë eksperiencën e Bashkimit Evropian në zgjerimin drejt Evropës Qendrore dhe Lindore për të përgatitur pozicionin e saj negociues.

Kjo do të kërkojë një vlerësim të thelluar lidhur me impaktin e adoptimit të disa aspekteve të *Acquis Communautaire* në mënyrë që t'u jepet përparësi kërkesave për periudhën e tranzicionit.

Ministria e Integritimit Evropian është institucioni përgjegjës për orientimin, koordinimin dhe monitorimin e masave për zbatimin e kërkesave të vendosura në marrëveshjen e stabilizim-asociimit dhe instrumentit të asistencës së paraaderimit.

Raport progresi i vitit 2009 për Shqipërinë nga Bashkimi Evropian nuk është pozitiv për sa i përket mjedisit. Administrimi i mbetjeve shihet si shumë i dobët. Rezultatet për administrimin e mbetjeve dhe aspekteve të tjera vijnë si më poshtë:

“...progresi në fushën e administrimit të mbetjeve është i vogël. Qeveria ka miratuar disa rregullore. Përveç rehabilitimit të venddepozitimit të Sharrës ka pasur shumë pak zhvillime në administrimin e mbetjeve nga ana e bashkisë. Hedhja e pakontrolluar dhe djegia e mbetjeve ende vazhdon të jetë një rrezik për shëndetin e njeriut dhe mjedisin. Shqipërisë i mungon një sistem modern i grumbullimit, i hedhjes dhe i riciklimit dhe nuk ka ende një strategji të qartë për t'u mbrojtur nga hedhja e mbetjeve të rrezikshme. Përgatitjet në fushën e administrimit të mbetjeve nuk kanë përparuar.

.... Përpjekje të mëtejshme janë të nevojshme për forcimin e kapacitetit administrativ të të gjitha institucioneve të përfshira në bërjen e politikave mjedisore dhe zbatimit, bashkëpunimi dhe koordinimi midis institucioneve duhet përmirësuar ende. Strategjia Kombëtare e Zhvillimit Mjedisor ende nuk është aprovuar. Përpjekje të mëtejshme janë të nevojshme për ratifikimin dhe zbatimin e konventave ndërkombëtare. Përafrimi me legjislacionin “Acquis” është shumë i ngadaltë, por zbatimi dhe përforcimi ende janë të prapambetura. Përgatitjet në fushën e mjedisit janë shumë të ngadalta”.

2.1 Një vështrim strategjik mbi sektorin e mbetjeve

2.1.1 Hyrje në strategjinë mbi mbetjet

Aspiratat strategjike kombëtare në lidhje me mbetjet janë të përshkruara në këto katër dokumente kryesore të prodhuara nga Qeveria Shqiptare në periudhën nëntor 2006-mars 2008:

- Strategjia kombëtare mbi mbetjet (SKM) publikuar nga Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave në emër të Qeverisë së Shqipërisë në nëntor të 2006-ës.

- Strategjia Kombëtare mbi Zhvillimin dhe Integritimin 2007-2013 shpallur nga KM në mars të 2008-ës.

- Plani kombëtar për zbatimin e MSA 2007-2012 shpallur nga KM-ja në shtator të 2007-ës.

- Sektori mjedisor strategjia ndërsektoriale (Strategjia kombëtare për zhvillim dhe integritim) shpallur nga MMPAU-ja në nëntor të 2007-ës.

- Plani strategjik mbi mbetjet e rrezikshme, siç është përgatitur sipas projektit CARDS të BE-së në 2002-shin “Mbi venddepozitimet e mbetjeve të rrezikshme”.

- Direktiva e zbatimit të planit mbi mbetjet përgatitur nga projekti CARDS i BE-së 2006, INPAEL.

Në mënyrë që të kemi një dokument strategjik mbi të cilin të bazohet projekti kombëtar mbi administrimin e mbetjeve, elementet e dokumenteve strategjike të përmendura më sipër janë të kombinuara në këtë dokument, në mënyrë që të sigurohet një strategji kombëtare e qartë për mbetjet.

Strategjia mbulon periudhën 2010-2025, e cila është parë si periudhë e rëndësishme para dhe menjëherë pas pranimit në BE, kohë gjatë së cilës Qeveria Shqiptare e ka kthyer administrimin e mbetjeve në një çështje prioritare dhe ku përpjekje të rëndësishme do të duhen të bëhen për të përmirësuar rrënjësisht situatën aktuale.

Strategjia bazohet në katër shtyllat themelore politike të politikës kombëtare mbi mbetjet, si: planifikimi, edukimi, burimet dhe legjislacioni.

Në lidhje si më lart, Qeveria është e angazhuar për një program të përmirësimit të mjedisit si pjesë e një agjende më të gjerë politike për të fituar anëtarësimin e plotë në BE të Shqipërisë. Kjo do të përfshijë zbatimin e një përafrimi të planifikimit të integruar për administrimin e mbetjeve në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal.

Kjo kërkon edukimin e të rinjve të vendit me aftësi të reja, që do të krijojnë mundësi të reja për ata në sektorin e mjedisit. Këto programe do të prekin çdo sektor të sistemit arsimor, shkollat dhe universitetet, do të ketë trajnim profesional për industrinë dhe ministrinë, si dhe një mori fushatash sensibilizuese për të mbajtur në dijeni publikun mbi iniciativat e reja që do të merren për administrimin e mbetjeve.

Qeveria është angazhuar që të mbështesë këtë strategji dhe projektin kombëtar mbi mbetjet nëpërmjet fondeve kombëtare dhe atyre të donatorëve ndërkombëtarë për sa u përket burimeve njerëzore dhe infrastrukturës.

Së fundi, dhe ndoshta më i rëndësishmi, Qeveria është angazhuar që të gjitha direktivat e BE-së lidhur me mjedisin dhe sektorin e administrimit të mbetjeve, të kthehen në një ligj shqiptar.

Menjëherë, pasi të jetë arritur hyrja në BE, Shqipëria do të ketë mundësinë të përdorë fonde të konsiderueshme për zhvillimin e infrastrukturës. Në këtë pikë, strategjia duhet riparë dhe një strategji e re të zhvillohet duke njohur përparimet e bëra në këtë strategji, si dhe të merren parasysh mundësitë që Shqipëria do ketë nëpërmjet teknologjisë së re dhe fondeve për infrastrukturë në dispozicion.

Zgjidhjet e vëna në këtë dokument strategjik dhe në planin e ri kombëtar mbi menaxhimin e mbetjeve do të reflektojnë pozicionin aktual financiar dhe do të kufizohen në këtë drejtim. Ato, gjithashtu, reflektojnë situatën ekzistuese të infrastrukturës, kapaciteteve teknike dhe masat e marra për administrimin e mbetjeve; ato reflektojnë aspiratat, të cilat janë në një vijë me burimet disponibël.

Kjo nuk ndryshon faktin se Qeveria Shqiptare është e angazhuar për miratimin e legjislationit të BE-së, si dhe praktikën më të mira apo të futjes së teknologjisë në sektorin e administrimit të mbetjeve, por gjithsesi duhet kuptuar që Shqipëria, si shtetet e tjera të pranuar në të shkuarën dhe sot, ka pranuar *landfill-et* (venddepozitimet sanitare) si opsionin kryesor të grumbullimit të mbetjeve.

Shqipërisë i duhet kohë që të rregullojë dhe të aplikojë praktika të reja dhe teknologji bashkëkohore mbi administrimin e mbetjeve. Strategjia po reflekton realisht afatet kohore në këtë drejtim dhe vendi si i tërë nuk po nënvlerëson sfidat me të cilat ndeshet.

Prioritet në këtë periudhë të përkohshme është pranimi i kësaj strategjie të shoqëruar me zbatimin e planit kombëtar dhe rajonal për menaxhimin e mbetjeve, në mënyrë që Shqipëria të jetë në një rrugë të pajtueshme/të përputhur me direktivën mbi mbetjet. Projektet dhe kjo strategji janë zhvilluar për të reflektuar aspiratat realiste të Shqipërisë dhe ato do të jenë një themel i fortë për të ardhmen.

Strategjia kombëtare e mbetjeve e pranon nevojën për të marrë plotësisht në konsideratë nevojat dhe rrethanat lokale, në mënyrë që të identifikojë zgjedhjet praktikisht më të mira për menaxhimin e mbetjeve në të gjithë vendin. Për këtë arsye, strategjia e ndan vendin në 12 zona mbetjesh bazuar në kufijtë gjeografikë të qarqeve ekzistuese, ku secili nga planet do të zhvillohet në bashkëpunim me aktorët lokalë.

Strategjia, gjithashtu, njeh nevojën për të identifikuar burimet parësore të mbetjeve, në mënyrë që ata të mund të jenë subjekt i veçantë në konsideratë për Qeverinë dhe komunitetin ndërkombëtar të donatorëve.

2.2.2 Administrimi i mbetjeve: Sektori specifik

Administrimi i mbetjeve në Shqipëri është i një niveli të ulët dhe paraqet probleme për grumbullimin afër qendrave urbane dhe sidomos përpunimi i mbetjeve në pika të caktuara, kurse zonat rurale nuk janë të mbuluara fare nga këto lloj shërbimesh. Përveç

rehabilitimit në vend depozitimit të Sharrës ka pasur zhvillime të vogla për sa i përket administrimit të mbetjeve nga bashkia. Moskontrollimi i hedhjes së mbetjeve apo djegies së tyre paraqet një rrezik për shëndetin dhe mjedisin.

Shqipërisë i mungon një sistem grumbullimi, depozitimi dhe riciklimi dhe nuk ka ende një strategji të qartë mbi depozitimin e sigurt të mbetjeve të rrezikshme. Rigjenerimi i mbetjeve dhe monitorimi i tyre mungon, ashtu siç mungon dhe një *database* modern në nivel kombëtar dhe rajonal.

Zhvillimi i shpejtë dhe i qëndrueshëm është një nga objektivat kryesorë të Qeverisë së Shqipërisë. Shqipëria duhet të zhvillojë mbrojtjen e burimeve të saj natyrore nga ndotja dhe degradimi, duke nxitur vlerat mjedisore dhe vënien e tyre në dobi të prosperitetit ekonomik të vendit.

Një zhvillim i tillë do të drejtohet nga politikat dhe vizionet e Qeverisë, që do të sigurojnë një zhvillim të zonave urbane dhe rurale së bashku dhe duke mbështetur njëkohësisht dhe mbrojtjen e mjedisit. Synimi i kësaj qeverie do të jetë realizimi efektiv i politikave sektoriale me një qëndrim unik dhe të integruar.

Qëllimi është zhvillimi i qëndrueshëm i vendit duke mbrojtur sa më shumë të jetë e mundur burimet natyrore nga ndotja dhe degradimi dhe duke promovuar vlerat mjedisore.

Zhvillimi i qëndrueshëm është një model i përdorimit të burimeve që synon të përmbushë nevoja e njeriut, por duke ruajtur mjedisin në të njëjtën kohë, në mënyrë të tillë që të mos plotësojë vetëm nevojat e së tashmes, por edhe të brezave të ardhshëm. Për të arritur një zhvillim të tillë të qëndrueshëm, Shqipëria ka nevojë për hartimin e një plani që të funksionojë në drejtim të:

- Përmirësimit të cilësisë së jetës;
- Krijimit të kushteve të një zhvillimi të qëndrueshëm dhe të integruar; dhe
- Integritetit të strategjisë mjedisore me strategjitë e sektorëve të tjerë.

Sipas strategjisë së sektorit mjedisor dhe ndërsektorial (2007): “Për vitin 2006 Shqipëria i ka kaluar 722 000 tonë në vit në prodhimin e mbetjeve urbane”. Vëllimi mesatar i prodhimit të mbetjeve është 550 kg për frymë në vit në zonat urbane dhe 170 kg në zonat rurale. Administrimi i mbetjeve në Shqipëri është në nivel të ulët dhe paraqet probleme për grumbullimin pranë qendrave urbane dhe sidomos të përpunimit të mbetjeve në pikat e caktuara”. Këto shifra u cituan në bazë të një mesatareje statistikore të BE-së dhe nuk kanë të bëjnë me shifrat aktuale të popullsisë së kohës. Sipas një studimi të kryer kohët e fundit nga INPAEL-i, që është realizuar në 2009, rezulton se shuma totale e mbetjeve komunale të gjeneruara mund të ketë arritur në 850 000 tonë në vit, e barabartë me 266 kg për person në vit. Kjo shifër pritet të rritet me zhvillimin e ekonomisë dhe rritjes së konsumimit.

2.2.3 Përparësitë e programit të Qeverisë

Për të arritur asocimin dhe anëtarësimin e plotë në Bashkimin Evropian, vendit do t'i duhet të përshtatë legjislacionin e Komunitetit Evropian në fushën e mjedisit gjatë dekadës së ardhshme. Në disa raste, veçanërisht për elementet e “investimeve të mëdha” të legjislacionit të Komunitetit, përputhja e plotë nuk do të mund të arrihet deri kur Shqipëria të pranohet dhe disa kohë më pas siç ndodh me shtetet e reja anëtare.

Megjithatë nevojitet një përparim i dukshëm edhe në këto fusha. Mjedisi është një nga përbërësit më të mëdhenj të legjislacionit të Komunitetit Evropian dhe është pranuar se është një nga fushat më të vështira për të arritur përputhshmërinë.

Prioritetet e Qeverisë në lidhje me sektorin e mjedisit, në kontekstin e rrugës drejt anëtarësimin në BE, janë paraqitur në një numër dokumentesh strategjike:

Strategjia e mjedisit dhe ndërsektoriale e 2007-ës, si dhe strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrimin (2007-2013) skicojnë 7 pika kryesore strategjike që do të trajtohen në kuadër të procesit të integritetit në BE. Ato janë si më poshtë:

2.2.3.1 Përvetësimi i standardeve ligjore të Komunitetit Evropian

Kjo është një kërkesë e procesit të pranimit dhe veprimet e nevojshme për të arritur këtë janë përcaktuar në planin kombëtar për zbatimin e MSA-së. Legjislacioni i ri do të përcaktojë objektivat e përkohshëm, në bazë të një vlerësimi të kostos së plotësimi, për të krijuar një përafrim në arritjen e standardeve.

Zbatimi i legjislacionit, si dhe rritja e masave kundër atyre personave që shkelin ligjet kundër mjedisit janë padyshim shumë të nevojshme. Për momentin zbatimi i ligjit është i dobët. Një zbatim më i madh kërkon burime ekstra për Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe zyrat rajonale, si dhe Inspektoratin Kombëtar të Mjedisit. Fuqizimi i zyrave rajonale të mjedisit do t'i ndihmojë ato të veprojnë si një mjet komunikimi në nivel kombëtar dhe rajonal, që do të jetë gjithnjë e më e rëndësishme me vazhdimin e procesit të decentralizimit. Për më tepër, agjencitë do të jenë në gjendje për të vepruar si këshilluese për të ndihmuar autoritetet lokale në përmbushjen e detyrimeve të tyre në sektorin e mjedisit, si dhe të luajë një rol më aktiv në rritjen e ndërgjegjësimit lokal, mbrojtjen e burimeve natyrore dhe në shfrytëzimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore, duke përfshirë pyjet, kullotat dhe burimet e ujit dhe të peshkimit.

Zbatimi i suksesshëm i legjislacionit të BE-së do të kërkojë, gjithashtu, përmirësime në sistemin e lejeve mjedisore, që përbën mekanizmin kryesor të kontrollit. Zbatimi dhe forcimi i ligjit do të kërkojnë në të njëjtën kohë ndërgjegjësim dhe një qasje të përgjithshme ndaj mjedisit. Kjo do të jetë e mundur, gjithashtu, edhe me përmirësimin e legjislacionit dhe të komunikimit. Përderisa përmirësimet në zbatimin e lejeve do të japin përfitime mjedisore, përmirësime të tilla duhet të jenë realiste dhe të arritshme në përputhje me nocionin e “teknologjisë më të mirë të disponueshme”, ku industritë dhe subjektet e tjera ekonomike mund të planifikojnë të investojnë në teknologjinë e re dhe masat mbrojtëse të mjedisit. Nuk është e përshtatshme që të kërkojnë aktivitete ekonomike për të kompensuar mungesën e infrastrukturës së shërbimeve komunale, të tilla si kanalizimet.

Aktualisht niveli i respektimit të ligjit mjedisor është i ulët. Arritja e ndryshimeve në sjelljen dhe qëndrimet e individëve dhe të entiteteve komerciale do të kërkojë një numër të madh masash, duke përfshirë përmirësimin në legjislacion dhe komunikim. Megjithatë, një nga elementet kyç duhet të jetë zbatimi i ligjeve kundër shkelësve. Do të jetë i nevojshëm zbatimi i një serie fushatash për trajtimin e problemeve të veçanta.

Siç është vënë re, niveli i burimeve administrative të përkushtuara aktualisht për mbrojtjen e mjedisit është i pamjaftueshëm për të arritur nivelin e duhur të zbatimit të masave ashtu siç kërkohet.

Forcimi i 12 inspektorateve rajonale të mjedisit është i nevojshëm urgjent. Aktualisht janë vetëm 40 inspektorë për të gjithë vendin dhe shumë prej tyre nuk kanë mjete transporti. Inspektoratet duhet të kenë personel të mjaftueshëm dhe mjete për zbatimin e ligjeve, por mungesa e tyre paraqet një pengesë të madhe. Numri i personelit të nevojshëm për të siguruar një zbatim të kënaqshëm është i vështirë të përcaktohet, sepse ajo është e varur nga shkalla e respektimit të ligjit.

Një rritje e tillë do të rriste tri herë më shumë kostot për personelin. Gjithsesi rritja e numrit të personelit do të jetë e pamjaftueshme. Mjetet shtesë, si: automjetet, kompjuterët dhe mjetet e komunikimit do të jenë të nevojshme. Kjo do të përfshijë shpenzime të reja tërësore dhe shpenzime operacionale të vazhdueshme.

2.2.3.2 Forcimi i zbatimit të ligjit mbi mbetjet

Kjo është një kërkesë e procesit të pranimit dhe veprimet e nevojshme për të arritur këtë janë përcaktuar në planin kombëtar për zbatimin e MSA-së. Direktiva të shumta mbi mbetjet janë të lidhura me zhvendosjen në legjislacionin kombëtar. Legjislacioni i ri për mbetjet do të përcaktojë objektivat e përkohshëm për të krijuar një qasje për arritjen e standardeve.

Forcimi i legjislacionit mbi mbetjet, që aktualisht është i dobët, dhe rritja e masave ndëshkuese kundër shkelësve të ligjit për mjedisin është padyshim i nevojshëm. Zbatimi më i suksesshëm do të kërkojë burime të tjera për Inspektoratin e Mjedisit dhe agjencitë rajonale të mjedisit, për forcimin e tyre, në mënyrë që të veprojnë si një mjet komunikim ndërmjet nivelit kombëtar dhe atij lokal që do të jetë gjithnjë e më e rëndësishme, pasi vazhdon procesi i decentralizimit. Për më tepër, AMP-ja do të jetë në gjendje për të vepruar me një kapacitet këshillues për të ndihmuar autoritetet lokale në përmbushjen e detyrimeve të tyre në sektorin e mjedisit dhe mund të luajë një rol më aktiv në rritjen e ndërgjegjësimit lokal për mbrojtjen e burimeve natyrore dhe në shfrytëzimin e burimeve natyrore nën administrimin e tyre, duke përfshirë pyjet, kullotat, burimet e ujit dhe të peshkimit.

Një zbatim i suksesshëm i legjislacionit të mbetjeve do të kërkojë, gjithashtu, përmirësime në sistemin e lejeve mjedisore, të cilat përbëjnë mekanizmat kryesorë të kontrollit.

Një zbatim i suksesshëm ligji kërkon në të njëjtën kohë ndërgjegjësim dhe ndryshime në qasjet e përgjithshme kundrejt mjedisit. Kjo mund të bëhet e mundur dhe nëpërmjet zhvillimit të legjislacionit dhe komunikacionit.

Përderisa përmirësimet në zbatimin e lejeve do të japin përfitime mjedisore, përmirësime të tilla duhet të jenë realiste dhe të arritshme, në përputhje me nocionin e “teknologjisë më të mirë të disponueshme” ku industritë dhe subjektet e tjera ekonomike mund të planifikojnë të investojnë te teknologjia e re dhe masat e mbrojtëse të mjedisit. Nuk është e përshtatshme që t’u kërkohej aktiviteteve ekonomike për të kompensuar mungesën e infrastrukturës së shërbimeve komunale, të tilla si kanalizimet.

Aktualisht niveli i respektimit të ligjit mjedisor është i ulët. Arritja e ndryshimeve në sjelljen dhe qëndrimet e individëve dhe të entiteteve komerciale do të kërkojë një numër të madh masash, duke përfshirë përmirësimin në legjislacion dhe komunikim. Megjithatë, një nga elementet kyç duhet të jetë zbatimi i ligjeve kundër shkelësve. Zbatimi i një serie fushatash për trajtimin e problemeve të veçanta do të jetë i nevojshëm.

Siç është vënë re, niveli i burimeve administrative të përkushtuara aktualisht për mbrojtjen e mjedisit është i pamjaftueshëm për të arritur nivelin e duhur për zbatimin e masave ashtu siç kërkohet. Forcimi i inspektorateve mjedisore është i nevojshëm urgjentisht. Inspektoratet kanë nevojë për personel të mjaftueshëm dhe për zbatimin e ligjeve kundër atyre që shkelin ligjet mbi mjedisin. Numri i personelit të nevojshëm për të siguruar një pengesë të tillë është i vështirë të caktohet, sepse ajo është e varur shkalla e respektimit të ligjit.

Gjithsesi rritja e numrit të personelit do të jetë e pamjaftueshme. Mjetet shtesë, si automjetet, kompjuterët dhe mjetet e komunikimit do të jenë të nevojshme. Kjo do të përfshijë shpenzime të reja kapitale dhe shpenzimet e operacioneve të vazhdueshme.

Kjo do të arrihej nëpërmjet forcimit të AMP-së dhe inspektorateve, përmirësime në sistemin e lejeve dhe një ndërhyrje e fortë në ndalimin e shkelësve të ligjit.

Rritja e burimeve në sektorin publik do të sigurojë rritjen e kapacitetit të përafrimit në “*Acquis Communautaire*” nga afati i shkurtër tek ai i mesëm. Megjithatë është e pamundur si për sektorin privat, ashtu edhe për atë publik të pajtohen me standardet afatshkurtra dhe afatgjata. Siç u diskutua në seksionet e mëparshme, shkalla e ndryshimeve dhe investimeve të kërkuara është tepër e madhe. Për këtë arsye, legjislacioni i ri mbi mbetjet do të duhet të caktojë objektiva të përkohshëm, të cilat krijojnë një qasje për arritjen e standardeve të Komunitetit Evropian në afat më të gjatë. Miratimi i standardeve për administrimin e mbetjeve urbane mbetet një çështje prioritare për investimet në infrastrukturën urbane dhe rurale, të shoqëruara me një faturë të konsiderueshme financiare.

Mbledhja dhe përpunimi i mbetjeve urbane përmban një standard, plotësimi i të cilit është shumë i shtrenjtë. Duke marrë parasysh që standardet evropiane kërkojnë gati 700 lekë

për m³ dhe se gjenerimi i mbetjeve arrin midis 300kg dhe 500kg për person në vit, në një afat të mesëm, si dhe një jetëgjatësi prej 15 vitesh të një landfill-i, kostoja totale mund të arrijë afërsisht në 7000 milionë lekë⁸ për të siguruar venddepozitime sanitare në të gjithë vendin. Duhet theksuar që kjo shumë nuk merr parasysh mbetjet industriale, komerciale ose të ndërtimit. Kostoja e sigurimit të hapësirës për mbetje të tilla do të ishte shtesë. Ky vlerësim nuk ka marrë parasysh investimet që do të jenë të nevojshme në pajisjet grumbulluese, si: kontejnerët, makineritë grumbulluese ose pajisjet ricikluese.

Në mënyrë që të sigurojë një raport të balancuar midis mbrojtjes së mjedisit dhe zhvillimit ekonomik, duhet të përcaktohet një standard i mesëm në bazë të një analize të qartë të burimeve financiare dhe ekonomike të nevojshme për zbatimin e çdo pjese të legjislacionit. Një kosto e tillë vlerësimi ende nuk është dhënë në mënyrë të detajuar. Prandaj, është e këshillueshme që, përveç stafit të lartidentifikuar, burimet shtesë financiare dhe ekonomike të përcaktohen për përmirësimin e legjislacionit të propozuar.

Paraqitja e këtyre lloj procedurave kaq të përparura do të lejojë për përmbushjen e standardeve të përkohshme për periudha më të gjata, të cilat do t'i sigurojnë industrisë një kuadër rregullator më të mirë, me të cilën ajo mund të zbatojë planet e saj të biznesit dhe të marrë vendime mbi investimet.

2.2.3.3 Investimet për mbrojtjen e mjedisit

Kjo do të bëhet me qëllimin për të siguruar që direktiva 2008/98/EC mbi mbetjet dhe standardet dhe akte të tjera të Komunitetit Evropian të mund të arrihen brenda 20 viteve të ardhshme në fushat e mëposhtme:

- Administrimi i mbetjeve të ngurta, projektimi, ndërtimi dhe funksionimi i venddepozitimeve sipas standardeve të BE-së;
- Mbyllja e venddepozitimeve ekzistuese ose të paligjshme ose që nuk janë në përputhje në zonat urbane;
- Rehabilitimi i tokave të ndotura dhe burimeve të ndotjes;
- Zhvillimi teknologjik i industrive shtetërore dhe private së bashku.

Kostoja e një programi të tillë do të jetë e madhe. Ndonëse komercializimi i shërbimeve është arritur në disa zona, ai është ende në një fazë fillestare. Tarifat aktuale për shërbimet e pastrimit, me disa përjashtime, si Bashkia e Tiranës, janë relativisht të ulëta dhe nuk mund të sigurojnë të ardhura të mjaftueshme për një operator komercial për të bërë investime të suksesshme. Nivelet aktuale të shpenzimeve publike për elementet e këtij programi janë të pamjaftueshme për të arritur rezultatet e mësipërme për një periudhë prej 20 vjetësh. Për të nxitur investimet e mjedisit, Qeveria ka rënë dakord të ngriejë një fond mjedisor⁸ që të sigurojë financimet fillestare për projektet e investimeve mjedisore.

Bazuar në analizat e përafërta financiare në përputhje me standardet, rezulton se niveli aktual i investimeve është i pamjaftueshëm për të përmbushur këto nevoja në terma afatmesëm. Prandaj objektivi nuk ka gjasa të jetë i arritshëm dhe i përballueshëm. Megjithatë është e rëndësishme që programi aktual i investimeve është forcuar dhe se një program investimesh afatgjatë është zhvilluar për të realizuar standardet e Komunitetit Evropian brenda 20 viteve të ardhshme.

Ky lloj programi investimi duhet të ketë nevojën të adresojë:

- Mbetjet e ngurta - parandalim, përgatitje për ripërdorim, rigjenerim dhe asgjësim, duke ndjekur të njëjtin rend për nga prioriteti të sugjeruar nga hierarkia e menaxhimit të mbetjeve;
- Cilësinë e tokës - rehabilitimin e “zonave të nxehta”;
- Përmirësimin teknologjik të industrive shtetërore.

Siç u përmend më lart, kostoja e një programi të tillë do të jetë thelbësore. Pjesa më e madhe e këtyre shpenzimeve do të duhet të bëhet nëpërmjet sektorit publik, pa përjashtuar kontributin e sektorit privat.

Ndonëse komercializimi i shërbimeve të grumbullimit të mbetjeve dhe të funksionimit të shërbimeve të ujit është arritur në disa zona, nuk ka gjasa që privatizimi i infrastrukturës me qëllim të tërheqjes së investimeve të sektorit privat do të jetë i suksesshëm. Tarifat aktuale të paguara për shërbime të tilla janë relativisht të ulëta dhe nuk do të sigurojnë të ardhura të mjaftueshme për të bërë investime të tilla financiare të besueshme për një operator komercial. Për këtë arsye, shumë nga këto investime do të duhen të bëhen nëpërmjet sektorit publik.

Shpenzimet aktuale publike për elementet e këtij programi janë të pamjaftueshme për të arritur këtë brenda periudhës 20-vjeçare, siç u citua më sipër. Investimet do të kërkohen dhe nga sektori privat. Arritja e standardeve nga industritë private duhet të jenë objekt i dispozitave ligjore, por edhe mund të mbështeten nga përdorimi i stimujve fiskalë ose instrumenteve të tjera ekonomike. Shpenzimet nga qytetarët/familjet do të jenë, gjithashtu, të nevojshme, duke përfshirë edhe rinovimin e automjeteve si të përmendura më lart.

Për të përcaktuar investimet më të duhura, duhen marrë në konsideratë edhe investime, të tilla si p.sh. kostoja e tokës dhe përdorimi i saj, duke lejuar një kosto të përballeshme. Për shembull, aplikimi i teknologjisë për trajtimin e mbetjeve mund të kërkojë më shumë tokë për zbatimin e saj, por kostot operationale mund të jenë shumë më të ulëta duke lejuar një kosto më të përballeshme, disavantazhet e të cilës nuk i ndjen as konsumatori, as prodhuesi.

2.2.3.4 Suport financiar për infrastrukturën e mjedisit

Investimet që duhen për arritjen e standardeve do të ndihmohen nga fondi mjedisor, i cili do të krijohet në përputhje me programin e Qeverisë në pjesën e dytë të mandatit të dytë të saj. Ky fond mjedisor do të financojë mjedisin dhe për këtë arsye, dhe projekte investimi mbi mbetjet. Është parashikuar që fondi mjedisor do t'i adresojë investimet në kompetencë të disa ministrive, duke përfshirë edhe aktivitete, si administrimin e mbetjeve të ngurta, grumbullimin dhe trajtimin e ujërave të zeza dhe efikasitetin e përdorimit të energjisë. Përveç kësaj, fondi mjedisor do të mbulojë nevojat e programit për mbrojtjen e mjedisit.

Fondi i mjedisit do të kërkonte ndryshime të rëndësishme buxhetore dhe një ndarje të përgjegjësive ndërmjet disa ministrive. Pavarësisht nga këto ndërlikime, fondi mjedisor është krijuar në disa shtete evropiane. Në shumicën e rasteve, fondi është krijuar si një “pjesë më vete”, subjekti financiar i të cilit është themeluar me ligj dhe që administrohet nga një bord ekzekutiv i përbërë nga ministria dhe zyrtarë të tjerë të lartë.

2.2.3.5 Administrimi i burimeve mjedisore

---

⁸Kjo e dhënë është marrë nga strategjia ndërsektorale e mjedisit, nëntor 2007.

Përmirësimi i administrimit të mbetjeve në të gjithë vendin do të përmirësojë efikasitetin e përdorimit të burimeve natyrore. Përveç kësaj, ripërdorimi i agregateve të përdorura nga sektori i ndërtimit dhe i prishjeve do të reduktojë presionin mbi agregatat e pastra dhe nevojën për reduktimin e gurorëve dhe prodhuesve të zhavorrit.

2.2.3.6 Përmirësimi i komunikimit dhe ndërgjegjësimin

Niveli aktual i ndërgjegjësimin mjedisor është i ulët, pra rezulton në sjelljen dëmtuese nga ana e qytetarëve. Vëmendje do t'i jepet masave, të cilat ofrojnë informacion për publikun, për të rritur ndërgjegjësimin e kërkesave ligjore dhe promovimin e sjelljeve miqësore ndaj mjedisit.

Masat relativisht me kosto të ulët për të rritur ndërgjegjësimin e publikut mund të kenë një ndikim të rëndësishëm pozitiv në kushtet mjedisore. Një vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet masave, të cilat:

- ofrojnë informacion për publikun në nivel kombëtar dhe lokal;

- rritin ndërgjegjësimit ndaj kërkesave ligjore;
- nxitin sjelljen miqësore ndaj mjedisit.

Disa përpertime janë bërë në arritjen e bisedimeve në fushën e mjedisit, por këto duhet të konsolidohen dhe nga burimet e departamentit të komunikimit të MMPAU-së që të forcohen për të arritur qëllimet e programit.

Sisteme të ndërgjegjësimit afatgjatë do të ngrihen nëpërmjet sistemit arsimor dhe integritit të temave mjedisore në programin e shkollave dhe atyre të arsimit të lartë.

2.2.3.7 Përmirësimi i sistemit monitorues

Specifikimi dhe arritja e qëllimeve kërkon monitorim të të dhënave për emetimet dhe mbi gjendjen e mjedisit, të cilat për shumë çështje nuk janë në dispozicion në Shqipëri. Objektivat e strategjisë të përqendrohen kryesisht në arritjen e zvogëlimit të presioneve mjedisore, në mënyrë që të arrihet pajtueshmëri me standardet kufitare të emetimeve.

Përputhjet me objektivat e cilësisë së mjedisit do të arrihen vetëm në një fazë të mëvonshme, megjithatë objektivat mjedisore për përmirësim janë propozuar në lidhje me administrimin e mbetjeve.

Për më tepër ka edhe çështje të rëndësishme nga dokumentet e mësipërme që kanë të bëjnë me sektorin e administrimit të mbetjeve në kuadër të zhvillimit rajonal, planifikimit dhe të infrastrukturës. Këto çështje janë të përshkruara më poshtë.

Zhvillimi urban, rural dhe rajonal

Strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrim ka për qëllim të parandalojë zhvillimin e pabarabartë që të bëhet një pengesë në rritje. Në zhvillimin rajonal dhe rural propozohen politika të reja dhe struktura të zbatimit, të cilat përgatitin administratën për përdorimin me efikasitet të instrumenteve financiare që do të jenë në dispozicion në vitet që vijnë. Në zonat rurale, këto politika janë nxitur nga nevoja për të siguruar një nivel minimal të qasjes në shërbimet që do të mbështesin aktivitetin ekonomik dhe nxitin diversifikimin ekonomik. Kjo përfshin, gjithashtu, administrimin e mbetjeve. Varësia e shumë zonave rurale ndaj turizmit pritet të rritet dhe kjo është një arsye më shumë për zonat rurale që të përfshihen në skemat e integruara të administrimit të mbetjeve.

Planifikimi hapësinor

Informaliteti është një nga sfidat kryesore që ndesh zhvillimi territorial dhe hapësinor në Shqipëri. Sfida të tjera të rëndësishme në zhvillimin territorial dhe hapësinor janë:

- Lëvizja demografike dhe urbanizimi i shpejtë. Këto fenomene janë të shoqëruara me mungesën e planifikimit urban dhe mungesën e shqyrtimit të ndikimeve të saj mbi infrastrukturën ekzistuese dhe mjedisin. Zona të reja në brendësi të qytetit po ndërtohen pa pasur një plan të shtrirjes së infrastrukturës mjedisore të nevojshme, duke përfshirë edhe infrastrukturën e mbetjeve.

- Ndarja e paqartë e përgjegjësive midis qeverisë qendrore dhe asaj lokale. Shumë funksione të administrimit në zonat urbane janë transferuar gradualisht në njësitë e qeverisjes vendore, pa sigurimin e burimeve të nevojshme financiare dhe njerëzore, për të ushtruar këto funksione në mënyrë të efektshme.

- Kapacitetet e ulëta profesionale në fushën e planifikimit.

- Korrupsioni i lartë në administratë.

Politika e planifikimit hapësinor në të ardhmen duhet të promovojë dhe mbështesë zhvillimin territorial që të mundësojë një përdorim racional të tokës, burimeve natyrore dhe të mjedisit. Kur bëhet planifikimi hapësinor i zhvillimit të qyteteve dhe rajoneve duhet të merret parasysh edhe infrastruktura e menaxhimit të mbetjeve.

Zhvillimi rajonal i infrastrukturës së mbetjeve

Përveç qëllimit të zbatimit të direktivës së mbetjeve, kjo strategji do të synojë të mbyllë vendgrumbullimet aktuale të mbetjeve, të cilat nuk janë në përputhje me kërkesat e direktivës së *Lendfillit*.

Gjithashtu, ajo synon të reduktojë ndërtimin e lëndfillëve të rinj në vend, duke qenë se promovon zbatimin dhe detyrimin e hierarkisë së menaxhimit të mbetjeve. Nevoja për të pasur lëndfillë do të zvogëlohet duke qenë se investimet kryesore në infrastrukturën e menaxhimit të mbetjeve do të synojnë në minimizimin e mbetjeve, grumbullimin e ndarë të mbetjeve që në burim, ripërdorimin, riciklimin dhe rikuperimin dhe reduktimin në mënyrë drastike të asgjësimit të mbetjeve. Nëpërmjet kësaj strategjie është prezantuar një koncept i ri: ajo e infrastrukturës së asgjësimit të mbetjeve në nivel rajonal. Ajo çka sugjeron strategjia është që të lihet mënjanë koncepti 1 bashki - 1 lëndfill (aktualisht në vend ekzistojnë më shumë se 65 vende grumbullimi mbetjesh) dhe të shkohet drejt konceptit për të pasur të paktën 1 lëndfill për rajon. Bashkitë dhe komunat, të cilat ndodhen në të njëjtin qark duhet të nënshkruajnë marrëveshje për vendin ku duhet të ndërtohet lëndfilli, mënyrën e menaxhimit të tij, si mund ta bëjnë financiarisht të qëndrueshëm etj. Kjo mënyrë do të kërkojë më pak hapësirë, më pak investime dhe do të ketë më pak impakt në mjedis. Duke ndjekur këtë koncept, do të nevojiten 12 lëndfillë për 12 qarqe, kështu që numri i lëndfillëve do të ulet deri në 5 herë.

Zhvillimi rural

Standardet e jetesës në zonat rurale janë shumë më të ulëta se ato në zonat urbane. Përmasat e varfërisë rurale janë në një nivel më të ulët të të ardhurave për frymë, rreziku shëndetësor është relativisht i lartë, shërbimet publike të pamjaftueshme etj. Varfëria e tyre është pasqyruar edhe në përjashtimin e tyre nga skemat e administrimit të mbetjeve. Vizioni i kësaj strategjie është të kontribuojë në zhvillimin e barabartë të të gjitha zonave rurale për të përmirësuar cilësinë e jetës në këto zona, si dhe të zvogëlojë popullatën e varfër rurale në një mënyrë të qëndrueshme. Ky vizion vlen, gjithashtu, për administrimin e mbetjeve. Shumë duhet bërë duke pasur parasysh mungesën e përvojës dhe investime të bëra në këto zona në të kaluarën.

Transporti

Rrjeti i transportit i trashëguar nga e kaluara nuk është i mjaftueshëm për të përballuar zhvillimin e tanishëm dhe të ardhshëm social-ekonomik të vendit. Megjithëse investime të konsiderueshme janë bërë, rrjeti rrugor është ende i kufizuar në cilësi, në krahasim me vendet e tjera. Kjo mund të pengojë në njëfarë mase transportin e mbetjeve për dhe nga të gjitha vendet e mundshme.

Nga ana tjetër, infrastruktura fizike e hekurudhave është e dobët. Për shkak të burimeve të pamjaftueshme dhe mungesës së punimeve të mirëmbajtjes, standardet teknike të hekurudhave janë të ulëta dhe nuk garantojnë lëvizjen e sigurt. Shpejtësia mesatare e trenave është në nivelin 30-40 km/orë. Sasia e mallrave të transportuar është e vogël dhe ngarkesa mesatare është shumë e shkurtër. Megjithatë, përmirësimi dhe/ose mirëmbajtja e sistemit hekurudhor ofron një potencial të mirë për të përmirësuar transportin e mbetjeve dhe administrimin në vend. Përdorimi i sistemit hekurudhor për transportin e mbetjeve, kudo që të jetë e mundur do të ulë ngarkesën e transportit dhe për këtë arsye të trafikut në rrugët e ndërurbane.

2.3 Strategjia e Qeverisë

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë aprovuar me referendum në vitin 1998, e frymëzuar nga parimet e agjendës 21 dhe nga konventat ndërkombëtare mjedisore ka sanksionuar qëllimet e shtetit “për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm” dhe “për shfrytëzim racional të burimeve natyrore ..., bazuar në parimin e zhvillimit të qëndrueshëm “(neni 59,1 / d, dh). Ajo, gjithashtu, ka sanksionuar të drejtat e çdo individi “të jetë i informuar për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij” (neni 56).

Strategjia e tanishme e Shqipërisë mbi mbetjet është e bazuar në strategjinë evropiane. Objektivi kryesor i Qeverisë është të përmbushë detyrimet e rëna dakord në MSA (neni 108),

duke deklaruar se: “Palët do të zhvillojnë dhe forcojnë bashkëpunimin e tyre në luftën kundër degradimit mjedisor, me qëllim promovimin e qëndrueshmërisë mjedisore”. Bashkëpunimi do të përqendrohet kryesisht në fushat prioritare që lidhen me “*Acquis e Komunitetit*” në fushën e mjedisit. Deklarata mbulon të gjitha çështjet nën “*Acquis*” mjedisor, pra administrimin e mjedisit gjithashtu.

Administrimi i mbetjeve është identifikuar dhe pranuar si një çështje prioritare mjedisore e lartë në një numër dokumentesh strategjike të tilla si strategjia e studimit të mjedisit (BB, 1993), NEAP (1994), NEAP (2002), EPR Shqipëria 2002 (UNECE) etj.

Nevoja për përmirësim në fushën e administrimit të mbetjeve është vënë në dukje edhe në raporte të ndryshme të Komisionit Evropian për Shqipërinë. Raportet e progresit të KE-së 2006, 2007 dhe 2008:

- inkurajon ndërtimin “e infrastrukturës për trajtimin e mbetjeve urbane, mbledhjen selektive;
- riciklimin dhe depozitimin e tyre;
- thekson se hedhja e pakontrolluar dhe djegia e mbetjeve vazhdojnë të përbëjnë rreziqe për shëndetin dhe mjedisin;
- theksojnë se nuk ka një strategji të zhvilluar qartë për depozitimin e mbetjeve të rrezikshme.

Edhe pse është pranuar gjerësisht që çështja e mbetjeve është një çështje me prioritet të lartë mjedisor, ende nuk është aprovuar një strategji kombëtare mbi administrimin e mbetjeve (ose të mbetjeve të rrezikshme) dhe një plan mbi administrimin e mbetjeve. Mungesa e një strategjie mbi mbetjet dhe e një plani për administrimin e mbetjeve në gjithë këto vite ka çuar në përdorimin e ulët të fondeve në këtë fushë.

Megjithatë, një projektstrategji kombëtare për mjedisin (SKM) u përgatit më 2006-ën në kuadër të projektit CARDS 2002 ELPA, e cila nuk u aprovua si e tillë, por bazuar në këtë projekt u hartua strategjia ndërsektoriale e mjedisit dhe strategjia për zhvillim dhe integrim u aprovua nga Këshilli i Ministrave me vendim nr.847, datë 29.11.2007, ku një kapitull i këtij dokumenti i është kushtuar administrimit të mbetjeve.

2.3.1 Mbetjet e rrezikshme industriale të ngurta

Grumbullimi dhe depozitimi i mbetjeve industriale është përgjegjësi e prodhuesit. Informacione për sasinë apo llojet e mbetjeve industriale nuk janë mbledhur. Nuk ka informata të sakta edhe pse është e njohur se shumica asgjësohen në vendet e mbetjeve komunale, disa mbahen në vendin e prodhimit, por një pjesë hidhen në vende të paautorizuara.

Bazuar në një krahasim me vendet e tjera, niveli i gjenerimit të mbetjeve industriale në Shqipëri është vlerësuar të arrijë në 170 000 tonë në vit, nga të cilat një pjesë do të klasifikoheshin si të rrezikshme.

Në përgjithësi gjeneruesit kryesorë të mbetjeve industriale kanë qenë industritë kimike, metalurgjike, minerare, vajore, ushqimore etj. Nga aspekti fiziko-kimik, toksikologjik dhe eko-toksikologjik një pjesë janë identifikuar, klasifikuar si shumë toksike, irrituese, si mbetje kancerogjene etj.

Nga sasia e përgjithshme e kimikateve të industrisë kimike, 40 tonë (3% e sasisë totale) janë kimikate shumë helmuese, 110 tonë (7%) janë jashtëzakonisht të ndezshëm dhe ndezëse, 575 tonë (38%) kanë karakteristika helmuese etj., nga të cilat mund të ndajmë veçantë arsenikun, merkurin dhe disa substanca të tjera organike.

2.3.2 Ndotja e vendeve industriale nga hedhja e mbetjeve

Bazuar në një vlerësim të fundit, bërë nga UNDP-ja për ndotjen e mjedisit në zonat industriale nga hedhja e mbetjeve, numri i zonave të përcaktuara si zona të nxehta është rritur dhe impakti që kanë këto zona në ndotjen e tokës dhe ujërave tokësore është vlerësuar si shumë i rëndësishëm.

Në disa nga këto zona (ish-PVC-ja në Vlorë, rafineria e naftës në Ballsh, fabrika e nxjerrjes së naftës në Patos- Marinzë, ish-fabrika e metalurgjikut në Laç, metalurgjiku në Elbasan, ish-fabrika e tekstileve në Berat, zona e ndotur e Porto-Romanos në Durrës etj.) rreziku për shëndetin e njeriut dhe për mjedisin në veçanti është shumë i lartë dhe është e nevojshme një ndërhyrje urgjente për rehabilitimin e tyre. Një punë për rehabilitimin e këtyre zonave të nxehta është bërë pothuajse nëpërmjet një numri projektesh që janë mbështetur nga donatorë të ndryshëm, siç tregohet te seksioni 2.6.7, investimet ndërkombëtare të donatorëve.

Bazuar në të dhënat në dispozicion nga pikat e nxehta të identifikuar në të gjithë territorin e Shqipërisë, rreth 70% e tyre kishin (dhe vazhdojnë të kenë) një ndikim në ndotjen e tokës. Zonat me potencial më të lartë ndotjeje janë shprehur në % përkrah numrit total të zonave të nxehta në tabelën e mëposhtme.

Tabela: Ndotësit e mundshëm në zonat e identifikuar

Zonat	Përqindja (%)
Ndotur nga metalet e rënda (Cu,Zn,Pb,As,Ni etj.) dhe mbetjet e ngurta industriale	45
Mbetjet kimike të depozituar në magazina (kimikate toksike etj.)	22.5
Kimikate dhe pesticide që besohet të kenë ndikuar në ndotjen e tokës	9.6
Zonat e ndotura nga klori dhe substanca organike	6.4
Zona të ndotura nga vajrat dhe përbërësit e tjerë	6.4
Ndotja nga mercuri/ zhiva	3.2
Të tjera	6.9

2.3.3 Mbetje të rrezikshme

Legjislacioni është krijuar kohët e fundit për të trajtuar administrimin e mbetjeve të rrezikshme në Shqipëri. Megjithatë, për momentin nuk ka të dhëna të besueshme lidhur me nivelet e mbetjeve të rrezikshme të krijuara në të vërtetë.

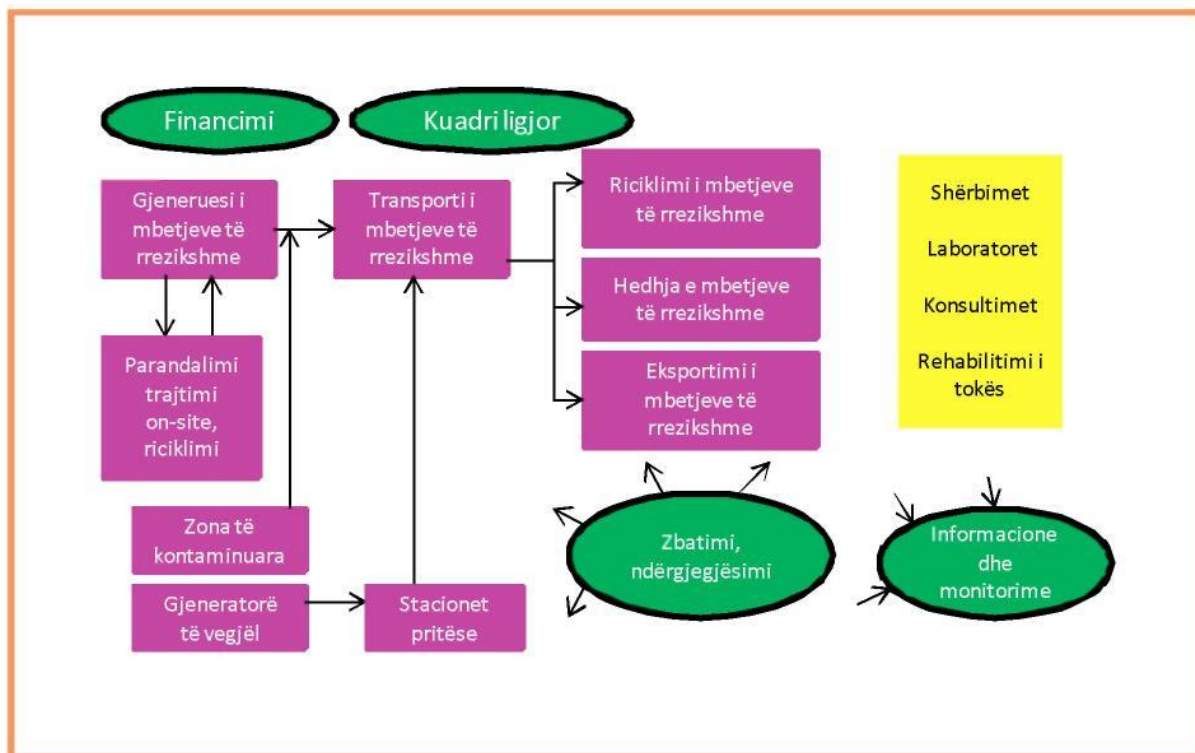
Studimet e fundit të ndërmarra në lidhje me përgatitjet për ndërtimin e një vendi të përshtatshëm për landfillin e mbetjeve të rrezikshme të tregojnë që rreth 3-4% e mbetjeve industriale janë të rrezikshme (me përjashtim të mbetjeve klinike dhe elementet e rrezikshme e mbetjeve shtëpiake), një nivel i krahasueshëm me atë të vendeve të tjera mesdhetare.

Një çështje kritike që lind në këtë kontekst është se si të trajtohet trashëgimia e aktivitetit të kaluar, duke përfshirë edhe hedhjen e pakontrolluar të mbetjeve të rrezikshme, ndotjen e pikave të nxehta mjedisore dhe ruajtjen e kimikateve të papërdorura, të vjetruara ose të ndaluara.

Çdo strategji në fuqi mbi MRR-në duhet të njohë të paktën elementet e mëposhtme:

- Objektet fizike janë të nevojshme për trajtimin dhe asgjësimin e MRR-së;
    - Ndotja dhe pastrimi i tokës duhet të njihen si një potencial i lartë burimi i MRR-së; rehabilitimi i tokës duhet të merret me zgjidhjen e zonave të nxehta dhe aktiviteteve ndotëse ekzistuese;
    - Dikush duhet t'i financojë këto projekte, qoftë nga sektori privat apo publik, ndërkombëtar ose një kombinim i tyre;
    - Shërbimet janë të nevojshme për analizimin, grumbullimin dhe transportimin e mbetjeve të rrezikshme te vendet ku ato do të trajtohen;
  - Struktura ligjore duhet të jetë e saktë që të rregullojë të gjitha këto shërbime.
- Informacioni duhet mbledhur dhe shpërndarë në mënyrë që të sigurojë identifikimin dhe monitorimin e burimeve të mbetjeve të rrezikshme dhe të ndërtohet një fabrikë me të gjitha kërkesat ligjore, shërbimet dhe teknologjitë në dispozicion.

Së fundmi, themelimi institucional dhe kapaciteti institucional duhet të merren me të gjitha detyrat administrative të përbërësve të mëparshëm.

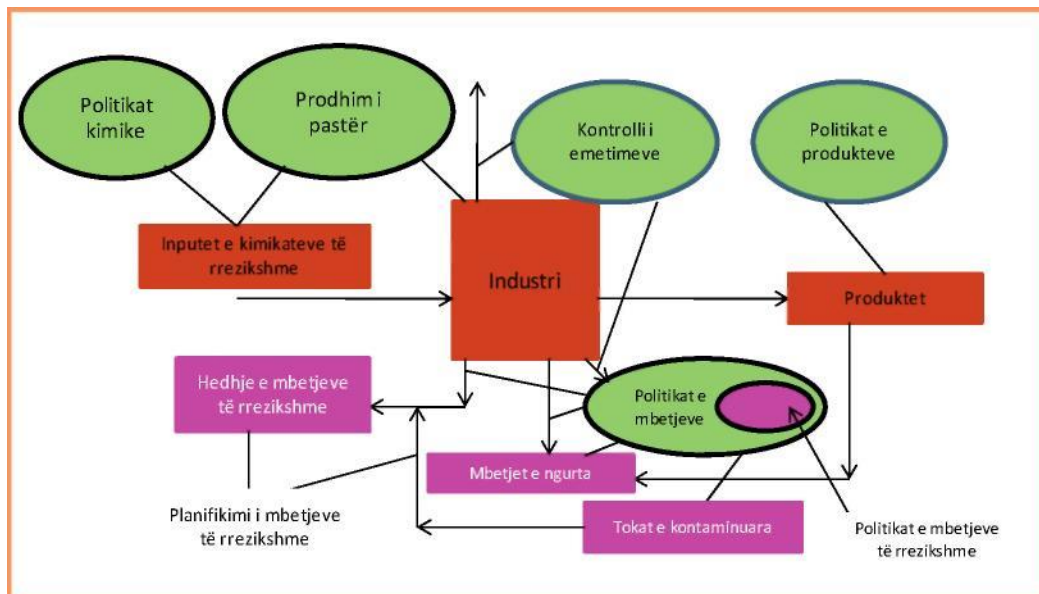
Figurë: Përbërësit në administrimin e mbetjeve të rrezikshme

Qasja moderne mjedisore për parandalimin e ndotjes, gjithashtu, kërkon që të ketë elemente për parandalimin e mbetjeve të rrezikshme ose minimizimin në strategjinë kombëtare të MRR-së. Strategjia e MRR-së nuk mund të zhvillohet si një sektor më vete i politikës kombëtare të mjedisit. Një çështje kyçe në këtë strategji do të jetë ajo e bashkëpunimit midis autoriteteve të MRR-së dhe të institucioneve qeveritare, të cilat janë përgjegjëse për sektorët e mëposhtëm:

- Administrimi i mbetjeve të ngurta, përfshirë dhe kontrollin e depozitimeve industriale dhe bashkiake;
- Kontrolli dhe parandalimi i ndotjes së ajrit, ujit dhe ujërave të zeza;
- Promovimi i modernizimit industrial;
- Politika e prodhimit, përfshirë siguria e konsumatorit, standardizimi i produkteve dhe çështjeve lidhur me riciklimin e produkteve;
- Politika kimike, përfshirë sigurinë kimike, rrezikun e administrimit, licencimin e përdorimit dhe shpërndarjes së kimikateve të rrezikshme;
- Politika lidhur me mbrojtjen e tokës dhe rehabilitimin e tokës së ndotur.

Këto lidhje ilustron në figurën e mëposhtme:

Figurë: Sektorët politikë që lidhen me politikat e mbetjeve të rrezikshme

Në kuadër të përshkrimeve të mësipërme parimet e politikës janë të përfshira në Strategjinë Kombëtare Shqiptare mbi Mbetjet

Elementet strategjike janë strukturuar sipas temave të mëposhtme:

- Planifikimi dhe ngritja e impianteve për trajtimin e MRR-së;
- Rehabilitimi i vendeve të ndotura dhe parandalimi i ndotjes;
- Vendosja e shërbimeve menaxhuese të MRR-së;
- Financimi i administrimit të mbetjeve të rrezikshme dhe rehabilitimit të tokës;
- Kuadri ligjor;
- Mundësimi, zbatimi, monitorimi dhe vetëdija;
- Promovimi i parandalimit të MRR-së si pjesë e strategjisë së prodhimit të pastër;
- Ngritja e kapaciteteve institucionale.

2.3.3.1 Elementi I strategjik: Planifikimi dhe ngritja e njësive (venddepozitimeve për trajtimin e mbetjeve të rrezikshme.

Një venddepozitim kombëtar për mbetjet e rrezikshme do të ndërtohet dhe do të drejtohet nga qeveria e Shqipërisë. Drejtimi i këtij venddepozitimi mund t'i caktohet edhe sektorit privat, por kjo alternativë nuk mund të ndodhë në të ardhmen e afërt kur shumica e mbetjeve vjen nga rehabilitimi i zonave të nxehta, të cilat financohen nga qeveria dhe dhuruesit ndërkombëtar.

Djegia e mbetjeve të rrezikshme është e përqendruar në një ose vetëm disa vende ku ndotja e ajrit është e kontrolluar dhe është vendosur një standard i lartë monitorimi. Djegie e disa llojeve të caktuara, MRR-ja mund të pranohet në disa raste kur përdoren procese industriale termike ekzistuese me temperaturë të lartë dhe me një kontroll të mirë të shkarkimeve (emetimeve). Për tipa të tjerë MRR, inceneratorë të veçantë janë të nevojshëm.

Industria është e nxitur të rregullojë riciklimin e tipave të ndryshëm të MRR-së që kanë një vlerë ekonomike. Kompanitë që kanë kapacitetin të riciklojnë vetë mbetjet e tyre të rrezikshme janë të nxitura të pranojnë mbetje të tilla nga kompanitë e tjera.

Për tipat e MRR-së që janë të shtrenjta për t'u djegur, eksportimi i tyre në vende të tjera është mundësia e vetme.

Përvoja nga e gjithë bota tregon që hartimi i një inventari për gjenerimin e MRR-së kërkon shumë vite. Shifra më të besueshme nuk do të jenë të gatshme derisa të ketë filluar grumbullimi i mbetjeve të rrezikshme. Kjo do të thotë që në fillim disa objekte duhen ndërtuar bazuar në vlerësime shumë të përafërta.

2.3.3.2 Elementi II strategjik: Rehabilitimi i vendeve të ndotura dhe parandalimi i ndotjes

Të gjitha zonat e nxehta industriale do të pastrohen deri aty ku rreziqet për shëndetin e njeriut dhe ekosistemin të jenë të pranueshme.

Pastrimi do të jetë prioritet në bazë të vlerësimit të rrezikut. Standardet e rehabilitimit varen nga përdorimi i tokës së planifikuar për vendet ish-industriale.

Pastrimi do të financohet nga fondet ndërkombëtare, në rastet më të këqija, nga ndotësi nëse është e mundur ekonomikisht ose nga investuesit, në rastet kur rritja në vlerën e pasurisë do të kompensojnë shpenzimet e rehabilitimit.

Projektet e financuara do të përdoren në mënyrë efikase për transferimin e njohurive teknike të ofruesit të shërbimit shqiptar. Ofruesit e shërbimeve lokale janë të angazhuar në projektet e financuara duke inkurajuar përdorimin e kompanive lokale në tenderë ndërkombëtarë.

Administrimi dhe kontrolli i rreptë i mbetjeve të rrezikshme do të çojë në parandalimin e shtimit të zonave të nxehta.

Vlerësimi, reagimi për aksidentet kimike dhe parandalimin e rrjedhjeve kimike përmes mirëmbajtjes parandaluese dhe miradministrimi të firmës do të kërkohen nga përdoruesit e kimikateve të rrezikshme.

Projektet për ngritjen e objekteve të trajtimit të tokës së ndotur nga zonat e nxehta do të jenë të koordinuar me qëllim afatgjatë për krijimin e një sistemi të përhershëm të administrimit të MRR-së në Shqipëri. Për shembull, përdorimi i landfilleve për asgjësimin e mbetjeve konsiderohet si prioritet i parë për mbetjet inorganike. Eksporti i MR-së nga zonat e nxehta në vende të tjera preferohet vetëm për mbetjet që kërkojnë trajtim të veçantë që nuk është e realizueshme në Shqipëri - me përjashtim të procedurave që tashmë kanë filluar.

2.3.3 Elementi III strategjik: Vendosija e shërbimeve administruese të MR-së

Aktorët e sektorit privat janë të nxitur për të zhvilluar shërbimet për administrimin e MR-së. Transferimi i njohurive nga vendet e tjera është lehtësuar përmes projekteve të financuara nga donatorët ndërkombëtarë, duke përfshirë konsulentët lokalë dhe ofrues të tjerë shërbimesh.

2.3.4 Elementi IV strategjik: Financimi i administrimit të mbetjeve të rrezikshme dhe rehabilitimit të tokës, financimi ndërkombëtar, përveç financimit qeveritar që është aplikuar për gropat grumbulluese të MR-së, merret dhe me pastrimin e vendeve të ndotura dhe historike për studimin, planifikimin dhe transferimin e dijeve.

Shpenzimet e operimit të dhe mirëmbajtjes, MR-ja dhe objekteve në dispozicion do të mbulohen plotësisht nga tarifat e shfrytëzimit të mbledhura sipas principit: ndotësi paguan. Megjithatë kostoja e trajtimit të MR-së dhe pastrimit të vendeve të ndotura historikisht duhet të mbulohet nga publiku dhe fondet e donatorëve. Bashkëpunimi midis sektorit publik dhe privat do të kërkojë financimin në trajtimin dhe riciklimin e mbetjeve të rrezikshme. Gjithashtu, investimet e huaja në trajtimin dhe riciklimin e MR-së janë të mirëpritura. Një pjesë e koston së trajtimit mund të kompensohet me vlerën e kimikateve.

Në tarifat e shfrytëzimit të objekteve të MR-së do të përfshijnë, gjithashtu, kostot për riinvestimet e ardhshme për mirëmbajtjen dhe zhvillimin e objektit të trajtimit.

2.3.3.5 Elementi V strategjik: Struktura ligjore

Ligji i ri mbi administrimin e mbetjeve dhe vendimet e tij zbatuese do të sigurojnë zbatimin e strukturës ligjore të kësaj strategjie. Ligji për përgatitjet dhe substancat kimike, ligji mbi mbrojtjen e mjedisit dhe ligji VNM do t'i bashkohen ligjit mbi administrimin e mbetjeve.

Çështjet teknike, si identifikimi i MR-së, monitorimi, trajtimi dhe administrimi do të sigurohen nga vendimet ministrore dhe dokumentet udhëzuese të përgatitura nga MMPAU-ja në bashkëpunim me autoritetet përkatëse.

Legjislacioni mbi pastrimin e tokës nga ndotja do të përgatitet dhe përshtatet.

Leja mbi trajtimin e MR-së do të rregullohet. Kjo do të thotë që lejet që kërkohen nga ligje të ndryshme do të shkrihen në një leje të vetme për të shmangur konfliktet.

Në një fazë të mëvonshme kontrolli i legjislacionit të ndotjes në Shqipëri do të bëhet sipas principeve të parandalimit dhe kontrollit të ndotjes. Riciklimi i sigurt në industri i MR-së është inkurajuar nga direktivat.

Shkarkimi i MR-së në kanalizime apo ajër është i ndaluar në mënyrë të qartë, si dhe përzierja e MR-së me mbetje të tjera. Parandalimi dhe minimizimi i MR-së do të nxitet nga legjislacioni dhe në përdorimin e instrumenteve ekonomike.

Elementi i VI i strategjisë: Dhënia e lejeve, forcimi, monitorimi dhe ndërgjegjësimi

Në fazën e parë inspektimi i mbetjeve të rrezikshme fokusohet në prodhuesit e mëdhenj dhe prodhuesit e mbetjeve veçanërisht të rrezikshme dhe të atyre që janë të përshtatshme për t'u zhvendosur në landfillet e caktuara - më shumë mundësi, shërbimi i parë që do të jetë i gatshëm dhe i licencuar. Ndëshkimi për ata që nuk i dërgojnë mbetjet e rrezikshme në një impiant të autorizuar për trajtimin e tyre nuk është problem, përpara se të tilla impiante të ndërtohen. Ndërkaq, trajtimi, riciklimi dhe magazinimi i sigurt në vendet e caktuara janë strategjitë kryesore. Çështjet e theksuara gjatë punës së inspektimit dhe zbatimit do të jenë:

- Identifikimi dhe klasifikimi i mbetjeve të rrezikshme;
- Kryerja e regjistrimit dhe sistemit vjetor të raportimit;
- Forcimi i ndarjes së mbetjeve të rrezikshme nga mbetjet e tjera;
- Marrja e masave për reduktimin e hedhjes së mbetjeve të rrezikshme në kanalizimet e ujërave të zeza;
- Ngritja e magazinave të sigurta;
- Rritja e ndërgjegjësitimit në detyrimet e prodhuesve të mbetjeve.

Ministria e Mjedisit dhe ARM-të do të punojnë së bashku me bashkitë, organizatat për menaxhimin e mbetjeve të ngurta dhe policinë për të parandaluar shkarkimin e mbetjeve të rrezikshme në landfillet industriale dhe bashkiake, si dhe të kufizojnë dhe njohin hedhjen ilegale të këtyre mbetjeve.

Autoritetet vendore që përgjigjen për sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza udhëzohen që të shtojnë kontrollin e hedhjes së kimikateve në këto kanalizime. Industritë e lidhura me sistemin e kanaleve të ujërave të zeza u kërkohet të kenë një sistem vetëkontrolli për shkarkimet e tyre dhe të nxitin kufizimin e këtyre shkarkimeve.

Autoritetet mjedisore përgjegjëse për vlerësimin e ndikimit në mjedis, licencimin, inspektimin dhe monitorimin e emetimeve industriale në ajër dhe ujë do të vënë në dukje teknologjinë më të mirë për reduktimin e emetimeve toksike. Pastrimi i emetimit të gazrave do të gjenerojë më shumë mbetje të rrezikshme për t'u trajtuar.

Dhënia e lejeve mjedisore do të zhvillohet mbi bazën e alternativave të kontrollit të integruar të ndotjes dhe prodhimit të pastër (si parandalimi i mbetjeve) do të cilësohet si prioritet parësor në lidhje me zgjidhjen *end-of-pipe*. Kjo do të thotë se zëvendësimi i kimikateve të rrezikshme, rendiment më i lartë në përdorimin e lëndëve të para dhe ujit, modifikime të procesit, mirëmbajtja parandaluese dhe kontrolli i derdhjeve etj., do të jetë më e preferueshme para se të investohet në kanalizimet e reja të ujërave të zeza, gazit ose impiantet e trajtimit të mbetjeve.

Lëvizja ndërkufitare e lëndëve të para dhe e kimikateve është e kontrolluar në mënyrë efikase për të parandaluar importin apo eksportin e paligjshëm të mbetjeve të rrezikshme. Importi i tyre në Shqipëri nuk është i lejuar. Kjo mund të rikonsiderohet më vonë për të lejuar bashkëpunimin rajonal ose riciklimin e mbetjeve, të cilat janë të klasifikuara si të rrezikshme. Eksporti i mbetjeve në vendet e tjera me teknologji të përshtatshme trajtimi lejohet duke ndjekur kushtet e Konventës së Bazelit, në qoftë se njësia e shpenzimeve për të tilla trajtime në Shqipëri do të ishte e ndaluar.

Monitorimi i sasisë së mbetjeve të rrezikshme është bazuar kryesisht në vetëmonitorimin e kompanive. Është i nevojshëm një raportim vjetor i gjenerimit të mbetjeve nga të gjitha subjektet me leje mjedisore.

2.3.3.7 Elementi VII i strategjisë: Promovimi i parandalimit të mbetjeve të rrezikshme, si pjesë e strategjisë për prodhimin e pastër.

Parandalimi i mbetjeve të rrezikshme është promovuar nga Qeveria Shqiptare, duke siguruar nxitje ekonomike për të investuar në prodhimin e pastër. Kjo do të thotë modernizim të industrisë ekzistuese, duke aplikuar teknologji më të mirë dhe të arsyeshme ekonomikisht për fabrikat e reja dhe riorganizimin e pajisjeve të degraduara nga mirëmbajtja e keqe.

Zëvendësimi i kimikateve industriale që gjenerojnë mbetje të rrezikshme, veçanërisht të dëmshme, është nxitur me përdorimin e instrumenteve, të tilla si: tarifat e përdoruesve, udhëzimet në prokurimet publike, transferimin e njohurive në lidhje zëvendësimin e kimikateve dhe në disa raste me programe për kimikate të zgjedhura.

Shqipëria do të miratojë gradualisht parimin e përgjegjësisë së zgjerimit të prodhuesve, që do të thotë se prodhuesit janë të detyruar të zhvillojnë produkte të pastra dhe të organizojnë riciklimin e produkteve që janë në fund të jetës së tyre.

Objektivat numerikë për reduktimin e mbetjeve të rrezikshme nuk janë të përshtatshme në këtë pikë, sepse duhen zhvilluar më parë statistikat për këto mbetje.

2.3.3.8 Elementi VIII i strategjisë: Baza institucionale dhe ndërtimi i kapaciteteve

Detyrat dhe kompetencat e disa autoriteteve janë përcaktuar në ligjin për mbetjet e rrezikshme. Këto autoritete duhet të pajisen me stafin, trajnimin dhe buxhetin e nevojshëm.

Në Shqipëri, ku pastrimi i hot spoteve të trashëguara do të gjenerojë shumicën e mbetjeve të rrezikshme për të paktën një dekadë, Qeveria është e detyruar të ketë një rol qendror në trajtimin e këtyre mbetjeve dhe tokës së ndotur.

MMPAU-ja dhe MPPT-ja do të ketë një rol kyç në ngritjen e impianteve dhe shërbimeve për heqjen e mbetjeve të rrezikshme, së bashku me gjeneruesit e mbetjeve. MMPAU-ja ose MPPT-ja do të zotërojë dhe drejtojë landfilllet e para të mbetjeve të rrezikshme dhe, gjithashtu, do të përfshihet në mbledhjen dhe riciklimin e mbetjeve të naftës në të gjithë vendin dhe rrjetin e impianteve të tjera për mbetjet e rrezikshme. METE është, gjithashtu, përgjegjëse për promovimin e modernizimit industrial dhe prodhimin e pastër, parandalimin dhe minimizimin e mbetjeve të rrezikshme, si një nga synimet e prodhimin të pastër.

MoLGD dhe MoTAT, së bashku me Ministrinë e Mjedisit, do të koordinojnë planifikimin dhe ngritjen e qendrave të pranimit të mbetjeve të rrezikshme nga familjet, shërbimet dhe industrinë e vogla. Këto do të jenë në pronësi dhe drejtohen nga qarqet ose bashkitë.

Ministria e Mjedisit do të jetë në krye të koordinimit të menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme dhe do të jetë përgjegjëse për dhënien e lejeve, zbatimin, monitorimin dhe rritjen e ndërgjegjësisë.

Procedurat për dhënien e lejeve dhe inspektimin janë strukturuar në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe autoritetet e tjera përkatëse të licencimit, të tilla si: METE, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Transportit dhe autoritetet doganore.

2.4 Parimet e menaxhimit të mbetjeve

2.4.1 Hierarkia e mbetjeve

Aktualisht legjislativi i BE-së është fokusuar në zbatimin e saktë të hierarkisë së mbetjeve, duke *përfshirë*: i) parandalimin; ii) përgatitjen për ripërdorim; iii) riciklimin; iv) rikuperimin; dhe v) asgjësimin.

Kjo hierarki mbetjesh synon të nxitë menaxhimin e mbetjeve duke reduktuar sasinë e mbetjeve të prodhuara dhe të rikuperojë një vlerë maksimale nga mbetjet që prodhohen.

Strategjia Kombëtare e Mbetjeve e adopton hierarkinë e mbetjeve si një nga parimet themelore të saj.

Parandalimi i mbetjeve

Qeveria Shqiptare po punon në hartimin e programeve për promovimin e parandalimit dhe minimizimit të mbetjeve. Këto programe i drejtohen në radhë të parë prodhuesve të mbetjeve tregtare dhe industriale. Gjithashtu, do të zhvillohen edhe fushata informuese për të lehtësuar një fushatë më të madhe për parandalimin e prodhimit të mbetjeve drejtuar familjeve.

Ripërdorimi dhe ripërtërimi

Mundësitë më të mëdha të ripërdorimit dhe të ripërtërimit gjenden në menaxhimin e pajisjeve në fund të jetës, pajisjeve elektrike dhe elektronike (duke përfshirë këtu edhe pajisjet shtëpiake) dhe të produkteve të tjera, të cilat mund të sigurojnë një mundësi të mirë punësimi dhe biznesi, gjithashtu, edhe mundësi trajnimit dhe benefite të përfshirjes sociale për njerëz të papunë ose me pagë të ulët.

Udhëzime në vendosjen e iniciativave bazuar në komunitet do të hartohen nga partneriteti nëpërmjet aktorëve kombëtarë dhe lokalë. Ekziston, gjithashtu, një potencial për përdorimin e kontejnerëve shumëpërdorimësh për disa produkte, duke përfshirë pijet freskuese dhe qumështin.

Riciklimi dhe kompostimi

Riciklimi dhe kompostimi janë mënyrat kryesore për të ruajtur vlerat e materialeve në fund të jetës. Në mënyrë që këto dy opsione të jenë të zbatueshme, duhet të drejtohen dy çështje themelore: e para, materialet duhet të jenë në një gjendje të përshtatshme, në mënyrë që të rikuperohen në një formë që më pas të përdoren, dhe së dyti duhet të ketë një kërkesë për këto produkte që do të rikuperohen. Në mënyrë që të arrihet progresi i nevojshëm në riciklimin dhe kompostimin e mbetjeve familjare në Shqipëri, fillimisht do të nevojitet një rritje e numrit të qendrave të riciklimit, të shërbimit të grumbullimit të ndarë të mbetjeve anash trotuarit dhe të teknologjive të tjera për rikuperimin e materialeve nga mbetjet.

Zhvillimi i tregut për materialet shtesë që do të mbledhen, është, gjithashtu, një çështje që kërkon prioritet dhe që kërkon zbatimin e iniciativave të ndryshme që kanë për qëllim zhvillimin e tregut.

Rikuperimi i energjisë

Rikuperimi i energjisë nga mbetjet është një pjesë e dobishme e menaxhimit të integruar të burimeve, e cila mund të bëhet në disa forma. Teknikat tradicionale, të tilla si incenerimi i mbetjeve mikse, të cilat janë shpesh jo të njohura për publikun dhe sigurojnë benefite të limituara. Nevojiten forma të reja të kthimit në energji të mbetjeve. Një menaxhim i përmirësuar i burimeve mund të arrihet nëpërmjet ndarjes me një cilësi më të mirë të mbetjeve në burim, në mënyrë që energjia të rikuperohet vetëm nga materiale të përshtatshme. Përdorimi i teknikave alternative, duke përfshirë gazifikimin, pirolizen dhe teknologjinë plazma, mund të ofrojë reduktimin e rrezikut të dëmtimit të mjedisit dhe shëndetit të njerëzve.

Asgjësimi

Në fund të hierarkisë është vendosur asgjësimi i sigurt. Edhe pse kjo është mënyra e fundit e trajtimit të mbetjeve, është bërë progres në projektimin më të mirë të landfillëve për të ardhmen. Vëmendje po i kushtohet, gjithashtu, edhe menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme familjare duke siguruar që landfillët e mbetjeve apo mbetjet e menaxhuara nga sistemi i trajtimit të mbetjeve të përziera do të jenë më të sigurta në të ardhmen. Është, gjithashtu, e rëndësishme që të arrihet një qasje reale e standardeve të landfillëve të përshtatshme për kushtet e Shqipërisë. *Megjithatë të gjitha landfilllet e reja duhet të ndërtohen sipas standardeve të BE-së.*

Hierarkia e menaxhimit të mbetjeve duhet të reflektohet në vendimin për investimet që duhet të bëhen. Investimet në landfillet e reja (e cila është faza e fundit e hierarkisë) duhet të bëhen vetëm pasi janë bërë investimet për fazat që ndodhen në fillim të listës së hierarkisë, siç janë infrastruktura e grumbullimit të ndarë të mbetjeve, ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi. Kjo gjë bën të mundur që investimet e reja në landfill të reflektojnë nevojat reale aktuale të vendit, të cilat do të jenë shumë të ulëta në të ardhmen si rrjedhojë e zbatimit dhe detyrimit të fazave të para të hierarkisë. Kjo gjë siguron, gjithashtu, që të mos bëhen investime të panevojshme, por, gjithashtu, edhe kursehet hapësira dhe të shmangen impaktet e panevojshme në mjedis.

2.4.2 Afërsia e vendndodhjes dhe vetëmjaftueshmëria

Parimet e afërsisë së vendndodhjes dhe vetëmjaftueshmërisë kërkojnë që mbetjet të menaxhohen sa më afër të jetë e mundur me vendin ku prodhohen. Politika e BE-së është që vendet anëtare duhet të menaxhojnë vetë mbetjet e tyre, dhe ku të jetë e mundur, të shmangin eksportin në vendet e tjera.

Strategjia kombëtare e mbetjeve adopton afërsinë e vendndodhjes dhe vetëmjaftueshmërinë si një nga parimet bazë të saj.

Shqipëria ka për qëllim që të zbatojë këtë parim. Megjithatë është i njohur fakti që menaxhimi i të gjitha mbetjeve në Shqipëri mund të mos jetë i mundur dhe mund të mos jetë gjithnjë zgjidha më e mirë.

Gjithashtu, Shqipëria ka për qëllim të zbatojë parimin e afërsisë së vendndodhjes sa më shumë të jetë e mundur në nivelin e planifikimit të zonës së mbetjeve, ndonëse mund të arrihen benefite të qarta nga bashkimi i zgjidhjeve të problemeve të infrastrukturës ndërmjet zonave.

2.4.3 Ndotësi paguan

Parimi “ndotësi paguan” kërkon që prodhuesit e mbetjeve të paguajnë kostot e vendosura për mbetjet që ata prodhojnë. Potenciali mjedisor dhe kostot e njerëzve për prodhimin e mbetjeve, trajtimin dhe asgjësimin duhet të reflektohen në çmimin e produktit dhe në tarifat e vendosura për shërbimin e menaxhimit të mbetjeve.

Strategjia kombëtare e mbetjeve adopton parimin “ndotësi paguan” si një nga parimet bazë të saj.

Objektiva është që të sigurohet një sistem i drejtë dhe në radhë të parë të bëjë të mundur që prodhuesit të prodhojnë sa më pak mbetje.

3. Politika kombëtare mbi mbetjet për Shqipërinë

3.1 Politika për administrimin e integruar të mbetjeve

Në mënyrë që të ketë një ndryshim efektiv dhe që të sjellë një zgjidhje afatgjatë të qëndrueshme mbi problemin e administrimit të mbetjeve në Shqipëri, Ministria ka përqendruar vëmendjen e saj në katër shtylla kryesore, siç janë:

Planifikimi, edukimi, financimi, legjislativi

Këto shtylla, të cilat janë shumë të rëndësishme për zgjidhjen afatgjatë të degës së administrimit të mbetjeve në Shqipëri, kanë nevojë të trajtohen si përparësi në mënyrë që të kenë një ndryshim të efektivitetit. Të ndryshosh qëndrimet dhe praktikat aktuale të individëve, subjekteve të biznesit dhe institucioneve do të marrë shumë kohë, fuqi dhe investime. Sipërmarrje të tilla duhet të planifikohen mirë në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar. Prandaj fokusi kryesor është zbatimi i një plani të thjeshtë, por efektiv.

3.1.1 Planifikimi në administrimin e mbetjeve

Objektivi kryesor në këtë sektor do të jetë zbatimi i planeve të thjeshta, por efektive të administrimit të mbetjeve në bazë të zonave e reja të përcaktuara në Shqipëri (planet kombëtare, rajonale dhe lokale të menaxhimit të mbetjeve). Këto zona në fakt do të jenë pasqyra të qarqeve ekzistuese. Këto plane do të identifikojnë investimet afatshkurtra dhe

afatmesme dhe mbështetjen që nevojitet. Këto më pas do të formulohen në projekte, të cilat do të financohen nga Qeveria dhe me kontributin potencial të disa donatorëve.

Përgatitja e planeve kërkon dy faza:

3.1.1.1 Faza I - Përgatitja e planit kombëtar mbi administrimin mbetjeve

Ky plan kombëtar mbi administrimin e mbetjeve do të bazohet në 4 shtylla kryesore, të cilat do të përbëjnë strukturën për zhvillimin e planeve në nivel lokal dhe rajonal.

Kjo do të çojë në zbatimin e plotë të kërkesave të Komunitetit Evropian mbi administrimin e mbetjeve.

Plani kombëtar për menaxhimin e mbetjeve ka për qëllim të sigurojë bazat për:

- Një kuadër kombëtar për zhvillimin e planeve lokale dhe të zonave të mbetjeve, të cilët kanë vendosur parime, kanë zgjidhur çështje me rëndësi kombëtare të tilla si mbetjet e rrezikshme dhe menaxhimin e mbetjeve klinike, veprimet e specializuara të rikuperimit dhe riciklimit (të gomave apo plastikës); dhe

- Plane të menaxhimit të mbetjeve lokale, të cilat fokusohen në grumbullimin dhe asgjësimin e mbetjeve urbane, duke përfshirë ndarjen e mbetjeve dhe përgatitjeve për riciklim.

Plani kombëtar mbi mbetjet do të krijojë këto struktura që të forcojë dhe të realizojë qëllimet dhe objektivat që janë planifikuar:

Komiteti kombëtar i mbetjeve (politike)

Grupi këshillimor mbi mbetjet kombëtare (teknike)

Zonat e mbetjeve

3.1.1.2 Faza II - Përgatitja e planeve mbi administrimin e mbetjeve në nivel lokal dhe rajonal

Përfshin përgatitjen e planeve lokale dhe rajonale, në mënyrë që t'i përgjigjen kërkesave afatshkurtra dhe afatmesme.

- Planet në nivel rajonal (zona e mbetjeve) dhe lokal duhet të përfshijnë:

- Procedura të përshtatshme dhe efektive të grumbullimit dhe transportit;

- Një inventar të vendeve ekzistuese, gjendjen e tyre dhe planet për përmirësimin e tyre;

- Standarde të përballeshme për ndërtimin e landfilleve, të cilët zvogëlojnë ndotjen;

- Mekanizma për të rritur të ardhurat nga shërbimi i grumbullimit të mbetjeve; dhe

- Të ndërmerren hapa për informimin e publikut për dëmin e shkaktuar nga hedhja e mbetjeve.

Autoriteteve lokale do t'u kërkohet që të përfshijnë në planet e tyre mbi administrimin e mbetjeve, gjithashtu dhe projekte për pastrimin e vendeve të paautorizuara për asgjësimin e mbetjeve. Gjithsesi imponimi ndaj autoriteteve lokale nuk do të jetë shumë i nevojshëm. Udhëzimi, standardet e përshtatshme (për grumbullimin, trajtimin dhe asgjësimin) dhe suporti teknik do të jenë të nevojshëm t'u sigurohen autoriteteve lokale, në mënyrë që të sigurohen që planet janë të një cilësie të përshtatshme dhe që rezultatet janë të krahasueshme.

3.1.2 Edukimi në menaxhimin e mbetjeve

Qëllimi i një plani të detajuar është që të lehtësojë zbatimin e një sistemi të ri. Pjesa më e rëndësishme e çdo sistemi janë njerëzit që do të operojnë dhe menaxhojnë sistemin e ri. Aktorët kryesorë të sistemit duhet të edukohen, në mënyrë që të realizojnë potencialet e tyre brenda sistemit dhe si rrjedhojë sistemi të performojë në cilësinë e duhur.

Edukimi mjedisor i publikut do të mbështetet nga programe specifike në bashkëpunim me shoqërinë civile. Qeveria do të rishikojë të drejtat mjedisore të publikut dhe do të përmirësojë procedurat e apelimit administrativ dhe juridik, si rrjedhojë do të përmirësojë të drejtën e grupeve mjedisore dhe të qytetarëve në përgjithësi për të mbështetur veprimet ligjore dhe duke ndëshkuar ata që dëmtojnë apo ndotin mjedisin.

Trajnimi i këtyre aktorëve të sistemit është shumë i rëndësishëm për zbatimin dhe operimin me sukses të vetë sistemit. Edukimi dhe trajnimi mund të marrin formën e fushatave

për informimin e publikut dhe trajnim profesional ose edukim tretësor për ata që janë në nivelin fillestar të menaxhimit të sistemit.

3.1.2.1 Fushata për informimin e publikut

Një nga masat e para që do të merren do të jetë zhvillimi i një fushate informimi të mirë organizuar. Kjo fushatë do të ketë për qëllim:

- Të rritë informimin e përgjithshëm të pasojave të rrezikshme dhe në shëndet që do të sjellë hedhja e mbetjeve dhe djegia e hapur dhe mundësitë e reduktimit të zhvillimit ekonomik, si p.sh. turizmi;

- Të ndryshojë zakonet dhe sjelljet në vende të ndryshme dhe në një kohë kur impiante të reja po zbatohen për grumbullimin e mbetjeve, ndarjen, riciklimin dhe asgjësimin. Gjithashtu, është propozuar që fushata e informimit të ndiqet nga një fushatë detyruese kundrejt hedhjeve ilegale të mbetjeve.

3.1.2.2 Trajnimi profesional

Në ditët e sotme mekanizmat e disponueshëm për punën me kohë të plotë, për të rritur kapacitetin profesional të punonjësve të sektorit publik dhe privat në fushën e mjedisit, janë të limituar. Rritja e kapacitetit është shumë e rëndësishme, veçanërisht në procesin e zhvillimit të përgjegjësisë së autoriteteve lokale dhe rajonale.

Kurse të shkurtra që mund të kryhen nga individë me kohë të pjesshme përfaqësojnë një mekanizëm të mirë për të arritur zhvillim të kapaciteteve. Këto kurse të shkurtra duhet të trajtojnë tema specifike dhe pas përfundimit të tyre, individët mund të aplikojnë për një kualifikim zyrtar në fushën e menaxhimit të mjedisit.

3.1.3 Financimi në menaxhimin e mbetjeve

Siç përmendet edhe në pikën më lart, edukimi i burimeve njerëzore është shumë i rëndësishëm për të pasur sukses në zbatimin dhe në operimin e një sistemi të ri. Si rrjedhojë, burimet njerëzore dhe vetë sistemi kanë nevojë për një financim të përshtatshëm. Është një çështje thelbësore që komponenti financiar i çdo plani të zonave të mbetjeve të vendosë një dispozitë për financim të përshtatshëm dhe të qëndrueshëm. Plani kombëtar i menaxhimit të mbetjeve dhe planet lokale dhe rajonale të menaxhimit të mbetjeve do të parashikojnë financim të mjaftueshëm dhe do të theksojnë elementet kyçe të sistemit të financimit, si dhe do të përshkruajnë metodat e llogaritjes së tyre.

3.1.4 Legjislacioni në menaxhimin e mbetjeve

Edhe pse tri shtyllat e politikës të përmendura më lart janë vendosur siç duhet, një sistem kërkon që të ketë një rregullim dhe është e rëndësishme që çdo administrator i sistemit të ketë një set të plotë me rregulla dhe rregullore, që në këtë rast të përforcojnë sistemin.

Republika e Shqipërisë është angazhuar në një proces për anëtarësimin e plotë në BE dhe për këtë arsye Ministria e Mjedisit ka punuar për transponimin e instrumenteve legjislative kyç të BE-së në instrumentet legjislative të Shqipërisë. Kjo punë do të vazhdojë deri në vitin 2012, duke qenë se statusi aktual i transponimit të direktivave është plotësuar vetëm pjesërisht. Legjislacioni që i përket kësaj strategjie kombëtare të mbetjeve është prezantuar në seksionin 1.2. Ky legjislacion ka paraqitur masat për të mbrojtur mjedisin dhe shëndetin njerëzor, duke parandaluar apo zvogëluar impaktin e kundërt të gjenerimit dhe menaxhimit të mbetjeve, duke reduktuar impaktet e përgjithshme të përdorimit të financimit dhe duke përmirësuar efikasitetin e këtij përdorimi. Adoptimi i këtij legjislacioni do të ndikojë thellësisht në mënyrën e menaxhimit të mbetjeve të Shqipërisë. Ky do të jetë një hap përpara drejt përmirësimit të përdorimit të financimit dhe qëllimit të përgjithshëm të Qeverisë Shqiptare për një zhvillim të qëndrueshëm.

3.2 Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve në të ardhmen

Rruga drejt përmirësimit dhe pranimi në BE kërkojnë kapërcimin e disa problemeve serioze. Progresi në menaxhimin e mbetjeve do të arrihet nëpërmjet fushave kyçe të punës të listuara më poshtë:

1. të planifikohen masa për të bërë të mundur ndarjen nga mbetjet të materialeve për riciklim;
2. të rritet përgjegjësia e prodhuesve;
3. të bëhen përmirësime në sistemin aktual të të dhënave mbi mbetjet.

3.2.1 Planifikimi i masave për të bërë të mundur ndarjen nga mbetjet të materialeve për riciklim.

Duke parë të dhënat e disponueshme, duket qartë se Shqipëria ka një potencial të konsiderueshëm për riciklimin e mbetjeve, veçanërisht për riciklimin e mbetjeve të biodegradueshme duke qenë se përbën një përqindje domethënëse të masës totale të mbetjeve. Kjo është një anë pozitive e të dhënave të mbledhura dhe lehtëson pajtimin e objektivave të vendosur nën direktivën e landfillit të BE-së. Plani kombëtar i menaxhimit të mbetjeve nënvizon masat për t'i dhënë avantazh riciklimit të mbetjeve bashkiake dhe të plotësojnë objektivat e BE-së për grumbullimin e ndarë të rrymave specifike të mbetjeve, ripërdorimin, riciklimin/rikuperimin dhe largimit nga landfillimi i mbetjeve. Për përmirësimin e riciklimit të materialeve, një kusht i domosdoshëm është ndarja e mbetjeve në burim. Kjo kërkon që bashkitë të organizojnë apo të krijojnë një sistem grumbullimi të veçantë ose ndarje të mbetjeve nga familjet, e cila konsiston në ndarjen e mbetjeve në rryma të ndryshme. Në të gjitha zonat e mbetjeve rekomandohet që të zbatohet sistemi i grumbullimit të ndarë të mbetjeve në tre kosha: materiale të riciklueshme të thata të të gjitha llojeve në koshin e parë, materiale të riciklueshme të njoma në koshin e dytë dhe në koshin e tretë të grumbullohen mbetje mikse që nuk përputhen me asnjë nga koshat e mëparshëm.

Materialet e riciklueshme të thata do të shkojnë në stacionet/qendrat e transferimit për të bërë një ndarje më të detajuar të rrymave. Secila nga rrymat e mbetjeve të ndara, në mënyrë të kujdesshme, do të futet në procese specifike prodhimi/implantimi riciklimi.

Materialet e riciklueshme të njoma do të shkojnë në implantet e kompostimit, në mënyrë që të prodhojnë kompostim që më vonë do të mund të përdoret për të përmirësuar cilësinë e shtresave të punueshme të tokës.

Vetëm përbërja e koshit të tretë do të dërgohet për t'u asgjësuar në landfill.

Në mënyrë që të garantohet cilësia e secilës nga rrymat e mbetjeve të cilat transferohen në procese/teknologji specifike prodhimi, përbërja e secilit nga koshat do të transferohet në fazën tjetër të menaxhimit të mbetjeve, duke përdorur mjetet specifike të transportit. Në veçanti, materialet e riciklueshme të thata nuk duhet të transportohen me të njëjtin mjet që transporton edhe mbetjet nga koshi i dytë dhe i tretë.

Rrymat e tjera të mbetjeve, si bateritë dhe akumulatorët, mbetjet nga pajisjet elektrike dhe elektronike, mjetet në fund të jetës etj. do të grumbullohen veçmas nga prodhuesit sipas skemës së veçantë të grumbullimit të mbetjeve që do të vendoset duke ndjekur rritjen e përgjegjësisë së prodhuesve dhe aprovimin e rregullores specifike.

3.2.2 Rritja e përgjegjësisë së prodhuesve

Prodhuesit (apo të autorizuarit e tyre: importuesit, distributorët etj.) duhet të jenë plotësisht përgjegjës për menaxhimin e produkteve të tyre gjatë ciklit të përgjithshëm të jetës së produkteve të tyre, dhe jo vetëm për mbetjet e gjeneruara gjatë aktivitetit të prodhimit. Kjo nënkupton që prodhuesit e produkteve të cilët kanë prodhuar produkte që në fund të jetës së tyre kthehen në mbetje problematike, janë përgjegjës për grumbullimin e këtyre mbetjeve (p.sh. mjete në fund të jetës, bateritë e makinave, vajrat e mbetura, MPEE) dhe duhet të mbulojnë të gjitha shpenzimet që skema e grumbullimit të mbetjeve (siç janë mbetjet e gjeneruara nga produktet e tyre) të funksionojë në praktikë dhe të kryhet trajtimi i mbetjeve të tyre.

3.2.3 Përmirësimi i sistemit aktual të të dhënave mbi mbetjet

Në mënyrë që të jemi sa më pranë realitetit, duhet që të kryhen studime mbi mbetjet në të gjitha zonat e mbetjeve në mënyrë që të llogaritet sasia ditore e mbetjeve urbane të prodhuara nga një banor gjatë një viti, duke u bazuar në kushtet reale të çdo bashkie, si dhe

në standardet e komunitetit (në nivel ekonomik), gjithashtu, duke u bazuar edhe në studimet e kryera nga konsulentët e huaj në bashkëpunim me qeverinë lokale.

Plani kombëtar i menaxhimit të mbetjeve thekson metodologjinë që duhet të përdoret, në mënyrë që secila nga bashkitë të mund të përcaktojë sasinë e mbetjeve të prodhuara gjatë një viti. Të dhënat, të cilat janë matur në mënyrë të kujdesshme, do të mundësojnë bashkinë dhe qeverisjen qendrore të planifikojë më mirë kërkesat e infrastrukturës në të ardhmen.

Është e nevojshme krijimi i një agjencie shtetërore zbatuese për sektorin e mbetjeve të ngurta, i cili do të mbështesë teknikisht politikat e Qeverisë, të shprehura si në kuadrin ligjor, ashtu dhe në strategjinë dhe planin kombëtar të mbetjeve. Roli i kësaj agjencie do të jetë realizimi, koordinimi dhe monitorimi i aktivitetit të trajtimit të mbetjeve të ngurta urbane për të gjithë territorin e vendit, në bashkëpunim me pushtetin lokal dhe me subjektet e menaxhimit të këtyre mbetjeve, kontrollin dhe miratimin e projekteve, përgatitjen e standardeve të projektimit dhe ndërtimit të venddepozitimeve të reja, apo për mbylljen e ekzistueseve, mbështetjen dhe bashkëpunimin me institucionet e vendit, donatorët e huaj, shoqatat joqeveritare etj.

3.3 Mekanizmat për të siguruar menaxhimin e integruar të mbetjeve

Ekzistojnë një sërë sfidash që shfaqen në fushën e menaxhimit të integruar të mbetjeve të cilët nënvizojnë nevojën për reforma, të cilat përfshijnë sa vijon:

Sfidat ekonomike:

Kostot e impianteve të trajtimit dhe mirëmbajtja;

Ekonomia e shkallës (p.sh. përmasat dhe kapaciteti i impiantit).

Sfidat e mjedisit:

Mundësia për të reduktuar landfillin e mbetjeve (investimi fillimisht në grumbullimin e ndarë të mbetjeve, stacionet/qendrat e transferimit për një ndarje të mëtejshme të mbetjeve, ripërdorimi, riciklimi/rikuperimi).

Reduktimi i kërkesës mbi financimet natyrore për produktet (nëpërmjet riciklimit) sfidat sociale:

Kërkesa e komunitetit për programet e riciklimit.

Kërkesa e komunitetit për shërbime konsekuente brenda kufijve të qarkut sfida ligjore:

Rritja e kërkesave rregulluese (p.sh. për landfillet);

Potencial për kërkesa të reja të parashikuara me ligj (p.sh. politika e mbrojtjes së mjedisit (mbetjeve)).

Për të përmbushur këto sfida qeveria qendrore duhet të jetë në një pozicion të caktuar, që nëpërmjet një roli drejtues të Ministrisë së Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, t'i përgjigjet nevojave dhe shqetësimeve të ministrive të tjera të linjës, këshillave të qarqeve dhe institucioneve të tjera të komunitetit, të cilët kanë nevojë të qartësojnë rolin e tyre në menaxhimin e mbetjeve dhe menaxhimin e financimit, si dhe llojet e reformave ku ata mund të kontribuojnë në një mënyrë të qëndrueshme.

Përveç stafit të dedikuar të Ministrisë së Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, duhet të caktohen edhe institucione të tjera që të kontribuojnë për rritjen e performancës së qeverisë në këtë proces reformimi.

Për zbatimin e plotë dhe eficient të politikës mbi menaxhimin e integruar të mbetjeve janë krijuar grupe pune prej tri nivelesh, siç janë:

- Një komision ndërministror mbi mbetjet (në nivel qendror dhe politik);

- Një grup kombëtar këshillimor mbi mbetjet (në nivel qendror dhe teknik);

- Grupet e punës së zonave të mbetjeve (në nivel lokal dhe teknik në çdo qark/zonë mbetjesh).

3.3.1 Komiteti ndërministror mbi mbetjet (IMCE)

Kryetar: Ministri i Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave;

Anëtarët: Ministria e Punëve Publike dhe Transportit;

Ministria e Shëndetësisë;
Ministria e Financave;
Ministria e Pushtetit Vendor;
Ministria e Arsimit;
Ministria e Mbrojtjes;
Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës;
Ministria e Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit.

Plani i ri kombëtar për mbetjet në Shqipëri që do të mbulojë periudhën 2010-2025 do të nxjerrë në pah disa çështje, të cilat do të duhet të adresohen për të përmirësuar mënyrën e administrimit të mjedisit në një nivel të lartë politik.

Një prej masave që është parë si thelbësore për qeverisjen e mirë në kushtet e mjedisit do të jetë krijimi i një komiteti ministror për mbetjet. Komiteti do të përbëhet nga përfaqësues të lartë të qeverisë, në nivel zëvendësministri, nga secila prej ministrive, ku ka një sektor mbi mjedisin. Komiteti do të kryesohet nga Ministri i Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave dhe listën e ministrive, të cilët do të marrin pjesë si anëtarë të përhershëm në komitet, është përshkruar më lart.

Roli i komitetit

Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave ka rënë dakord me katër shtyllat kryesore të politikës (PERL):

- Planifikim;
- Edukim;
- Rezervim;
- Legjislacioni.

Nën kryesinë e Ministrisë së Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, qëllimi i komisionit do të jetë që të sigurohet se brenda çdo ministrie ka një politikë të përbashkët dhe të unifikuar për administrimin e mbetjeve dhe të mjedisit. Shtyllat themelore e PERL-së do të jenë politikat që çdo ministri do të përdorë në çështjet e mjedisit. Udhëzime në këtë drejtim për shtyllat politike e PERL do të lëshohen nga Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave.

Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave do të sigurojë që secila ministri anëtare të jetë e vetëdijshme për përgjegjësitë e veta sipas kushteve të ndonjë politike të re, legjislacioni, udhëzimi, planifikimi apo iniciativa të ngjashme. Gjithashtu, ajo duhet të sigurojë nëse ka ndonjë ankesë, që padyshim do të ketë, ministria e prekur duhet të llogaritë dhe t'i raportojë paraprakisht këshillit koston.

Përveç kësaj, çdo ministri duhet të marrë përgjegjësi mbi legjislacionin e ri ose instrumenteve të tjera që kanë të bëjnë me mjedisin dhe për të vlerësuar nevojat e tyre brenda vendit në drejtim të burimeve njerëzore dhe kapaciteteve, në mënyrë që të mund të ketë një tranzicion të qetë ku ndryshimet operationale që janë parashikuar që të vendosen nga ministrinë.

Përveç kësaj, është e rëndësishme që të ketë komunikim horizontal midis të gjitha ministrive anëtare mbi iniciativat e administrimit të mbetjeve, duke përfshirë mbledhjen, magazinimin, depozitimin, transportimin e mbetjeve dhe çmontimin e objekteve të administrimit të mbetjeve. Në mënyrë të veçantë do të sigurohet që në secilën ministri të jenë përcaktuar qartë fushat ku operationet e veçanta ndikojnë në mjedis dhe kur këto operatione mund të përmirësohen, janë ndërmarrë hapat e duhur për zbutjen ndaj ndikimeve negative mjedisore ekzistuese. Në fakt, Komisioni do të jetë një konsultim ndërministror i rrjeteve të komunikimit brenda qeverisë që të sigurojë që administrimi i mbetjeve dhe mjedisi janë marrë parasysh nga të gjitha ministrinë dhe se këto çështje janë trajtuar në një nivel të lartë politik. Ai, gjithashtu, do të sigurojë që jo vetëm Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave do të bëhet një gur themeli i çështjes mjedisore në kuadër të

qeverisë qendrore, por përveç kësaj ajo do të sigurojë që qeveria të ketë një angazhim të qartë për PERL dhe se ky angazhim do të bartet në një mënyrë të unifikuar prej organeve të qeverisë dhe sektorit privat në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal.

Termat e referencës për Komitetin Ndërministror për Mbetjet (KNMM):

Duhet të organizohen takime të rregullta çdo tre muaj:

- Të sigurojnë një përfaqje uniforme të politikës dhe legjislacionit;
- Të përcaktohen nevojat specifike në kontekstin ekonomik dhe burimeve njerëzore për politikat mjedisore;
- Të shqyrtojnë dhe të miratojnë projektet dhe propozimet për trajtimin e mbetjeve;
- Të thërrasin në mbledhje kur të jetë e nevojshme grupin kombëtar këshillimor të mbetjeve;
- Të thërrasin në mbledhje kur të jetë e nevojshme grupin e punës së zonës së mbetjeve.

Çdo anëtar i këshillit mund të mbajë lidhje/përditësime me çdo përfaqësues të të njëjtit institucion te NWAG:

- për të vlerësuar përfundimet dhe rekomandimet e grupit kombëtar këshillimor të mbetjeve mbi çështjet e PERL;
- për t'u bërë rekomandime ministrive mbi rezultatet e mësipërme në emër të PERL.

3.3.2 Grupi kombëtar këshillimor mbi mbetjet

Paralelisht me ngritjen e Komitetit Ndërministror mbi Mbetjet do të ngrihet, gjithashtu, një grup këshillimor mbi mbetjet kombëtare dhe palët e interesuara do të jenë kombëtare dhe ndërkombëtare. Numri i aktorëve ndërkombëtarë natyrisht mund të zvogëlohet në të ardhmen, sidomos pasi Shqipëria t'i jetë bashkuar BE-së, megjithatë është menduar se prania e palëve ndërkombëtare do të lehtësojë ngritjen e kapaciteteve brenda grupit.

Kushtet e propozuara për grupin kombëtar këshillimor të mbetjeve (GKKM) janë si më poshtë:

Anëtarët e GKAM do të veprojnë si këshilltarë të Ministrit të Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave dhe përfaqësuesi i caktuar nuk do të jetë figurë politike.

Anëtarët e GKAM do të formulojnë rekomandime që do t'i paraqiten Ministrisë për miratim, por GKAM nuk do të ketë asnjë pushtet ekzekutiv.

Anëtarëve të GKAM do t'u kërkohet të komentojnë në çdo raport që është përgatitur nga pala teknike e Ministrisë përpara se t'i shpërndahet aktorëve të jashtëm.

Anëtarët e GKAM do të zgjidhen në mënyrë të tillë që të “ankorohen” sa më larg Ministrisë, por që prapë të funksionojë si një grup këshillimor.

Kriteret që duhen plotësuar për t'u anëtarësuar te GKAM-ja. Anëtarët e GKAM duhet të jenë ekspertë në:

- Mbetjet bashkiake: administrimin e mbetjeve bashkiake dhe të jenë të familjarizuar me direktivat kuadër mbetjeve, si dhe teknologjinë që do të përdoret për administrimin e mbetjeve;

- Mbetjet e rrezikshme: administrimin e mbetjeve të rrezikshme dhe të jetë i njohur me teknologjitë që do të përdoren për grumbullimin dhe administrimin e tyre;

- Transportimin e mbetjeve: në transportimin e mbetjeve dhe të jetë i njohur me rregullat e ADR dhe me rekomandimet e ardhura nga OKB-ja mbi transportimin e të mirave të rrezikshme;

- Të dhënat dhe informacionet mbi mjedisin, mbi administrimin dhe sistemin e mjedisit;

- Politikat e administrimit të mbetjeve, strategjia dhe legjislacioni;

- Riciklimi i mbetjeve të ndryshme;

- Përbërja e grupit kombëtar këshillimor mbi mbetjet.

Që të funksionojë në mënyrë efektive GKAM numri i anëtarëve duhet të variojë nga 12 deri te 24 persona, duke u varur nga ndryshimi i përbërësve teknikë, si dhe nga numri i

specialistëve të disponueshëm për të marrë pjesë. Palët e mëposhtme janë propozuar për të përfaqësuar GKAM dhe të jenë pjesëtarë të përhershëm të grupit:

- MMPAU;
- AMP;
- Kreu i shoqatës së shërbimeve publike;
- Përfaqësuesit e firmave të mjedisit;
- Përfaqësues të firmave ligjore;
- Ekspertët ndërkombëtarë mbi administrimin e mbetjeve;
- Industrinë;
- Shoqata Shqiptare e Riciklimit;
- Kompanitë e administrimit të mbetjeve;
- Organizatat joqeveritare;
- Grupet rome.

Grupi kombëtar këshillimor mbi mbetjet një herë në vit do të zgjedhë kryetarin, i cili do të zgjidhet brenda anëtarëve të grupit.

Linjat e komunikimit

Kryetari i GKAM-së do të bjerë dakord me rekomandimet e bëra ose do të komunikojë me MMPAU-në ose me përfaqësuesit e saj të caktuar duke i shkruar direkt ministrisë.

Rekomandohet komunikimi shkresor (letra, faks ose e-mail)

Administrimi i GKAM do të bëhet nga një sekretar që do jetë pjesë e stafit ministror i zgjedhur nga vetë ministri. I njëjti person shërben si sekretar, asistent i ministrit dhe do të marrë pjesë në takimet e ICEM.

Kryetari i GKAM duhet të lidhet me atë të GZA për t'u siguruar që janë të vetëdijshëm për përgjegjësit që ka secila palë.

Frekuenca e takimeve

Sugjerohet që takimet e GKAM të bëhen çdo 3 muaj, dhe jo më shumë implikimet financiare lidhur me grupin kombëtar këshillimor mbi mbetjet.

Anëtarësia në GKAM do të jetë vullnetar dhe shpenzimet e bëra nga mbledhjet e GKAM do të rimbursohen nga ministria me një faturë të vlefshme.

Koordinimi me rrjetin e grupit zona e mbetjeve

GKAM do të konsultohet me GZM si një pjesë e brendshme e procesit të konsultimit. Kjo do të bëhet përmes kryetarit të GKAM dhe atij të GZM dhe kjo do të bëhet në mënyrë shkresore.

4. Implikimi financiar mbi kuadrin ekonomik

Qëllimi i këtij seksioni është të shohim sesi kostot e identifikuara mund të financohen me zbatimin e kësaj strategjie. Megjithatë, duhet të theksohet, se qysh prej fillimit plani kombëtar i mbetjeve do të jetë i ndërtuar në atë mënyrë që do të marrë parasysh situatën në Shqipëri në dy faza të dallueshme të zhvillimit. Faza e 1-rë do të jetë në stadin para pranimi në BE dhe faza e 2-të do të jetë periudhë e zhvillimit pas pranimi në BE. Këto dy faza të zhvillimit kanë implikime të ndryshme për menaxhimin e financimit të mbetjeve.

Në fazën e 1-rë të financimit do të sigurohet nëpërmjet programit të financimit të qeverisë qendrore dhe nëpërmjet financave të premtuara nga bashkësia kolektive e donatorëve ndërkombëtarë, qoftë si donacione, apo si marrëveshjeve të posaçme financiare të kredisë. Këto fonde do të menaxhohen përmes mekanizmave të qeverisë qendrore dhe bashkërendimit të njësisë së donatorëve në Këshillin e Ministrave. Nëse këto fonde do të krijojnë një fond mjedisor kryesor ose jo është ende për t'u vendosur.

Në fazën e 2-të fondet do të vijnë kryesisht nga programi i fondeve të qeverisë qendrore dhe nga programet e infrastrukturës së fondeve të BE-së.

Në çdo rast shpenzimet për zbatimin dhe përputhjen me strukturën e direktivave të BE-së mbi mbetjet është llogaritur përafërsisht mes € 150 dhe € 200 milionë me kosto operative të shtuar vjetore prej rreth € 52 milionë në vit deri në vitin e 13-të pas zbatimit.

Pjesa më e madhe e koston është për t'u krijuar nga administrata publike (136 000 000 € ose 88% e totalit), nga të cilat qarqet dhe administrata lokale (121 milionë € ose 78%) dhe të administratës qendrore (€ 15 000 000 ose 10%, nga të cilat pjesa më e madhe do të krijohet nga MMPAU-ja). Pjesa tjetër do të ndahet në mes të ndërtimit dhe industrisë së naftës (18 500 000 € ose 12%).

Shpenzimet vjetore do të ndahen pak a shumë në të njëjtën mënyrë: administratës publike (49 000 000 € ose 92% e koston totale vjetore), qarqeve dhe qeverisjes vendore (45 000 000 € ose 86%) dhe qeverisë qendrore (€ 3 800 000 ose 6%), nga të cilat pjesa më e madhe është krijuar nga MSH). Pjesa tjetër ndahet mes ndërtimit, naftës dhe industrive të tjera (4 340 000 € ose 8%).

Sipas llojit të masave të zbatimit, pjesa më e madhe e shpenzimeve do të shkojnë për pajisje dhe ndërtim (133 000 000 € ose 86% të totalit), asistencë teknike (12 400 000 € ose 8%), ndërgjegjësimit publik (8 300 000 € apo 5,3%) etj., shpenzimet vjetore do të shkojnë kryesisht për operimin dhe mirëmbajtjen e pajisjeve të reja (41 700 000 € ose 79% e koston totale vjetore), personelin e ri (€ 5 000 000 ose 9%) etj.

Burimet totale njerëzore të kërkuara shtesë për zbatimin e strukturës së direktivës për mbledhjen e mbetjeve është vlerësuar nga 350 specialistë me kohë të plotë, prej të cilëve shumica do të punësohen nga administrata publike (277 ose 80%), që në rajone dhe administrata lokale do të marrin numrat më të lartë (268 ose 75%) dhe pjesa tjetër në administratën qendrore. MMPAU-ja do të marrë (9 ose 2,6%). Objektet e kujdesit shëndetësor do të punësojnë 62 ose 18% e numrit të përgjithshëm.

4.1 Burimet e financimit

Pika e fillimit për caktimin e shpenzimeve të menaxhimit të mbetjeve në të ardhmen është parimi ndotësi paguan, i cili nënkupton që prodhuesit e mbetjeve duhet të paguajnë sa më shumë të jetë e mundur shpenzimet e menaxhimit të mbetjeve të tyre. Përveç se një kërkesë ligjore, ky parim është një kusht paraprak për zbatueshmërinë dhe qëndrueshmërinë financiare afatgjatë për sektorin e menaxhimit të mbetjeve, gjithashtu, do të sigurojë edhe rritjen e stimulimit të "prodhuesve" të mbetjeve (duke përfshirë edhe prodhuesit e produkteve) që të reduktojnë prodhimin e mbetjeve dhe të bëjnë rikuperimin e tyre. Faktori i rikuperimit është shumë i rëndësishëm për mbetjet e rrezikshme duke qenë se prodhuesit e këtyre mbetjeve deri më sot kanë paguar të njëjtat tarifa si me prodhuesit e mbetjeve jo të rrezikshme ose në disa raste nuk kanë paguar fare.

Megjithatë, ndërsa shpenzimet e grumbullimit dhe asgjësimit të mbetjeve do të mbulohen nga prodhuesit, ekziston akoma çështja financiare, duke qenë se kërkohen shpenzimet kapitale për grumbullimin, transportin dhe impiantin e asgjësimit dhe të gjitha këto shpenzime kapitale nuk mund të përballohen nga tarifat e mbledhura nga familjet.

4.1.1 Faza e 1-rë e financimit: (para pranimit në BE)

Supozohet se Qeveria Shqiptare (qendrore, rajonale dhe lokale) do të marrë iniciativën, të paktën si fillim, të ndërtojë impiante për grumbullimin e mbetjeve dhe të përmirësojë procesin e riciklimit dhe të asgjësimit të mbetjeve, gjë që do të kërkojë rritjen e financimit, edhe pse shpenzimet e këtij financimi do të mbulohen nga tarifat që do të paguajnë prodhuesit e mbetjeve.

Buxheti i Shtetit, bashkisë dhe komunës

Në të shkuarën, por edhe në ditët e sotme, qeveria qendrore ka ndërmarrë një rol drejtues në financimin e shpenzimeve kapitale apo të studimeve të fizibilitetit në sektorin e menaxhimit të mbetjeve. Këto financime mund të jenë ose mund të mos jenë kryer në bashkëpunim me komunitetin e donatorëve ndërkombëtarë dhe, gjithashtu, mund të jetë pjesë

e një buxheti të rregullt apo të një alokimi special të rezervuar për një rast apo situatë të veçantë.

Për shembull, Ministria e Punëve Publike, Transportit dhe Telekomunikacionit (MPPT) ka një plan financimi afatmesëm për menaxhimin e mbetjeve të ngurta. Më tepër sesa një buxhet i vështirë, ky është një plan dhe fondet nuk janë plotësisht të sigurta. Për periudhën 2008-2010 dhe 2011 MPPT-ja ka hartuar planin e financimit afatmesëm për menaxhimin e mbetjeve të ngurta.

Shuma e alokuar në lekë shqiptare (all) është 148 milionë për vitin 2009, 350 milionë për vitin 2010 dhe 400 milionë për secilin nga vitet 2011 dhe 2012. Vihet re që këto shuma janë alokuar për projekte të veçanta, duke përfshirë:

- Ndërtimet e landfilleve (Shkodër, Bajram Curri, Rrëshen, Skrapar, Fier, Lushnjë, Elbasan, Vlorë);
- Mbylljen e landfilleve (Korçë, Vlorë, Durrës, Pogradec, Elbasan);
- Studime për mbylljen dhe rehabilitimin e landfilleve ekzistuese (Durrës, Elbasan, Shkodër, Vlorë, Sarandë, Lushnjë);
- Studime fizibiliteti për landfilllet (në Lushnjë, Fier, Elbasan, Vlorë);
- Projektimin e landfillit rajonal për Vlorën;
- Konsulencë.

Periudha e paraprimit në BE:

Instrumentet për asistencën paraprimit (IPA), IPA-ja është prezantuar në janar të vitit 2007 dhe ka zëvendësuar programe të mëparshme dhe instrumente financiare të BE-së për vendet candidate dhe për vendet që kanë potencial për t'u bërë candidate. Programi IPA përbëhet nga pesë komponentë të ndryshëm:

- Asistencë për periudhën e tranzicionit dhe ndërtimin institucional;
- Bashkëpunimi përtej kufirit (me vendet anëtare të BE-së dhe vende të tjera candidate për IPA-në);
- Zhvillim rajonal (transporti, zhvillimi mjedisor dhe ekonomik);
- Burimet njerëzore (forcimi i kapitalit njerëzor dhe lufta kundër përjashtimit nga detyra);
- zhvillimi rural.

Komponenti I është nën përgjegjësinë e Drejtorisë së Përgjithshme për Zgjerimin e Komisionit, e cila është, gjithashtu, përgjegjëse për koordinimin e përgjithshëm të asistencës në periudhën para pranimit. Përfshin masat për ndërtimin institucional dhe investimet që nevojiten për këto ndërtime, gjithashtu, aty ku është e nevojshme, edhe masat e duhura për periudhën e tranzicionit dhe të stabilizimit. Kjo kryhet përmes programeve vjetore kombëtare dhe më shumë objektivash.

Komponenti II mbështet bashkëpunimin përtej kufijve ndërmjet vendeve candidate/vendeve që kanë potencial për të qenë vende candidate dhe bashkëpunimin e këtyre vendeve me vendet anëtare të BE-së. Drejtorja e Përgjithshme për Zgjerimin e Komisionit dhe Drejtorja e Komisionit për Zhvillim Rajonal janë bashkërisht përgjegjëse për zbatimin e komponentit II. Në këtë komponent kërkohet një aplikim i përbashkët me vendet fqinje.

“Vendet që kanë potencial për të qenë vende candidate”, siç është Shqipëria, bëjnë pjesë në komponentët I dhe II, të përmendur më lart.

BE-ja bën alokime treguese shumëvjeçare bazuar në kuadrin financiar shumëvjeçar IPA (KFSHV). Shumat e disponueshme për të ardhmen, pas vitit 2011 deri në datën e pranimit, në terma realë pritet që të përdoren me ritme të ngadalta. Kur Shqipëria të bëhet candidate e plotë, do të ketë një rritje të alokimeve treguese.

Këto shuma mbulojnë ndihmën në të gjithë sektorët, dhe jo vetëm në sektorin e mjedisit dhe të mbetjeve. Projektet klasifikohen si detyrime politike, ekonomike dhe detyrime

të anëtarësimit. Ndarja ndërmjet këtyre grupeve për alokimet e periudhës 2007-2009 ka qenë përkatësisht 30-35%, 20-25% dhe 40-50%. Asistenca për zbatimin e direktivës kuadër mbetjeve mund të klasifikohet si një detyrim i anëtarësimit.

Duke filluar me alokimin e IPA-së 2008, Shqipëria pritet që të sigurojë bashkëfinancim, duke filluar nga 10% për projektet për asistencë teknike (AT) deri në 25% për projektet për investime. Megjithatë, në rastet e mëparshme, ky bashkëfinancim mund të ketë qenë në shërbime apo të mira materiale dhe jo domosdoshmërisht kontribut monetar. Meqenëse kjo mund të përfshijë pagat e personave që marrin pjesë në shërbimet publike dhe meqenëse kjo pjesëmarrje në çdo rast është me të vërtetë e nevojshme me projektet për asistencë teknike, shpenzimet e bashkëfinancimit të Shqipërisë mendohet që të jenë zero. Grande nga donatorë të tjerë ndërkombëtarë

Duke u bazuar në *databasen* e projekteve për ndihmë, e cila mbahet nga departamenti i Këshillit të Ministrave për koordinimin e ndihmës së huaj, donatorë që nuk bëjnë pjesë në BE, i kanë dhënë Shqipërisë një ndihmë prej 364 000 milionë lekësh gjatë 9 viteve të fundit. Nga kjo shumë totale, rreth 50400 milionë lekë janë përdorur për projektet e sektorit mjedisor. Vetëm 3080 milionë lekë ose rreth 1% e shumës totale është përdorur për projekte të sektorit të mbetjeve të ngurta, ndërkohë që 39200 milionë lekë janë përdorur për projekte të sektorit të ujit dhe të kanalizimeve. Pjesa më e madhe e projekteve në sektorin e mbetjeve të ngurta janë përdorur për rehabilitimin e problemeve historike të tokës së ndotur.

4.1.2 Faza e 2-të e financimit: (periudha e pas pranimit në BE)

Në këtë fazë, ku anëtarësimi në BE është gjithnjë e më shumë i maturuar, pjesa më e madhe e granteve të financimit të periudhës së pas pranimit do të bëhen të disponueshme nga Fondi Evropian për Zhvillimin Rajonal (FEZHR) për të financuar investimet e nevojshme në fushën e mbetjeve:

Periudha e pas - pranimit në BE: grante nga fonde strukturale (FEZHR dhe FK) Shqipëria do të jetë në gjendje të aplikojë për të marrë financim nga Fondi Evropian për Zhvillimin Rajonal dhe Fondi i Kohezionit në momentin që do të jetë anëtare e BE-së. Aktualisht nuk dihet se sa mund të jetë shuma në dispozicion, por duke u bazuar në eksperiencën e vitit 2007 për vendet kandidatë për të hyrë në BE, si dhe pranimin e Rumanisë dhe të Bullgarisë, mendohet që shuma e financimit do të jetë më e madhe se ajo e para pranimit dhe kjo shumë do ta ndihmojë infrastrukturën e Shqipërisë të arrijë standardet e BE-së. Me siguri që në këtë aspekt do të kërkohet edhe bashkëfinancimi i Shqipërisë.

Ekzistojnë disa mënyra, të cilat zonat e mbetjeve mund t'i shqyrtojnë në mënyrë që të rritin financën e nevojshme:

1. Huat nga një institucion financiar ndërkombëtar (IFN), siç janë Banka Botërore dhe BERZH-it. Kjo është mënyra më e mirë për arsye se kushtet e vendosura për marrjen e këtyre huave janë më pak të vështira sesa nga ato të bankave tregtare (interesa më të ulët, periudha të gjata të shlyerjes). I vetmi problem është se këto hua janë të disponueshme vetëm për projekte me shuma të mëdha investimesh, duke qenë se IFN-të aplikojnë minimumin e limiteve të interesit në varësi të sasisë së huas që janë duke dhënë (p.sh. 2800 milionë lekë). Disa IFN kërkojnë që të lihet një garanci për huan e marrë.

2. Hua nga një bankë tregtare. Edhe pse kushtet e kredisë janë më pak tërheqëse në krahasim me IFN-të, dhe duke parë që huat në Shqipëri zhvillohen dhe maturohen gjithnjë e më shumë, kjo mundësi mund të kthehet në një opsion relativisht të hapur.

3. Bono të lëshuara nga autoritetet e qeverisë lokale. Pjesa më e madhe e autoriteteve lokale, ndoshta nuk janë akoma në atë fazë ku mund të lëshojnë bono me qëllim rritjen e financës, dhe kjo për arsye se nuk janë qytete të mëdha dhe mungon pavarësia në auditimin e llogarive të tyre. Qytete më të mëdha mund të jenë në gjendje të lëshojnë bono me qëllim rritjen e kapitalit. Megjithatë, për të arritur këtë, ata do të kishin nevojë për një klasifikim të kreditimit nga një agjenci e specializuar, siç është Moody's, Standard & Poor.

4. Kapital privat (nëpërmjet marrëveshjes së partneritetit publik privat (PPP)). Në një fazë të mëtejshme, gjatë periudhës së pas pranimit në BE, mund të jetë e mundur tërheqja e kapitaleve private për disa projekte të infrastrukturës mjedisore. Nga njëra anë, bashkitë mund të nënshkruajnë kontratë shërbimi me kompani private për grumbullimin e mbetjeve dhe transferimin e tyre në një qendër të trajtimit të mbetjeve, në një impiant të rikuperimit të materialeve ose impiant riciklimi në këmbim të një tarife. Kjo mënyrë shmang problemet e financimit të qeverisë, duke qenë se është kompania private ajo që do të rritë financën e nevojshme, dhe në parim tarifa mund të rikuperohet nga tarifat e vendosura për prodhuesit e mbetjeve. Në një nivel më të sofistikuar, kontraktorët privatë duhet të operojnë në një sasi të konsiderueshme të të gjithë sistemit të menaxhimit të mbetjeve në një prefekturë, në formën e një koncesioni apo bazuar në një kontratë NOT (ndërtim -operim - transferim). Këto ndërtime do të kërkojnë një numër zhvillimesh para se të zbatohen në Shqipëri, duke përfshirë këtu edhe reformën në sektorin e financës në bashki dhe në ndërmarrjet komunale, dëshmi të qarta që shteti është i gatshëm të detyrojë zbatimin e ligjeve të reja dhe bashkitë të jenë të gatshme të lejojnë që shpenzimet reale të menaxhimit të mbetjeve të mbulohen nga tarifat që paguajnë prodhuesit e mbetjeve, si dhe nevoja e vendosjes së operatorëve të besueshëm në impiantet e reja.

4.2 Tarifat e mbetjeve

Tarifa mbi mbetjet, ose ndryshe të quajtura tarifat e pastrimit, aplikohen direkt te rezidentët, konsumatorët komercialë dhe industrinë nga bashkitë. Përcaktimi i taksave është i përmbledhur në ligjin nr.9632, 30.10.2006, mbi taksat vendore, kapitulli VII, artikulli 35 dhe ligji nr.8652, 31.7.2000.

Këshilli bashkiak ose komunal përcakton tipin e taksës, rregullat e grumbullimit dhe administrimin e tyre. Taksa për një biznes të vogël nuk mund të kalojë 10% e taksës treguar në tabelën e taksave për bizneset e vogla.

Nuk ka asnjë autoritet qendror rregullativ të veçantë që shqyrton dhe miraton tarifat apo ndryshimet në tarifa.

Këshilli bashkiak ose komunal, gjithashtu, përcakton nëse tarifat do të mbledhen nga autoritetet lokale ose nga një agjent i caktuar nga ai. Kur taksat janë të mbledhura nga një agjent, ai është i caktuar nga kryetari i bashkisë ose kreu i komunës, i cili hyn në një kontratë me të (agjentin). Agjenti duhet të veprojnë sipas rregullave të përcaktuara nga këshilli bashkiak ose komunal.

Të ardhurat, të krijuara nga mbledhja e taksave, duhet të përdoren vetëm për qëllimet për të cilat janë grumbulluar.

Të ardhurat e gjeneruara nga tarifat e pastrimit duhet të përdoren vetëm për qëllimin për të cilin janë krijuar (ato nuk janë taksa).

Të ardhurat e krijuara nëpërmjet mbledhjes së taksave për pastrim janë rastësisht larg nga buxheti i përdorur nga ana e komunës për pastrimin e qytetit dhe administrimin e mbetjeve. Shumica e komunave kanë nevojë dhe duhet të shtojnë burime të tjera që të mbarojnë pastrimin e qytetit dhe administrimin e mbetjeve.

Tarifat e menaxhimit të mbetjeve do të rriten, në mënyrë që të reflektojnë kostot në përputhje me legjislacionin e BE-së.

Për mbrojtjen dhe garantimin e interesave publikë dhe për të krijuar një mjedis ligjor dhe rregullator për nxitjen e investimeve me pjesëmarrjen dhe të operatorëve privatë në këtë sektor është e nevojshme ngritja e një enti rregullator të pavarur për mbetjet e ngurta urbane ose delegimi i kompetencave të këtij shërbimi pranë ERRU-së nëpërmjet amendimit të ligjit nr.8102, datë 28.3.1996, i ndryshuar “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit dhe përpunimit të ujërave të ndotura”. Enti duhet të ndjekë:

- Licencimin e shoqërive që do të kryejnë këtë aktivitet;
- Gjetjen e një ekuilibri të drejtë midis interesave të publikut, të njësive të qeverisjes vendore,

të qeverisjes qendrore dhe investitorëve;

- Miratimin e çmimeve, tarifave dhe kushteve të tjera të shërbimit, si: cilësia, eficaenca, vazhdueshmëria dhe garancia e shërbimit;

- Zbatimin e standardeve dhe rregulloreve uniforme të punës për të licencuarit etj.

4.3 Fondi mjedisor

Investimet e nevojshme për arritjen e standardeve mjedisore do të mbështeten nga fondi mjedisor, i cili do të vendoset në një linjë me programin e qeverisë.

Qëllimi kryesor i fondit mjedisor është që të veprojë si një grumbullues qendror dhe si një pikë shpërndarjeje për disa apo për të gjitha të ardhurat nga tarifatat mjedisore, gjocat, taksat dhe burime të tjera, duke përfshirë është donatorët. Më pas, shpërndarja e fondeve të projektet mund të bëhet në bazë të kriterëve të qarta dhe transparente. Në mënyrë që fondi mjedisor të funksionojë në mënyrën e duhur, duhet të plotësohen disa kushte. Në radhë të parë, duhet të sigurohen të ardhura të mjaftueshme për të bërë një kontribut të rëndësishëm. Gjithashtu, gjatë procedurës së alokimit të fondit, nuk duhet të ketë interferencë nga jashtë.

Në momentin kur qeveria të ketë vendosur kriteret primare të përmirësimit mjedisor dhe kriteret për përzgjedhjen e projektit, fondi mjedisor duhet të aplikojë lirisht këto kriterë, pa pasur influenca të papërshtatshme politike. Kriteret e alokimit të fondeve duhet të monitorohet periodikisht nga auditimi.

Më qartësisht, aktivitetet e fondit mjedisor duhet të kontrollohen, dhe ndonëse kontrolli do të kryhet nga një organizatë anonime, si çdo bankë, në bordin e kontrollit do të bëjnë pjesë përfaqësues të ministrive përkatëse, duke përfshirë Ministrinë e Financës, Punëve Publike, Punëve të Brendshme dhe atë të Mjedisit.

Është e rëndësishme që sektori privat dhe joqeveritar të kenë nga një përfaqësues në bordin drejtues të fondit duke qenë se këto sektorë ndikohen drejtpërdrejt nga problemet që mendohet që fondi do të zgjidhë, dhe ata kanë akses në informacionin dhe mirëkuptimin lokal, të cilët nuk do të kenë ndikim në vlerësimin nëse veprimet e fondit janë praktike dhe reale.

Një nga problemet kryesore në kryerjen e investimeve në infrastrukturën mjedisore komunale në Shqipëri ka qenë vështirësia në tërheqjen e financimit të donatorëve. Krijimi i fondit mjedisor do ta zgjidhë këtë problem. Fondi mjedisor do të jetë përgjegjës edhe për të siguruar një pikë koordinimi, ndërmjet të cilit donatorët mund të sigurojnë financim për projektet prioritare dhe të sigurojnë elementet e nevojshme për bashkëfinancim të Shqipërisë.

5. Raportimi, monitorimi dhe vlerësimi

5.1 Hapat e tjerë dhe mbarëvajtja e monitorimit

5.1.1 Administrimi i ndryshimeve

Kjo strategji paraqet sfida të vërteta për të gjithë aktorët kryesorë për të mbajtur një qëndrim të koordinuar për administrimin modern të sistemit të administrimit të mbetjeve në Shqipëri. Përfshirja e aktorëve kryesorë ka qenë thelbësore për zhvillimin e Strategjisë Kombëtare të Mbetjeve dhe ata, gjithashtu, do të kenë një rol të rëndësishëm në zhvillimin e Planit Kombëtar të Menaxhimit të Mbetjeve.

Një vazhdim i komunikimit midis palëve është një mjet efektiv për ruajtjen e planit kombëtar mbi mbetjet. Aftësia për të formuar drejtimin e ardhshëm të planit në nivel kombëtar është, gjithashtu, i rëndësishëm.

Përfshirja e aktorëve kryesorë në zhvillimin e planeve rajonale dhe bashkiake do të jetë një çështje thelbësore që në fillim; rishikimi dhe zgjedhja ndërmjet opsioneve strategjike që i përshtatet më mirë asaj zone. Përgatitja e planeve do të përfshijë një këshillim të gjerë dhe iniciativa informimi për të inkurajuar interes në këtë proces dhe për të siguruar që këndvështrimet e aktorëve kryesorë, duke përfshirë edhe publikun, të merren në konsideratë.

Nëpërmjet këtij procesi zgjidhja e problemeve të mbetjeve do të kryhet në nivel lokal dhe planet përfundimtare që do të hartohen do të jenë në pronësi të një grupi të gjerë aktorësh.

Inkurajimi i pjesëmarrjes do të bëhet nëpërmjet disa mënyrave, duke përfshirë: konferenca shtypi, postera, fletushka informimi, faqe interneti, takime konsultimi, konsultime me shkollat, si dhe përgjigja e pyetjeve të palëve të interesuara.

Në rolin e partnerit, Qeveria do të përpiqet të garantojë që planet e zonës së mbetjeve do të sigurojnë përfshirjen e të gjithë aktorëve kryesorë dhe në veçanti, që autoritetet lokale do të përfshihen plotësisht në procesin e zhvillimit të zgjidhjeve të ardhshme për menaxhimin e mbetjeve bashkiake.

5.1.2 Mbajtja në dijeni e aktorëve kryesorë

Një seminar vjetor me aktorët kryesorë do të mbahet në nivel kombëtar. Ky seminar do të bëjë të mundur që një grup më i gjerë i aktorëve kryesorë të takohen një herë në vit. Qëllimi i këtij seminari do të jetë përfshirja e aktorëve kryesorë në rishikimin e progresit të zbatimit të planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve. Do të sigurojë, gjithashtu, një mënyrë për të vazhduar përpara dhe për të influencuar në drejtimin që do të marrë plani në të ardhmen.

Një kuadër në rrjet i aktiviteteve do të ofrojë një mjet për përditësimin e progresit në zbatimin e planeve zonale të mbetjeve dhe planit kombëtar të mbetjeve. Ato do të paraqesin një varg aktiviteteve, të cilat janë planifikuar si pjesë e shpërndarjes së projekteve. Si një kornizë e të gjitha aktiviteteve kyçe, ajo do t'i japë palëve të interesuara mjetet për të parë progresin, të vlerësojë zhvillimet e reja, të bashkojnë punën e tyre me objektivat e planit kombëtar mbi mbetjet dhe të ruajnë aktivitetet në cilat ata marrin pjesë.

5.1.3 Monitorimi dhe rishikimi i planeve zonale të mbetjeve dhe planit kombëtar mbi mbetjet

Administrimi i mbetjeve po ndryshon me një shpejtësi marramendëse, me zhvillimet në legjislacion, në teknologjitë e grumbullimit, trajtimit dhe depozitimit, zhvillimin e tregut dhe përmirësimin e të dhënave.

Plani kombëtar mbi mbetjet dhe projektet zonale të mbetjeve duhet të mbahen nën shqyrtim për të siguruar që ata të jenë të përgjegjshëm për të ndryshuar me kalimin e kohës. Kjo është veçanërisht për rastet kur merresh me trajtimin e këtyre planeve, të cilat kanë lënë mundësi të hapura afatgjata për të qenë hap pas hapi me teknologjitë e reja të trajtimit të mbetjeve.

Ndërsa ajo është e qartë dhe në rastet më të mëdha planet zonale të mbetjeve dhe strategjia kombëtare mbi mbetjet kanë qenë efektive, është ende e nevojshme të rishikohen kufijtë për t'u siguruar që ata janë duke shpërndarë shkallët e ekonomisë dhe partneriteteve. Një rishikim i Planit mbi Zonat e Mbetjeve do të ndodhë përgjatë dy viteve të ardhshme.

Objektivat e vendosur në çdo plan zonal të mbetjeve do të jetë i lidhur me objekte të tjera që do të monitorohen dhe raportohen kundër një grupi treguesish ndërkombëtarë. Rëndësi do t'i jepet në këtë proces zhvillimit të treguesve që adresojnë faktorët socialë, ekonomikë edhe mjedisorë.

Objektivat dhe masat e veçanta janë vënë në përgjigje të çështjeve mjedisore të identifikuara tashmë. Ky kapitull prezanton mjetet me të cilat këta objektiva mund të arrihen:

5.1.3.1 Koordinimi i politikave dhe interesave tanë

Të nënvlerësosh rëndësinë e zhvillimit të qëndrueshëm, ta shohësh mjedisin si një çështje që i përket ekologjistëve, të mos njohësh përgjegjësitë që ke për ajrin, ujin dhe tokën është një gabim që do t'i kushtojë shumë shtrenjtë brezave të ardhshëm.

Mjedisi është një çështje që i përket të gjithë popullit: të gjithë duhet të luajnë rolin e tyre në administrimin e mjedisit dhe realizmin e objektivave të kësaj strategjie. Ashtu siç duhet të luajë çdo person rolin e vet, duhet dhe institucionet dhe organizatat, të cilave ne u

besojmë institucionet e qeverisë. Për ta bërë këtë sa më efektive institucionet duhet të koordinojnë politikat dhe masat e tyre, në mënyrë që ligjet, administrimi dhe investimet të jenë eficientë dhe koherente.

5.1.3.2 Zbatimi i monitorimit

Kjo strategji është pjesë e sistemit të menaxhimit të mjedisit të Shqipërisë, i cili përfshin monitorimin dhe raportimin e progresit. Duke qenë se strategjia është pjesë e sistemit, ai, gjithashtu, ka nevojë për monitorim. Monitorimi do të ndërmerret duke përdorur në linjë indikatorësh. Një set bazë do të raportohet vazhdimësisht duke përfshirë katër tipa indikatorësh:

- Gjendjen e indikatorëve mjedisorë;
- Indikatorët e performancës së infrastrukturës mjedisore;
- Indikatorët financiarë;
- Indikatorët administrativë. Gjendja e mjedisit

Masat e fundit të zbatimit të kësaj strategjie do të jenë kushtet e mjedisit në aspektin e administrimit të mbetjeve.

Treguesit e parë të publikuar në lidhje me këtë strategji kanë për qëllim të japin një tregues të përgjithshëm për ndryshimet e ndodhura në mjedis.

Një nga sfidat më të mëdha të paraqitura nga kjo strategji është nevoja për të realizuar një zhvillim të qëndrueshëm të infrastrukturës komunale. Për këtë arsye, katër tregues specifikë, dy për mbetjet e lëngshme dhe dy për mbetjet e ngurta do të raportohen çdo vit për të treguar nivelin e masave të marra nga komuna.

Elementet	Treguesit
Mbetjet	Grumbullimi dhe hedhja e mbetjeve në % për popullsinë
Mbetjet	Riciklimi i mbetjeve në % i mbetjeve të prodhuara që janë

Indikatorët financiarë

Është, gjithashtu, e rëndësishme të konsiderohet shumica e përpjekjeve që është bërë për të adresuar sfidat për investimet më të mëdha. Si të tillë, indikatorët e angazhimit financiar do të duhet të publikohen gjithashtu:

Elementet	Treguesit
Administrimi i mbetjeve	Investimi në mbetjet e ngurta për vit (çmim fiks)
Toka e ndotur	Investimi në restaurimin e tokës së ndotur për vit (çmim)
Administrimi mjedisor	Shpenzimet operationale mbi mbrojtjen e mjedisit në vit

Treguesit administrativë

Një qëllim kryesor i strategjisë është zbatimi i një sistemi modern administrativ mbi mjedisin. Është e rëndësishme të dihet nëse ky sistem po funksionon. A janë mundësuar burimet e duhura dhe a janë procedurat e duhura duke u aplikuar? Një informacion mbi mbarëvajtjen e sistemit administrativ është i rëndësishëm për të vlerësuar efektivitetin e tij ose nevojat e tij për përmirësim apo reformim. Kjo kërkon monitorimin e rregullt të produktivitetit. Kjo do të përfshijë komandimin dhe kontrollin: çështjes së lejeve, freskimit e lejeve, frekuencat e inspektimit, efikasitetin e grumbullimit, por prapë do t'i duhet të mbulojë dhe aspekte të tjera të lidhura me efikasitetin e administrimit si koha që duhet për t'iu përgjigjur kërkesës së një pjesëtari të publikut, ose koha që duhet për të përgatitur raportet. Performanca e administratës mbi standardin e administrimit do të regjistrohet dhe publikohet si në formën e mëposhtme:

Elementet	Treguesit
Zhvendosja e legjislacionit	Shkalla e marrëveshjes midis legjislacionit kombëtar dhe atij të Komunitetit Evropian

Informacioni mjedisor dhe komunikimi	Konsultimet me grupet e interesit për përgatitjen e politikave mbi mbetjet, strategji, projekteve dhe ligjeve. Informimi nga ana e MMPAU-së të audiencës mbi administrimin e mbetjeve dhe mjedisit
Gjobat/zbatimi	Shkalla e lartë e anulimit të gjobave. Ndjekjet penale kundër personave që bëjnë vepra serioze lidhur me dëmtimin e mjedisit
Edukimi mbi mjedisin	Mësuesit të trajnuar për të shpjeguar çështjet mbi administrimin e mbetjeve dhe të mjedisit si një lëndë më vete e futur në sistemin parauniversitar. Shkollat fillore: Një numër trajnuesish të kualifikuar që të trajnojnë mësuesit e shkollave fillore për sa u përket moduleve dhe teknikave mbi mjedisin

Përveç treguesve bazë të caktuar, matjet e veçanta do të bëhen në lidhje me masa të veçanta.

5.1.3.3 Të raportojmë progresin tonë

Kjo strategji është një dokument publik i marrë seriozisht nga qeveria për popullin shqiptar. Por ai nuk do të jetë i suksesshëm vetëm nëse merret përsipër vetëm nga qeveria. Bashkëpunimi midis qytetarëve dhe organizatave të tjera joqeveritare është shumë i rëndësishëm. Qeveria për shembull, do të publikojë dhe shpjegojë masat e marra prej saj, në mënyrë që të nxitë publikun që të marrin pjesë në zbatimin e kësaj strategjie.

Progresi do t'i raportohet direkt edhe partnerëve donatorë dhe Komisionit Evropian, në mënyrë që t'i mbajmë ata të informuar mbi efektivitetin e mbështetjes së tyre.

Informacioni i mbledhur gjatë monitorimit të zbatimit të strategjisë nuk do të jetë i dobishëm nëse nuk ndahet në mënyrë të hapur dhe raportohet.

Raportimi dhe komunikimi midis institucioneve qeveritare

Ky plan kërkon zgjidhjen e disa çështjeve shumë të ndërlikuara që prek shumë sektorë. Në mënyrë që të adresohet kjo është e rëndësishme për institucionet që të komunikojnë haptazi dhe të ndajnë informacionin që kanë.

Vështirësitë teknike dhe ato praktike kanë parandaluar që këto të ndodhnin në të shkuarën. Gjithsesi duke qenë se sistemi komunikativ ndërinstitutional po zhvillohet, sidomos nëpërmjet përdorimit të teknologjisë së re, vështirësi të tilla do të zvogëlohen nga qeveria.

Vendosja e këshillit ndërministror mbi mbetjet dhe grupit kombëtar këshillimor mbi mbetjet bashkuar me grupin zonat e mbetjeve do të ndihmojnë që barrierat e ngritura për shkëmbimin e informacionit të mos pengojnë zbatimin e kësaj strategjie.

Komunikimi me komunitetin dhe me palët e tjera të interesuara

Publiku, industria, tregtia, OJQ-të, agjencitë ndërkombëtare dhe donatorët janë pjesëmarrës të nevojshëm të këtij projekti. Si mund të shprehim ne që ata të marrin pjesë në mënyrë efektive nëse ne nuk i tregojmë atyre se ç'ka po ndodh në një mënyrë të strukturuar dhe të efektshme? Duhet të ofrohen buletine të rregullta mbi zbatimin e strategjisë dhe buletine të rregullta të gjendjes së mjedisit, duke përfshirë edhe një raport vjetor, të gjithë aktorëve të administrimit të mbetjeve.

Komunikimi me BE-në dhe donatorë të tjerë⁹

Progresi, gjithashtu, do t'u raportohet në mënyrë të drejtpërdrejtë partnerëve donatorë dhe Bashkimit Evropian, në mënyrë që t'i mbajë ata të informuar për efektshmërinë e mbështetjes së tyre dhe t'i vlerësojë ata për nevojat potenciale që do të ketë në të ardhmen.

⁹ Në mënyrë që të jetë në një linjë me programin, qeveria do të vendosë një fond mjedisor të veçantë që do të financohet nga taksat dhe gjobat mjedisore, si dhe nga donacionet. Ky fond do të shërbejë për të financuar projekte të ministrive të ndryshme, duke përfshirë aktivitetet të tilla, si menaxhimi i mbetjeve të ngurta, grumbullimi dhe trajtimi i ujërave të ndotura, si dhe për prodhimin e energjisë. Gjithashtu, fondi do të mbulojë edhe nevojat e programit të mbrojtjes së mjedisit.